

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**BREXIT IN NJEGOVI UČINKI NA GOSPODARSTVO
ZDRUŽENEGA KRALJESTVA**

Ljubljana, 3. januar 2019

BLAŽ PAPEŽ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Blaž Papež, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Brexit in njegovi učinki na gospodarstvo Združenega kraljestva, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem prof. dr. Vasjo Rantom

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel/-a, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil/-a vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil/-a;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal/-a v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil/-a soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 3. januar 2019

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD	1
1 BRITANSKI ODNOSI Z EVROPSKO UNIJO	3
1.1 Obdobje pridruževanja Združenega kraljestva v Evropsko unijo	4
1.2 Obdobje članstva Združenega kraljestva v Evropski uniji	5
1.2.1 Prvi referendum o članstvu v Evropski gospodarski skupnosti.....	5
1.2.2 Proračunski rabat Združenega kraljestva.....	6
1.2.3 Britanija in Evropska monetarna unija	6
1.2.4 Opredelitev evroskepticizma	8
1.2.5 Vsebinski vzroki za evroskeptični odnos med Združenim kraljestvom in Evropsko unijo.....	9
1.2.6 Kronološki pregled evroskeptičnega odnosa med Združenim kraljestvom in EU	10
2 INSTITUCIONALNI OKVIR IZSTOPA IZ EVROPSKE UNIJE.....	11
2.1 50. člen pogodbe o Evropski uniji.....	11
2.2 Notifikacija in izstopni roki	12
2.3 Sporazum o izstopu države iz Evropske unije	13
2.4 Sporazum o prihodnjih odnosih izstopajoče države iz Evropske unije.....	15
2.5 Možne oblike sporazuma o prihodnjih odnosih med Združenim kraljestvom in EU	17
2.5.1 Evropski gospodarski prostor	18
2.5.2 Sporazum o omejenem pretoku storitev	19
2.5.3 Carinska unija EU.....	20
2.5.4 Sporazum o prosti trgovini	21
2.5.5 Svetovna trgovinska organizacija.....	22
3 REFERENDUM O ČLANSTVU V EVROPSKI UNIJI	23
3.1 Formalni in vsebinski razlogi za razpis referenduma	23
3.2 Pogajanja o »posebnem statusu« Velike Britanije v okviru EU.....	24
3.3 Rezultati referenduma o Brexitu in vzroki zanje.....	26
4 PREGLED LITERATURE O UČINKIH REFERENDUMA O BREXITU NA GOSPODARSTVO ZDRUŽENEGA KRALJESTVA	30
4.1 Ocene kratkoročnih učinkov.....	30

4.2	Ocene dolgoročnih učinkov.....	32
5	PODATKI IN METODOLOGIJA	33
6	UČINKI REFERENDUMA O BREXITU NA GOSPODARSTVO ZDRUŽENEGA KRALJESTVA.....	34
6.1	Kratkoročni neposredni učinki referendumu	34
6.1.1	Denarni trgi	35
6.1.2	Devizni trgi.....	37
6.1.3	Kapitalski trgi	42
6.1.3.1	Delniški trgi.....	42
6.1.3.2	Trg državnih obveznic	46
6.2	Srednje- in dolgoročni učinki referendumu	48
6.2.1	Trgovinska bilanca	49
6.2.1.1	Trgovinska bilanca z Evropsko unijo	49
6.2.1.2	Trgovinska bilanca zunaj Evropske unije.....	50
6.2.2	Gospodarska rast	52
6.2.3	Inflacija.....	53
6.2.4	Brezposelnost	54
7	DISKUSIJA	56
7.1	Zmagovalci in poraženci referendumu	56
7.2	Priporočila za nadaljnjo raziskavo	57
	SKLEP.....	57
	LITERATURA IN VIRI.....	60

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Stališča EU in Združenega kraljestva o sporazumu o prihodnjih odnosih.....	15
Tabela 2:	Možne oblike sporazuma o prihodnjih trgovinskih odnosih	18

KAZALO SLIK

Slika 1:	Rezultati referendumu o Brexitu	29
----------	---------------------------------------	----

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Povprečni GBP LIBOR 1T, 1M, 3M, 6M, 12M v 2016 in 2017.....	35
Graf 2: GBP LIBOR 1T, 1M, 3M, 6M, 12M junija 2016.....	36
Graf 3: Povprečni mesečni devizni tečaj EUR/GBP v 2016 in 2017.....	37
Graf 4: Dnevni devizni tečaj EUR/GBP junija 2016.....	38
Graf 5: Povprečni mesečni devizni tečaj USD/GBP v 2016 in 2017.....	39
Graf 6: Dnevni devizni tečaj USD/GBP junija 2016.....	40
Graf 7: Povprečni mesečni devizni tečaj JPY/GBP v 2016 in 2017	41
Graf 8: Povprečni mesečni borzni indeksi FTSE 100, ESTX 50, DAX in CAC 40 v 2016 in 2017.....	43
Graf 9: Povprečni mesečni borzni indeksi S&P 500, NASDAQ in MSCI v 2016 in 2017..	44
Graf 10: Povprečni dnevni borzni indeksi FTSE 100, ESTX 50, DAX in CAC 40 junija 2016	45
Graf 11: Povprečni dnevni borzni indeksi S&P 500, NASDAQ in MSCI junija 2016.....	46
Graf 12: 2-, 5-, 10- in 30-letna državna britanska obveznica v 2016 in 2017.....	47
Graf 13: 2-, 5-, 10- in 30-letna državna britanska obveznica junija 2016.....	48
Graf 14: Trgovinska bilanca Združenega kraljestva z EU v 2016 in 2017.....	50
Graf 15: Trgovinska bilanca Združenega kraljestva zunaj EU v 2016 in 2017.....	51
Graf 16: Stopnja gospodarske rasti v Združenem kraljestvu in EU28 v 2016 in 2017.....	52
Graf 17: Stopnja inflacije v Združenem kraljestvu in evrskem območju v 2016 in 2017....	53
Graf 18: Stopnja brezposelnosti v Združenem kraljestvu in EU28 v 2016 in 2017.....	55

SEZNAM KRATIC

angl. - angleško

BDP – bruto domači proizvod

CAC 40 – (ang. French Stock Market Index); francoski borzni indeks

CHF – (ang. Swiss Franc); švicarski frank

DAX – (ang. German Stock Market Index); nemški borzni indeks

EFTA – (ang. European Free Trade Organisation); Evropsko združenje za prosto trgovino

EGP – Evropski gospodarski prostor

EGS – Evropska gospodarska skupnost

EGI – Evropska investicijska banka

ERM – (ang. European Exchange Rate Mechanism); Sistem evropskih deviznih tečajev

ESPJ – Evropska skupnost za premog in jeklo

ESTX 50 – (ang. Eurozone Stock Market Index); evropski borzni indeks

EU – (ang. European Union); Evropska unija

EU28 – (ang. 28 members of European Union); 28 sedanjih članic Evropske unije

EUR – (ang. Euro); evro

FTA – (ang. Free Trade Area); Sporazum o prosti trgovini

FTSE 100 – (ang. The Financial Times Stock Exchange 100 Index); angleški borzni indeks
Financial Times 100

GBP – (ang. British Pound); britanski funt

EUR/GBP – (ang. Exchange rate British Pound vs. Euro); vrednost ene enote britanskega funta v evrih

JPY/GBP – (ang. Exchange rate British Pound vs. Japanese Yen); vrednost ene enote britanskega funta v japonskih jeni

USD/GBP – (ang. Exchange rate British Pound vs. United States Dollar); vrednost ene enote britanskega funta v ameriških dolarjih

JPY – (ang. Japanese Yen); japonski jen

LIBOR – (ang. Intercontinental Exchange London Internal Offer Rate); kratkoročna britanska referenčna obrestna mera

MFN – (ang. Most Favored Nation clause); carinska klavzula o državi z največjimi ugodnostmi

MSCI – (ang. Morgan Stanley Capital International); ameriški borzni indeks Morgan Stanley

NASDAQ – (ang. Composite Stock Market Index); ameriški borzni indeks skupnih zalog in podobnih vrednostnih papirjev

OECD – (ang. The Organisation for Economic Cooperation and Development); Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

S&P 500 – (ang. The Standard & Poor's 500 Index); ameriški borzni indeks Standard & Poor 500

STO – Svetovna trgovinska organizacija

STOXX 50 – drugo ime za borzni indeks ESTX 50

USD – (ang. United States Dollar); ameriški dolar

ZDA – Združene države Amerike

UVOD

23. junija 2016 so državljani Združenega kraljestva na referendumu glasovali o nadaljnjem članstvu v EU. Druge države članice EU so z namenom, da bi preprečile negativen rezultat referenduma, v mesecih pred referendumom EU soglašale z nekaterimi izjemami, ki bi veljale za to otoško državo, njihovo gospodarstvo in prebivalstvo, s čimer bi Velika Britanija pridobila določene ugodnosti pri obravnavi migrantov, nadaljnjem poglobljanju EU in statusu londonskega Cityja. Kljub težnji k boljšemu pozicioniranju Velike Britanije kot članice EU so se državljani Združenega kraljestva na referendumu 23. junija 2016 večinsko odločili za izstop države iz EU oziroma Brexit (RTV SLO, 2016).

Na podlagi rezultatov referenduma in 50. člena Pogodbe o EU je Združeno kraljestvo 29. marca 2017 uradno obvestilo Evropski svet, da načrtuje izstop iz EU. Ker omenjeni člen predvideva največ dveletno obdobje nadaljnje veljavnosti evropskih pogodb v izstopajoči članici, je Združeno kraljestvo trenutno še vedno članica EU s pripadajočimi pravicami in obveznostmi, prvi možni datum dejanskega izstopa pa je 29. marec 2019, lahko pa tudi prej, če bi bila že pred tem datumom sklenjena izstopna pogajanja.

Negotovost zaradi izida referenduma je oslabila gospodarsko rast Združenega kraljestva in pripeljala do gospodarskega zaostajanja v primerjavi s preostalimi evropskimi državami v okviru OECD (Rafal Kierzenkowski, 2016). V nekaterih pogledih naj bi bil Brexit podoben davku na BDP, ki predstavlja dolgoročne naraščajoče stroške za gospodarstvo. Vplivi referenduma o Brexitu naj bi se občutili prek različnih ekonomskih kanalov in v različnem časovnem obdobju (Rafal Kierzenkowski, 2016). Ločimo lahko kratko- in dolgoročne učinke.

Kratkoročno naj bi britansko gospodarstvo prizadeli manj ugodni finančni pogoji zaradi manjšega zaupanja v gospodarstvo. Takoj po dejanskem izstopu Združenega kraljestva iz EU naj bi se zaostrele tudi trgovinske ovire in pretok delovne sile (Rafal Kierzenkowski, 2016). Po rezultatih referenduma je britanski predsednik vlade David Cameron odstopil, vrednost britanskega funta pa je padla na tridesetletno najnižjo vrednost glede na ameriški dolar. Indeks delnic velikih podjetij FTSE 100 je dan po referendumu padel, a se je hitro vrnil in ob koncu leta 2016 končal na vrhuncu. Na to povečanje je delno vplival padec funta, saj je mnogim podjetjem pomagal pri vrednosti indeksa, ker poročajo svoje izkaze v ameriških dolarjih in veliko izvažajo iz Velike Britanije. Depreciacija britanskega funta je povzročila dražji uvoz v Združeno kraljestvo, kar je vodilo do povišanja inflacije. Višje cene nafte so še povečale vpliv na povišanje inflacije (Scrulton, 2016). Ko je vodenje britanske vlade prevzela Theresa May, so vlagatelji pričakovali, da bo Cameronova naslednica na nenadnih volitvah v letu 2017 dosegla odločilno zmago in s tem močnejšo vlogo pri pogajanjih o Brexitu. Na koncu se je izkazalo, da njena konservativna stranka ni dobila absolutne večine glasov, kar je močno negativno vplivalo na denarne trge (Scrulton, 2016).

Avtorji članka *The Economic Consequences of Brexit* (2016) pravijo, da naj bi se BDP Združenega kraljestva kratkoročno znižal za več kot 3 odstotke, kar pomeni za 2.200 funtov višje stroške na gospodinjstvo v primerjavi z letom 2016.

Dolgoročno naj bi prišlo predvsem do strukturnih vplivov na britansko gospodarstvo. To naj bi potekalo prek kapitalskih trgov, preseljevanja prebivalstva in manjšega tehničnega napredka. Zlasti naj bi se zmanjšala produktivnost dela, kar bi bilo posledica padca tujih neposrednih investicij ter manjšega obsega znanja in veščin. Obseg izgubljenega potencialnega BDP naj se bi tako počasi večal. Do leta 2030 naj bi se BDP znižal za več kot 5 odstotkov, kar pomeni za 3.200 funtov višje stroške v primerjavi z letom 2016 (Rafal Kierzenkowski, 2016). John Van Reenen (2016) zatrjuje, da naj bi prišlo do 8-odstotnega znižanja plač. Prav tako naj bi se pokojnine znižale za podoben odstotek zaradi gospodarskega nazadovanja. Ocenjuje se tudi pomanjkanje javnih storitev, vključno z manjšim številom učiteljev, policistov in medicinskih sester.

Vpliv Brexita na gospodarstvo Združenega kraljestva je danes postala pomembna tema za vse države članice EU in tudi preostale države sveta, saj se s takimi dogodki zmanjšuje zaupanje v obstoječo evropsko in mednarodno institucionalno ureditev ter posledično tudi stabilnost gospodarstev. Glavni namen te magistrske naloge je zato razumeti kratko- in dolgoročne vplive referendumu o Brexitu na britansko gospodarstvo. Kratkoročni neposredni učinki so vidni predvsem na področju finančnih trgov v času neposredno po referendumu, zlasti na denarnem, deviznem in kapitalskem trgu, saj so se ti odzvali najhitreje in najbolj občutno (Rafal Kierzenkowski, 2016). Po drugi strani so prav tako pomembni srednje- in dolgoročni učinki, ki se odražajo v vplivu na trgovinsko bilanco, gospodarsko rast, inflacijo in brezposelnost v poznejšem obdobju (Steinberg, 2017). Na splošno se je izkazalo, da imajo kratkoročni učinki negativne posledice za gospodarstvo Združenega kraljestva (Rafal Kierzenkowski, 2016). Prav tako je referendum o Brexitu povzročil višje stroške za britansko gospodarstvo (Steinberg, 2017). Magistrska naloga se osredotoča predvsem na učinke, ki nas pripeljejo do spodnjega vprašanja:

Kako rezultati referendumu o Brexitu vplivajo na gospodarstvo Združenega kraljestva?

Spodaj sem postavil raziskovalna vprašanja, ki temeljijo na pregledu literature in zgornjem vprašanju.

Raziskovalno vprašanje 1: Kako referendum o Brexitu kratkoročno vpliva na finančne trge v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 1.1: Ali rezultate referendumu o Brexitu spremlja negativna reakcija denarnih trgov v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 1.2: Ali rezultate referendumu o Brexitu spremlja negativna reakcija kapitalskih trgov v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 2: Kako referendum o Brexitu srednjeročno in dolgoročno vpliva na gospodarstvo Združenega kraljestva?

Raziskovalno vprašanje 2.1: Ali rezultate referendumu o Brexitu spremlja povečanje primanjkljaja trgovinske bilance Združenega kraljestva?

Raziskovalno vprašanje 2.2: Ali rezultate referendumu o Brexitu spremlja nižja gospodarska rast Združenega kraljestva?

Raziskovalno vprašanje 2.3: Ali rezultate referendumu o Brexitu spremlja porast inflacije v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 2.4: Ali rezultate referendumu o Brexitu spremlja zmanjšanje zaposlenosti v Združenem kraljestvu?

Struktura magistrske naloge je razdeljena na sedem poglavij in se zaključi s sklepom. Prvo poglavje predstavlja britanske odnose z EU od začetka priključevanja Združenega kraljestva k EU, obdobja njegovega članstva, pa do referendumu o izstopu iz EU. Drugo poglavje predstavlja institucionalni okvir izstopa države članice iz EU. Sledi tretje poglavje, v katerem so predstavljene okoliščine pred referendumom o Brexitu in njegovi rezultati. Četrto poglavje pojasni pregled literature o kratko- in dolgoročnih vplivih rezultatov referendumu o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva. Sledi peto poglavje, ki pojasni pregled podatkov in izbiro metodologije. Šesto poglavje govori o učinkih referendumu o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva neposredno na kratek, srednji in dolgi rok. Najprej so pojasnjeni kratkoročni neposredni učinki referendumu o Brexitu na finančne trge Združenega kraljestva prek analize denarnih trgov, deviznih trgov in kapitalskih trgov. Nato so analizirani srednje in dolgoročni učinki referendumu o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva prek makroekonomskih kazalnikov. Sledi diskusija o zmagovalcih in poražencih referendumu o Brexitu, ki navaja priporočila za nadaljnjo raziskavo. Magistrsko delo se zaključi s sklepom, v katerem so opredeljeni zaključki in analiza raziskovalnih vprašanj.

1 BRITANSKI ODNOSI Z EVROPSKO UNIJO

Odnosi med Združenim Kraljestvom in EU so se spreminjali skozi leta njunega sodelovanja. Združeno kraljestvo je že od samega začetka zagovarjalo drugačen koncept integracije evropskih držav, saj ni bilo med zagovorniki prenosa nacionalne suverenosti na institucije zunaj države in zato tudi ne med ustanovnimi članicami nastajajočih evropskih skupnosti

(ESPJ, EGS, Euratom). Velika Britanija je bila nasprotnica Francije v EGS in skupne kmetijske politike, hkrati pa si je želela pridobiti posebno vlogo v Evropi. Njena vizija je temeljila na tem, da bi bila samostojna gospodarska velesila in ne le enakopravna članica združene Evrope (Nello, 2009).

1.1 Obdobje pridruževanja Združenega kraljestva v Evropsko unijo

Ob ustanovitvi ESPJ in EGS leta 1957 je Združeno kraljestvo dalo pobudo za ustanovitev alternativnega modela. Ta model je temeljil na prostem trgovinskem območju, ki bi veljal za vse industrijske izdelke. Na začetku je britanski model podprlo sedem držav – Avstrija, Danska, Islandija, Norveška, Portugalska, Švedska in Švica – pozneje pa so se jim pridružile še tri države – Finska, Islandija in Liechtenstein. Tako so države 4. januarja leta 1960 podpisale Sporazum o ustanovitvi EFTE (Boden, 2004).

EFTA pri svojem delovanju ni uporabljala subvencij in denarnih pomoči za države članice. Pri postopkih odločanja so se morale strinjati vse države članice soglasno (EFTA, 2018a). EFTA je bila od začetka nastanka razmeroma konkurenčna evropska tvorba, saj je njeno delovanje temeljilo na preprostem in cenejšem načinu kot EGS. V letih njenega delovanja se je izkazalo, da je EFTA v primerjavi z EGS začela nazadovati. Države članice združenja EFTA niso dosegle svojih velikih pričakovanj, kar je pripeljalo do poznejših izstopov iz tega združenja. Pomembno vlogo pri gospodarskem razcvetu EGS je imela njena članica Nemčija, ki je bila v tistem času gospodarska velesila ter je delovala kot pobudnica in gonilna sila pri gospodarskem vzponu EGS. Vsa ta dejstva so Združeno kraljestvo pripeljala do vprašanja, ali bodo imeli večjo gospodarsko korist v EGS ali EFTI in do vložitve prošnje za članstvo v EGS (Boden, 2004).

Leta 1963 je Francija pod vodstvom predsednika Charlesa de Gaulla vložila veto na britansko pobudo za pridružitve k EGS, kar je zaustavilo proces priključitve še za druge takratne države kandidatke (Danska, Irska, Norveška). Od tistega trenutka so se začela britanska prizadevanja za pridružitve EGS poglobljati (Hadley, 2012). Francozi so bili proti razširjeni EGS, saj so menili, da lahko vstop Združenega kraljestva v EGS pripelje do Atlantske skupnosti, v kateri bi prevladovale Združene države Amerike (ZDA), česar pa si ni želela nobena evropska država, razen Velike Britanije. Za Britance je bilo nesprejemljivo, da bi se pridružili EGS, kot jo vidijo Francozi. Velika Britanija je bila takrat atlantska sila, zato bi v primeru, da se Britanci ne bi pridružili EGS, verjetno tesneje sodelovala z ZDA. Gospodarsko sodelovanje Združenega kraljestva z ZDA je bilo prav tako pomembno kot britansko gospodarsko sodelovanje s kontinentalno Evropo. Leta 1967 je Velika Britanija ponovno vložila vlogo za vstop v skupnost, vendar je bila znova zavrnjena s strani Francije (Shrapnel, 2016).

Po prvem neuspehu pridružitve Združenega kraljestva k EGS je sledilo obdobje, v katerem so bili Britanci nemočni. Toda položaj se je dramatično spremenil, ko je leta 1969 De Gaulle na referendumu o ustavni reformi v Franciji izgubil in odstopil s predsedniškega položaja,

Georges Pompidou, takratni premier, pa je postal francoski predsednik. Pompidou se je bil za razliko od De Gaullea pripravljen pogajati z Veliko Britanijo o ponovnem poskusu vstopa Britancev v EGS in o pogojih njihovega vstopa.

Leta 1972 je prišlo do izstopa Velike Britanije in Danske iz EFTE, obe državi pa sta še istega leta sklenili pogajanja o vstopu v EGS (EFTA, 2018b). Pogodba o vstopu Združenega kraljestva k EGS je bila podpisana 22. januarja 1972 in ratificirana 1. januarja 1973. Ta datum je označil začetek nove dobe britanske zunanje politike (Shrapnel, 2016).

1.2 Obdobje članstva Združenega kraljestva v Evropski uniji

Velika Britanija ni bila zagovornica federalno urejenih združenih držav Evrope po vzoru ZDA. Namesto tega si je prizadevala razviti povezavo, ki bi pripomogla zlasti k gospodarskemu razvoju držav članic (Tickell, 2016). Vstop Britancev v EGS je bil del britanskega načrta za posodobitev in pospešitev britanskega gospodarstva. Po eni strani je pridružitve EGS pomenila odpravo carin in prenovo zastarelega sistema preferencialov v okviru Commonwealtha. Po drugi strani so Britanci v EGS videli možnost nove oblike promocije, izražanja in uveljavljanja svojih nacionalnih interesov (Sorokina, 2014). Pomembnejših dogodkov v zvezi z britanskim članstvom v EGS med letom 1973 do konca leta 1974 ni bilo. Leta 1975, komaj dve leti po vstopu, pa je v Britaniji potekal prvi nacionalni referendum o nadaljnjem članstvu v takratni EGS.

1.2.1 Prvi referendum o članstvu v Evropski gospodarski skupnosti

Leta 1975 je laburistična vlada Harolda Wilsona javnosti predložila referendum v zvezi z nadaljnjim članstvom Velike Britanije v EGS. To je bil prvi britanski nacionalni referendum o članstvu v EGS. Odločitev, da se Britanci pridružijo EGS, je leta 1973 brez referendumu sprejela vlada Edwarda Heatha. Laburistična vlada Wilsona je zato želela izpeljati referendum o stalnem članstvu Velike Britanije v EGS. Referendumsko vprašanje je bilo: »Ali menite, da bi Združeno kraljestvo moralo ostati v EGS?«. Britanci so bili v tistem času razdeljeni na dva tabora. Eni so bili za stalno članstvo v EGS, drugi pa so temu nasprotovali. Takratna voditeljica konservativne opozicije Margaret Thatcher je zagovarjala proevropsko Združeno kraljestvo (Walsh, 2016).

Vodilni nasprotnik članstva v EGS je bil takratni predsednik laburistične stranke Tony Benn. Na prvem referendumu o stalnem članstvu v EGS so z veliko prednostjo (67,2 odstotkov volivcev je glasovalo proti izstopu) zmagali proevropsko misleči britanski državljani. Kljub pozitivnemu izidu referendumu dvomi o članstvu, povezani z gospodarskimi vidiki, obrambo in prihodnostjo Združenega kraljestva v mednarodnih političnih in gospodarskih zadevah, niso izginili (Walsh, 2016).

1.2.2 Proračunski rabat Združenega kraljestva

Eno najbolj spornih finančnih vprašanj med Združenim kraljestvom in EGS je bilo vprašanje vplačil Združenega kraljestva v proračun EGS leta 1984. Pred letom 1980 so bili glavni viri proračunskih prihodkov lastna sredstva držav članic, ki so jih sestavljale skupne carinske dajatve ter dajatve za kmetijstvo in sladkor. Leta 1980 so se države članice za pokrivanje naraščajočih stroškov proračuna EGS, zavezale, da zagotovijo del svojih letnih prejemkov iz davka na dodano vrednost za financiranje proračuna EGS. Zaradi te spremembe je začelo Združeno kraljestvo plačevati nadproporcionalne visoke prispevke v proračun EU. V tem času se je skoraj 70 odstotkov proračuna EU porabilo za skupno kmetijsko politiko. Združeno kraljestvo, katerega kmetijski sektor je imel in ima še vedno drugačno strukturo od drugih držav članic, zato ni imelo tolikšnih koristi na strani izplačil sredstev iz proračuna EGS. Zato je Združeno kraljestvo kmalu postalo velik neto plačnik v proračun EU, čeprav je bilo takrat tretji najrevnejši član združene Evrope (Vernasca, 2016).

Junija 1984 je Velika Britanija pod vodstvom Margaret Thatcher v Fontainebleauju v pogajanjih z drugimi članicami EU dosegla dogovor o proračunskem popustu (rabatu) Združenega kraljestva. Cilj je bil popraviti očitno neravnovesje v prispevku Združenega kraljestva, ključni uspeh Britanije v pogajanjih pa je bil, da so se dogovorili o trajnem popustu. V Fontainebleau je Velika Britanija dosegla proračunski popust v višini 66 odstotkov razlike med vplačano vsoto v proračun in povrnjeno vsoto iz proračuna. Proračunski rabat Združenega kraljestva je bil ratificiran in nato izveden maja leta 1985 (Watt, 2009).

1.2.3 Britanija in Evropska monetarna unija

Na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja se je z Maastrichtsko pogodbo ponovno oživil proces evropskega monetarnega združevanja, ki je v končni fazi pripeljal do ustanovitve skupne ekonomske in monetarne unije. Velika Britanija je bila do tega procesa ves čas skeptična, večkrat tudi izrazito kritična (zlasti pod vodstvom Margaret Thatcher na začetku devetdesetih let), občasno pa se je z njim do neke mere tudi spogledovala (zlasti pod vodstvom Tonyja Blaira konec devetdesetih let) (Europa.eu, 2018b).

Mešan odnos Velike Britanije do projekta monetarne unije se kaže v njenem sodelovanju pri nekaterih elementih projekta evropskega monetarnega združevanja. Britanski funt se je leta 1990 tako pridružil evropskemu mehanizmu deviznih tečajev (ERM). ERM je sistem deviznih tečajev, ki ga je EGS leta 1979 uvedla v okviru evropskega monetarnega sistema kot predhodnika monetarne unije. ERM je bil namenjen zmanjševanju variabilnosti deviznih tečajev, s čimer bi dosegali monetarno stabilnost v združeni Evropi. Stabilnost deviznega tečaja in članstvo v ERM sta bila tudi med predpogoji za vstop v monetarno unijo (Europa.eu, 2018a).

Članstvo britanskega funta v ERM je doživelo neuspešen konec v sredo, 16. septembra 1992. Na ta dan, ki je za Britance znan pod imenom črna sredo, je britanski funt izpadel iz evropskega sistema deviznih tečajev. V tistem času je potekal referendum v Franciji o ratifikaciji Maastrichtske pogodbe. Francija je bila pripravljena sprejeti tedanji načrt pod okriljem Evropske komisije, ki jo je vodil Jacques Delors. Za razliko od Francije volivci v Veliki Britaniji niso bili naklonjeni ratifikaciji Maastrichtske pogodbe, katere namen je bil tudi projekt skupne evropske monetarne unije (Inman, 2012). Zgodnja devetdeseta leta predstavljajo burno obdobje, saj se je železna zavesa dvignila, sovjetski imperij se je zrušil in izbruhnila je zalivska vojna. Industrijski svet je doživel recesijo, ki so jo sprožile naraščajoče cene nafte in naraščajoče realne obrestne mere v Evropi zaradi ponovne združitve Nemčije. Nemška centralna banka Bundesbank se je namreč na ekspanzivno fiskalno politiko v Nemčiji odzvala s povečanjem obrestne mere. Jeseni leta 1992 in poleti leta 1993 je recesija dosegla vrhunec v Evropi s krizo v ERM. Poleg tega je prost pretok kapitala zaradi ustanavljanja enotnega trga povzročil možnost hitrih špekulativnih napadov na devizne tečaje (Hagberg, 2005).

Angleška centralna banka je želela, da britanski funt ostane znotraj določenega plavajočega pasu deviznih tečajev. V tem času so špekulanti videli priložnost za napad na britansko valuto, kar bi lahko preprečilo nastanek monetarne unije, za katero so mnogi menili, da ne bo nikoli delovala. Denarni sklad Georgea Sorosa je vodil področje špekulantov, ki so si izposojali britanske funte, da bi jih prodali in jih nato pozneje kupili po ugodnejših cenah. Britanska vlada se je na izrazit padec britanskega funta hitro odzvala z zvišanjem obrestnih mer, ki pa so imele v tistem času že visoko vrednost pri 10 odstotkih. Kljub temu se je britanska vlada odločila, da bo še zvišala obrestne mere na 12 odstotkov. Vsi nakupi britanskih funtov s strani centralne banke so imeli namen stabilizirati valuto, ki pa je tekom dneva, ko je britanska vlada prenehala z intervencijo, še bolj izgubila vrednost (Inman, 2012).

ERM je zahteval, da se valute gibljejo znotraj pasu nihanja, določenega glede na vrednost preostalih valut v okviru ERM. Za ohranjanje vrednosti valut v primerjavi z drugimi so države z najdragocenejšimi valutami svoje valute prodale in kupile najšibkejše valute. V septembru leta 1992 je bila nemška marka najmočnejša in najstabilnejša valuta v okviru ERM. Kot je opisano zgoraj, je britanska centralna banka nenadoma začela kupovati britanske funte, nemška centralna banka Bundesbank pa ni naredila skoraj nič v povezavi s prodajo nemških mark, kar bi lahko pozitivno vplivalo na gibanje vrednosti valut. Bundesbank je v tistem času vodila restriktivno monetarno politiko, saj sta se v tem obdobju združili Vzhodna in Zahodna Nemčija, kar je pripeljalo do inflacijskih pritiskov v Nemčiji. V tistem času je imela Velika Britanija nizke devizne rezerve za prodajo. Špekulanti, kot je bil Soros, so samozavestno vstopili na trg, odprli svoje devizne pozicije z namenom realizirati dobiček, kar je vodilo do negativnega scenarija, opisanega zgoraj (Inman, 2012).

Nekateri britanski politiki so menili, da bi morala britanska vlada še povišati obrestne mere na 15 odstotkov, kar pa se ni zgodilo. Ko se je borza popoldne tisti dan zaprla, je bil britanski

funt še vedno zunaj določenega pasu nihanja v okviru ERM. Isti dan zvečer je britanska vlada sporočila javnosti, da je Velika Britanija prekinila članstvo v ERM (Inman, 2012).

Razkol med evroskeptiki in evronavdušenci je dosegel svoj vrh 23. julija 1993, ko je laburistična stranka poskusila doseči, da bi Velika Britanija pristopila k socialnemu poglavju Maastrichtske pogodbe. Evroskeptiki so skupaj z laburistično stranko glasovali proti lastni vladi. Glasovanje se je končalo s 317 glasovi proti in 317 glasovi v podporo zgoraj omenjenem vprašanju. Britanska vlada se je odločila, da bo ponovno glasovala glede ratifikacije Maastrichtske pogodbe. Pričakovali so, da bi v teh pogojih nasprotniki podpisa pogodbe morali podpreti vlado, saj bi drugače padli pod pritiski opozicije in bi prišlo do predčasnih parlamentarnih volitev. To bi lahko vodilo do zmage delavske stranke in oblikovanja vlade, ki bi še bolj podpirala podpis Maastrichtske pogodbe. Ključni element, zakaj je bila Maastrichtska pogodba za Združeno kraljestvo sprejemljiva, je bila klavzula »opt-out«, ki sta si jo Velika Britanija in Danska uspeli izpogajati ob sklenitvi Maastrichtske pogodbe leta 1992. Ta klavzula daje pravico državi članici, da ji ni treba sodelovati v tretji fazi ekonomske in monetarne unije ter ji posledično ni treba uvesti valute evro. Po 61 dneh razpravljanja o podpisu Maastrichtske pogodbe je pogodbo 23. julija leta 1993 ratificiral britanski parlament (Sorokina, 2014).

Britanska vlada pod vodstvom Margaret Thatcher je v največji možni meri upočasnila proces vključevanja Britanije v monetarno, finančno in na začetku gospodarsko integracijo. S temi dejanji je Velika Britanija dobila čas za prestrukturiranje britanskega gospodarstva, s pospeševanjem integracije na področju zunanje politike in deloma varnosti pa je izkazovala željo po nadaljnji evropski integraciji na neekonomskih področjih. Velika Britanija je načelno nasprotovala spremembam, ki bi okrepile vlogo institucij EU in v tistem času vznemirile institucionalno ravnovesje Združenega kraljestva (Sorokina, 2014).

Pod vodenjem Johna Majorja se je evropska politika Velike Britanije spremenila, saj je postajala bolj proevropska kot politika Thatcherjeve. Johna Major se je odločil za nemoteno približevanje EU ter spremenil evropski dialog v strukturni in institucionalni smeri, ki sta jo narekovala hitra rast gospodarskega potenciala združene Nemčije in aktiviranje Francije v razpravah o prihodnji institucionalni strukturi EU. Vlada Johna Majorja je bila pod notranjim in zunanjim pritiskom ter nenehno na tveganem robu med ortodoksnimi evroskeptiki, kot se je kazalo do konca njegovega vodenja vlade, in manifestacijami evroprivržencev, zaradi katerih je prišlo do ratifikacije Maastrichtske pogodbe o EU (Sorokina, 2014).

1.2.4 Opredelitev evroskepticizma

Avtor Taggart (1998) je evroskepticizem opredelil v dveh oblikah. Težka oblika evroskepticizma pomeni temeljno nasprotovanje ideji o politični in gospodarski integraciji EU ter se izraža kot načelen ugovor sedanji obliki integracije EU. Težko obliko evroskepticizma je mogoče videti v tistih političnih strankah, ki menijo, da bi morale njihove države izstopiti iz EU, ali pa, da države ne bi sodelovale pri implementaciji različnih politik

EU (Taggart in Szczerbiak, 2004). Nasprotno mehka oblika evroskepticizma ni načelno nasprotovanje evropski integraciji ali članstvu v EU. Mehka oblika evroskepticizma je vidna v državah članicah EU, ki nasprotujejo določenim politikam EU, hkrati pa ne nasprotujejo članstvu v EU oziroma evropski integraciji kot celoti (Taggart in Szczerbiak, 2004).

1.2.5 Vsebinski vzroki za evroskeptični odnos med Združenim kraljestvom in Evropsko unijo

Evroskeptični odnos med Združenim kraljestvom in EU je postal prvič viden leta 1961, ko je takratna britanska vlada pod vodstvom Harolda Macmillana prva predlagala članstvo Velike Britanije v EGS. Zaradi druge svetovne vojne je Velika Britanija izgubila vlogo svetovne gospodarske sile. Različna mnenja Britancev glede članstva v EGS, vključitev v Evropsko skupnost in pozneje v EU so pripeljala do političnih bojov glede evropske integracije med Združenim kraljestvom in Evropo (Gifford, 2008).

Vzpon evroskepticizma v Veliki Britaniji je posledica takratnega populističnega trenda v Združenem kraljestvu. Avtor Gifford (2008) britanski evroskepticizem opredeljuje kot manifestacijo in posledico izrazite postimperialne krize. Značilnost te krize je bil problem britanskega gospodarskega nazadovanja v času, ko je bila Velika Britanija članica združenja EFTA. Ta problem je bil pozneje rešen s ponovnim zavzemanjem Velike Britanije za vzpostavitev globalne politične ekonomije v okviru EGS. Vendar pa te krize ni bilo konec, saj se je evroskepticizem ponovno pojavil ob vključevanju Združenega kraljestva v skupno Evropo. Značilnost te postimperialne krize je v tem, da je bila Velika Britanija skozi celotno zgodovino v položaju gospodarske velesile, ki poveljuje podložnim državam, kar pa se je v času evropske integracije spremenilo in med britanskim prebivalstvom povzročilo evroskepticizem (Gifford, 2008). Avtor Gifford (2008) pojasnjuje neuspeh britanskih vlad s konstruktivnim ukvarjanjem britanske vlade glede procesa evropske integracije v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Združeno kraljestvo se je vedno zavzemalo bolj za gospodarsko unijo nacionalnih držav kot za politično unijo združene Evrope. Problem britanske modernizacije in gospodarsko zaostajanje v okviru EFTE sta bila temeljna razloga za odločitev britanske vlade pod vodstvom Harolda Macmillana, da je na začetku šestdesetih let 20. stoletja zaprosila za članstvo v EGS, čeprav sta ti dve organizaciji delovali na različnih temeljih. EGS je temeljila na projektu evropske integracije, kar v tistem času ni zanimalo Britancev, ki so si prizadevali samo za nadaljnji gospodarski razvoj. Poleg tega je imela Velika Britanija močne čezatlantske povezave z ZDA, ki niso bili vedno v skladu s takratno politiko EGS (Gifford, 2008).

Izkazalo se je, da je prišlo do neuspeha britanske vlade na področju vzpostavitve legitimne evropske strategije in vzpona sodobnega evroskepticizma. V tem času se je pojavila evroskeptična politika drugačnosti, ki je ponovno poudarila ključne značilnosti britanskega političnega reda, ki temeljni na nacionalni suverenosti in ne na projektu evropske integracije pod okriljem EGS. Posledica tega je bila odtujitev vladajoče elite od vzpostavitve članstva

v Evropski skupnosti. Do konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja je bilo to skladno z britansko nenaklonjenostjo evropski politiki, katere cilj je bil vzpostaviti močno britansko državo, vključeno v globalizacijski projekt, v katerem so prevladovali ZDA. V zvezi s številnimi vprašanji, vključno z enotnim trgom, evropskim proračunom in monetarno unijo, je britanska vlada pod vodstvom Thatcherjeve v procesu evropske integracije ponovno potrdila evroskeptično Veliko Britanijo. To je pomenilo, da se je bila Britanija nezmožna prilagajati s svojimi strukturnimi reformami drugemu valu evropskega povezovanja, ki se je začel pod vodstvom Jacquesa Delorsa. Posledica tega je bila kriza v odnosih med Veliko Britanijo in EU, ki se je pojavila v času premierja Johna Majorja. Evropska kriza britanske države se razkriva v krizi britanske vlade zaradi članstva v ERM in v evroskeptičnem uporju glede uveljavitve Maastrichtske pogodbe. V zadnjem času pa Britanci niso naklonjeni varčevalni ukrepom EU in njeni migrantski politiki, kar znova kaže evroskeptičen odnos Velike Britanije (Gifford, 2008).

Pod vplivom globalizacije in tehnoloških sprememb je prišlo do zaostajanja britanskega srednjega razreda. Evropska skupnost je bila s svojimi reformami pogosto ožigosana kot dežurni krivec takšnega stanja, zaradi česar je bilo vse več britanskega prebivalstva v odnosu do EU nezadovoljnega, kar se je odražalo tudi na volitvah in pozneje na referendumu o Brexitu. Evroskeptični pogled Velike Britanije do EU se kaže tudi v britanskih medijih, ki imajo močan vpliv na mnenje britanskega prebivalstva. Ti so v večini primerov pisali novice v evroskeptičnem jeziku, kar je vidno v britanski politiki pred referendumom o Brexitu in v njegovih rezultatih (Vasilopoulou, 2016).

1.2.6 Kronološki pregled evroskeptičnega odnosa med Združenim kraljestvom in EU

V času vstopanja Velike Britanije v EGS so bili Britanci relativno navdušeni nad prihodnjim modelom skupne Evrope (Sorokina, 2014).

V času konservativne vlade Margaret Thatcher, je prišlo v Združenem kraljestvu do naraščajočega evroskeptičizma, zlasti zaradi plačevanja v evropski proračun in monetarne unije. To je pomenilo, da se Velika Britanija ni prilagodila svojim strukturnim reformam v času drugega vala evropske integracije, ki se je začel pod vodstvom Jacquesa Delorsa. Evroskeptična kriza Združenega kraljestva se razkriva v krizi britanske vlade zaradi članstva v ERM in v evroskeptičnem uporju glede uveljavitve Maastrichtske pogodbe (Gifford, 2008).

V 20. stoletju se je vlada Tonyja Blaira pozicionirala v glavni tok evropske integracije z namenom oblikovanja evropskih politik. To je odražalo posodobitev britanskega političnega programa ter navidezno zavezanost političnemu institucionalizmu in nadaljnji evropski integraciji v procesu monetarne unije. Pozneje se to ni zgodilo, saj je na to vplival tudi anglo-ameriški pristop k politični ekonomiji. Izogibanje evru in britanska podpora ZDA v vojni v Iraku sta izpostavljali stalne napetosti v britanskem odnosu z EU, pa čeprav so bile take napetosti jasno in dolgoročno vidne kot sprejemljive s temeljnimi načeli britanske vladajoče elite. Velika Britanija si je prizadevala za vodilno vlogo v EU, katere glavni cilj je, da EU

sprejme britanski model političnega in gospodarskega razvoja. Na podlagi teh dejstev je laburistična vlada videla rešitev v britansko-evropskih težav. Na koncu se je izkazalo, da je to pripeljalo do ponovno evroskeptične Velike Britanije v vedno bolj evroskeptični Evropi (Gifford, 2008).

Ponoven porast evroskepticizma je viden v času vlade Davida Camerona. Britanski predsednik vlade David Cameron je januarja leta 2013 javnosti izjavil, da bo poiskal novo rešitev za odnose med Veliko Britanijo in EU, ter obljubil, da bo iz Bruslja dobil številne koncesije, ki bodo Britance prepričali, da ostanejo v novi oživljeni združeni Evropi. Pogajanja med Združenim kraljestvom in EU so se osredotočila na vprašanje pristojnosti britanskih institucij, ki so jih Britanci izgubili z vstopom v EU in s prenosom suverenosti nacionalnih institucij na nadnacionalne evropske institucije. Več kot tri leta pozneje, 20. februarja 2016, je Cameron zaključil to obravnavo s 27 drugimi evropskimi voditelji. Ker ni dosegel zadovoljivega dogovora z EU, je v Veliki Britaniji ponovno prišlo do porasta evroskepticizma. Posledica tega je bil rezultat referendumu o izstopu Združenega kraljestva iz EU dne 23. junija 2016 (Foster, 2016).

2 INSTITUCIONALNI OKVIR IZSTOPA IZ EVROPSKE UNIJE

Tako kot veljajo določena pravila za vstop v EU, veljajo tudi za izstop iz EU. Najpomembnejši institucionalni okvir izstopa iz EU je 50. člen Pogodbe o Evropski uniji.

2.1 50. člen pogodbe o Evropski uniji

Pravica države članice o izstopu iz EU je bila prvič uvedena z Lizbonsko pogodbo. Pred uveljavitvijo te pravice izstop iz EU za državo članico ni bil pravnoformalno urejen. 50. člen Pogodbe o Evropski uniji ne določa vsebinskih pogojev, na podlagi katerih bi lahko država članica uveljavljala pravico do izstopa iz EU, temveč določa postopkovne zahteve za državo članico in EU. 50. člen Pogodbe o Evropski uniji vključuje naslednje odstavke:

- Vsaka država članica se lahko odloči za izstop iz EU v skladu s svojimi ustavnimi zahtevami.
- Država članica, ki se odloči izstopiti, obvesti Evropski svet o svoji odločitvi. EU se v skladu s smernicami, ki jih določi Evropski svet, pogaja in sklene sporazum z državo izstopnico, v katerem je določen postopek za njen izstop ob upoštevanju okvira za prihodnje odnose z EU. V imenu EU ga sklene Svet s kvalificirano večino po pridobitvi soglasja s strani Evropskega parlamenta. Evropski parlament in Svet EU se lahko v nujnem primeru dogovorita o roku za odobritev.
- Pogodbe med izstopajočo državo članico in EU prenehajo veljati od začetka veljavnosti sporazuma o izstopu, če ga subjekta nista uspela skleniti, pa dve leti po obvestilu, navedenem v 2. odstavku tega člena Pogodbe o Evropski uniji, razen če Evropski svet s soglasjem z zadevno državo pogodbenico soglasno ne sklene, da to obdobje podaljša.

- Za namene predhodnih dveh odstavkov član Evropskega sveta in Sveta EU, ki zastopa izstopajočo državo članico, ne sodeluje niti v razpravah, niti v odločitvah, povezanih z njenim izstopom. Kvalificirano večino določi Evropski svet na priporočilo Sveta EU in po predhodnem svetovanju z Evropskim parlamentom.
- Če država, ki je izstopila iz EU, zahteva ponovno pridružitve, se postopek njenega zahtevka izpelje na podlagi 49. člena te pogodbe (ta člen določa običajni pristopni postopek).

2.2 Notifikacija in izstopni roki

Formalni postopek izstopa se začne s priglasitvijo namere države članice o izstopu Evropskemu svetu. Časovna izbira tega obvestila je v celoti odvisna od izstopajoče države članice. Hkrati lahko pride pred priglasitvijo o izstopu do neformalne razprave med izstopajočo državo članico, drugimi državami članicami in institucijami EU. Nato Evropski svet brez sodelovanja zadevne države članice določi smernice za pogajanja med EU in zadevno državo članico, s ciljem skleniti sporazum o izstopu s konkretnimi izstopnimi ukrepi. Omenjeni dogovori morajo obsegati tudi dogovor o prihodnjem odnosu zadevne države članice z EU. EU in zadevna država članica imata dve leti časa, da se dogovorita o teh dogovorih. Po dveh letih se članstvo v EU samodejno zaključi, razen če se Evropski svet in izstopajoča država članica skupaj ne odločita za podaljšanje tega obdobja. To je določeno v 3. odstavku 50. člena Pogodbe o EU (European Parliament, 2016).

Vloga Evropske komisije v postopku izstopa ni povsem jasna iz pogodb. V skladu s 3. odstavkom 218. člena Pogodbe o delovanju EU naj bi Evropska komisija priporočila Evropskemu svetu oziroma mu svetovala, kdaj naj začne pogajanja o izstopu. Na splošno velja, da se Evropska komisija pogaja o sporazumih s tretjimi državami v imenu EU, vendar pa 3. odstavek 218. člena Pogodbe o delovanju Evropske unije Svetu EU dovoljuje, da v imenu EU določi in imenuje drugega pogajalca (European Parliament, 2016).

Na podlagi 2. odstavka 50. člena Pogodbe o Evropski uniji mora Svet EU pred sklenitvijo sporazuma o izstopu pridobiti soglasje Evropskega parlamenta. Treba je opozoriti, da v skladu s 4. odstavkom 50. člena Pogodbe o EU član Evropskega sveta ali Sveta EU, ki zastopa izstopajočo državo članico, ne sme sodelovati v razpravah z Evropskim svetom ali Svetom EU o odločitvah, povezanih z njenim izstopom. Hkrati pa ne obstaja nobena določba, ki bi preprečevala poslancem, izvoljenim v Evropski parlament iz države izstopnice, da sodelujejo v razpravah v Evropskem parlamentu, v njegovih odborih ali pri glasovanju Parlamenta o predlogu za odobritev sporazuma o izstopu. Gre za kritiko glede vlog poslancev, ki zastopajo državljane EU kot celoto, in ne samo tiste državljane države članice, v kateri so bili izvoljeni (Rieder, 2013).

Svet EU sklene sporazum o izstopu s kvalificirano večino brez udeležbe zadevne države. V tem primeru je opredeljena večina, ki naj ne bi bila nižja od 72 odstotkov članov Sveta, ki

obsega najmanj 65 odstotkov prebivalstva držav članic brez izstopajoče države. To je opredeljeno v 3. odstavku 283. člena Pogodbe o delovanju EU, s katerim EU zagotavlja dvojno legitimnost (European Parliament, 2016).

Za razliko od vstopa novih držav članic v EU izstop države članice ne zahteva ratifikacije s strani preostalih držav članic EU. Prvi odstavek 50. člena Pogodbe o EU na deklarativni način omenja, da mora biti odločitev izstopajoče države v skladu z njenimi nacionalnimi ustavnimi pravili. Kljub temu bi morale vse države članice v skladu z 48. členom Pogodbe o EU ratificirati vse pogodbene spremembe ali mednarodne sporazume, do katerih bi lahko prišlo v primeru izstopa. 52. člen Pogodbe o EU opredeljuje ozemeljsko področje uporabe pogodb oziroma sporazumov. Ta člen navaja, v katerih državah članicah bi morali biti spremenjeni protokoli, če bi prišlo do izstopa države članice iz EU (European Parliament, 2016).

2.3 Sporazum o izstopu države iz Evropske unije

50. člen pogodbe o EU določa pogajanja o sporazumu za izstop med EU in zadevno državo ter opredeljuje prihodnji odnos države izstopnice z EU. Pravna posledica izstopa iz EU pomeni prenehanje uporabe Pogodbe o EU in njenih protokolov v državi izstopnici. Sporazum o izstopu države iz EU je potreben zaradi prihodnjega nemotenega sodelovanja države izstopnice in EU ter prihodnjega transparentnega in pravičnega delovanja EU. Vsaka država članica s svojim članstvom pridobi določene ugodnosti s strani EU in obveznosti do EU. Potreba po izstopnem sporazumu izvira zlasti iz dejstva, da so nekatere izmed njih odložene. Najpomembnejše pravice in obveznosti članstva EU so finančni programi proračuna EU, temeljne štiri svoboščine EU, sodelovanje in soodločanje v evropskih institucijah, trgovinski odnosi in druge norme EU. Če država izstopnica ne bi sklenila sporazuma o izstopu države iz EU, v katerem so razrešene odložene medsebojne obveznosti in pravice, ki izhajajo iz članstva kot predpogoj za prihodnje nemoteno delovanje z državo izstopnico, bi to pomenilo nepravilno in netransparentno delovanje EU. To bi rušilo temeljne lastnosti vladavine prava v EU.

Sporazum o izstopu Združenega kraljestva iz EU vključuje naslednje glavne elemente:

- skupne določbe: zajemajo cilje sporazuma o izstopu, definicije, uporabljene v sporazumu, teritorialno področje uporabe sporazuma, metode in načela v zvezi z vplivi izvajanja in uporabe sporazuma, pravo EU, pravo države članice ter dostop do podatkovnih baz in informacijskih sistemov;
- določbe o pravicah državljanov: vključujejo splošne določbe državljanov, pravice in obveznosti (opredeljujejo pravice v zvezi s prebivališčem in dokumenti za prebivanje, pravice delavcev in samozaposlenih oseb ter pravice profesionalne kvalifikacije), usklajevanje sistemov socialne varnosti in druge določbe o pravicah državljanov;

- dodatne določbe: opredeljujejo pozicioniranje blaga na mednarodni trg, carinske postopke, davek na dodano vrednost in trošarine, intelektualno lastnino, policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah, pravosodno sodelovanje v civilnih in poslovnih zadevah, javna naročila in podobne postopke naročanja, vprašanja, povezana s skupino Euratom, sodniške in upravne postopke EU, postopke upravnega sodelovanja, privilegije in imunitete in druga vprašanja v zvezi z delovanjem institucij, organov in uradov EU;
- prehodne določbe: opredeljujejo časovni interval postopka prehoda, področje uporabe prehoda, institucionalne dogovore, ureditve v zvezi z zunanjim delovanjem EU, dogovore v zvezi z ribolovnimi možnostmi ter nadzorom in izvrševanjem nadzora;
- finančne določbe: interpretirajo sodelovanje in prispevke Združenega kraljestva v letih 2019 in 2020 v okviru večletnega finančnega okvira EU, EIB, Evropskega razvojnega sklada, Sklada za begunce v Turčiji ter skupne varnostne in obrambne politiko;
- institucionalne in končne določbe: opredeljujejo usklajeno razumevanje in aplikacijo zgoraj omenjenih določb in reševanje sporov ter opredeljujejo protokole v posameznih regijah Združenega kraljestva (European Commission, 2018).

Združeno kraljestvo in EU sta dosegla soglasje pri naslednjih določbah sporazuma o izstopu države iz EU (European Commission, 2018):

1. pozicioniranje blaga na mednarodni trg,
2. davek na dodano vrednost in trošarine,
3. intelektualna lastnina,
4. pravosodno sodelovanje v civilnih in gospodarskih zadevah,
5. javno naročanje in podobni postopki,
6. vprašanja, povezana s skupino Euratom,
7. postopki upravnega sodelovanja.

Glavne sporne točke sporazuma o izstopu Združenega kraljestva iz EU so bile določbe o pravicah državljanov in finančni poravnavi, vezani na večletni finančni okvir EU, določbe, povezane s prehodnim obdobjem, določbe glede prenehanja carinskih postopkov, pozicioniranja blaga na mednarodni trg in njihov nadzor, zaveze Združenega kraljestva v zvezi z jedrskim orožjem in zaščita evropske trgovinske oznake. Združeno kraljestvo in EU morata še uskladiti odprta vprašanja v zvezi z varstvom podatkov, obdelanih pred koncem obdobja tranzicije, z geografskimi označbami, z obravnavo policijskega in pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah, z dokončanjem sodnih in upravnih postopkov EU ob koncu obdobja, ter morebitne nove postopke v zvezi z dejstvi, ki so nastali pred koncem obdobja, dosledno uporabo in razlago Sporazuma o izstopu s strani EU in Združenega kraljestva in reševanje sporov. Zgoraj omenjeni postopki še vedno niso dokončno zaključeni s strani države izstopnice in EU (European Commission, 2018).

2.4 Sporazum o prihodnjih odnosih izstopajoče države iz Evropske unije

Rezultati referenduma o Brexitu imajo v Združenem kraljestvu številne posledice zlasti na priseljevanje v državo in izseljevanje iz Združenega kraljestva. To vključuje vprašanje, ali bo Združeno kraljestvo ohranilo prost pretok ljudi v katerem koli prihodnjem sporazumu z EU. Druge možne posledice so odvisne od prihodnjega modela odnosov, ki ga bo Združeno kraljestvo sklenilo ob izstopu iz EU. Te posledice se nanašajo na gospodarstvo, trgovino, sodni nadzor, zunanjo politiko in obrambo ter prihodnje sodelovanje pri mednarodnih raziskovalnih projektih in inovacijah. Združeno kraljestvo trenutno ostaja članica EU in zato še naprej izvaja prost pretok ljudi. To je eno ključnih vprašanj za britansko vlado, ko se pogaja o prihodnjih odnosih z EU. Uradno sporočilo za javnost s strani Združenega kraljestva z 11. junija leta 2016 je predstavilo začetno stališče vlade o ljudeh, ki temelji na zaščiti državljanov EU in Združenega kraljestva ob izstopu Združenega kraljestva iz EU (House of Lords, 2016).

Sporazum o prihodnjih odnosih Združenega kraljestva z EU naj bi temeljil na naslednjih štirih stebrih, ki so predstavljeni v spodnji tabeli številka 1.

Tabela 1: Stališča EU in Združenega kraljestva o sporazumu o prihodnjih odnosih

	Stališča EU	Stališča Združenega kraljestva
I. Steber ¹	Carinska unija	Prost pretok blaga
II. Steber ²	Gibanje fizičnih oseb in priznavanje poklicnih kvalifikacij	Združeno kraljestvo še ni podalo svojega stališča
III. Steber ³	Dostop do trgov javnih naročil in zaščita pravic intelektualne lastnine	Združeno kraljestvo še ni podalo svojega stališča
IV. Steber ⁴	Usklajenost pravil EU o konkurenčnem pravu, državni pomoči, reševanje sporov in zunanji politiki	Uporaba pravil in sporazumov med EU in Združenim kraljestvom

Vir: House of Lords (2016); UK Government (2018).

Smernice Evropskega sveta vsebujejo kratek, vendar konstruktiven predlog glede prihodnjega odnosa glede trgovine z blagom in trgovine s storitvami. Smernice določajo predlog o ustreznem carinskem sodelovanju, pri čemer se ohranita regulativna neodvisnost strank in celovitost carinske unije EU. Smernice v zvezi s trgovino s storitvami predvidevajo cilj, da se omogoči dostop do trga za opravljanje storitev v skladu s pravili države gostiteljice, vključno s pravico do novega ustanavljanja ponudnikov storitev. Smernice EU predvidevajo, da sporazum vsebuje določbe o gibanju fizičnih oseb in okvir za priznavanje

¹ Prvi steber predstavlja trgovinske in gospodarske odnose med Združenim kraljestvom in EU (Eccles, 2018).

² Drugi steber predstavlja področje migracij in trg dela (Eccles, 2018).

³ Tretji steber vsebuje sodelovanje pri mednarodnih raziskovalnih projektih in inovacijah (Eccles, 2018).

⁴ Četrti steber predstavlja institucionalne, zakonodajne in varnostne spremembe (Eccles, 2018).

poklicnih kvalifikacij. Evropski svet je predlagal določbe, ki jih je treba vključiti v sporazum o prihodnjih odnosih glede dostopa do trgov javnih naročil in zaščite pravic intelektualne lastnine. Določbe Evropskega sveta so predvidene tudi v smernicah glede uskladitve pravil Združenega kraljestva s pravili EU o konkurenčnem pravu in državni pomoči, skupaj z mehanizmi za zagotovitev učinkovitega domačega izvajanja in reševanja sporov ter sodelovanja v zunanji politiki in obrambi (Eccles, 2018). EU se zavzema, da bo z Združenim kraljestvom v prihodnosti čim tesneje sodelovala na področju trgovine, ekonomije ter na drugih področjih, predvsem v boju proti terorizmu in mednarodni kriminaliteti ter v obrambi in zunanji politiki. Kljub temu mora EU upoštevati stališča s strani Združenega kraljestva, ki omejujejo tako prihodnje medsebojno sodelovanje (European Council, 2018).

Smernice Združenega kraljestva vsebujejo le stališča glede prvega in četrtega stebra Sporazuma o prihodnjih odnosih. Združeno kraljestvo glede trgovinskih in gospodarskih odnosov zagovarja model prostega pretoka blaga. Ta model bi po njihovem mnenju preprečil trenja na meji med Združenim kraljestvom in EU, hkrati pa bi zaščitil delovna mesta v Združenem kraljestvu. Glede institucionalnih, zakonodajnih in varnostnih sprememb je Združeno kraljestvo predložilo stališče, da bi morala Združeno kraljestvo in EU podpisati Institucionalno pogodbo o konsistentni interpretaciji in aplikaciji pravil in zavezujočih pogodb, sklenjenih med obema pravnima subjektoma. Glede področja migracij, trga dela in sodelovanja pri mednarodnih raziskovalnih projektih in inovacijah Združeno kraljestvo ni predložilo svojega stališča (UK Government, 2018).

EU zagovarja, da država, ki ni članica EU in hkrati ne izpolnjuje enakih pogodbenih obveznosti kot preostale države članice EU, ne more pričakovati enakih pravic in imeti enakih ugodnosti kot preostale države članice EU. Zaradi tega EU opozarja, da nadaljnje sodelovanje na enotnem trgu pod predpostavkami štirih svoboščin ni mogoče, saj bi to lahko pripeljalo do necelovitosti in nepravilnega delovanja enotnega trga EU. Poleg tega bo EU ohranila avtonomijo pri odločanju, kar preprečuje, da bi Združeno kraljestvo sodelovalo kot tretja država v institucijah EU, hkrati pa to velja tudi pri odločanju v organih, uradih in agencijah EU. Vloga Sodišča Evropske unije se bo tudi v nadaljnje spoštovala. Obe strani se strinjata, da bi v prihodnosti morali državi sodelovati pri obravnavanju globalnih izzivov na področju podnebnih sprememb, trajnostnega razvoja in čezmejnega onesnaževanja. Na področju migracij, socialne varnosti in priznavanja poklicnih kvalifikacij bi državi morali upoštevati popolno vzajemnost in ne diskriminiranosti med državami članicami. Na tem področju bi državi morali upoštevati možnosti pravosodnega sodelovanja ob predpostavki, da bo Združeno kraljestvo obravnavano kot tretja država zunaj schengenskega območja. Socialno-ekonomsko sodelovanje bi temeljilo na zagotavljanju enakih konkurenčnih pogojev v zelo konkurenčnih sektorjih, na področju raziskav, inovacij, izobraževanja in kulture pa bi morali za kakršno koli sodelovanje Združenega kraljestva veljati pogoji, ki trenutno veljajo pri sodelovanju tretjih držav. Zaradi geografske bližine Združenega kraljestva in njegove ekonomske medsebojne odvisnosti z EU bodo morali prihodnji ekonomski odnosi vsebovati trdna jamstva z zagotavljanjem enakih konkurenčnih pogojev.

Z njimi bi preprečili nepošteno konkurenčno prednost Združenega kraljestva. Zato sta se EU in Združeno kraljestvo dogovorila, da morajo vsi prihodnji okviri zaščititi finančno stabilnost v EU ob upoštevanju regulativ, nadzornih sistemov in standardov EU (European Council, 2018).

Zgoraj opisanih pristopov Združeno kraljestvo in EU večinoma še vedno nista popolnoma opredelila. Največji izziv so prihodnji ekonomski odnosi Združenega kraljestva z EU. Sporazum o prihodnjih ekonomskih odnosih naj bi vseboval določbo o trgovini z blagom, ki bi vključevala vse sektorje z zagotavljanjem necarinskih in količinskih ovir ter ob ustreznem upoštevanju pravil porekla blaga. Sporazum bi moral ohraniti tudi sedanji vzajemni dostop do ribolovnih voda in virov ter določbo o trgovini s storitvami, ki bi dovoljevala dostop do trga z zagotavljanjem storitev po pravilih države gostiteljice (European Council, 2018).

Vidimo lahko, da med stališči strank glede predlaganega sporazuma o prihodnjih odnosih še vedno obstajajo pomembne razlike. Trenutno ni mogoče videti, kako bi bilo mogoče rešiti skupni cilj strank glede zgoraj opisanih pristopov. Pozitivna stvar pa je, da so zgodnji znaki v zvezi s Sporazumom o prihodnjih odnosih, kot so določeni v smernicah Evropskega sveta in Združenega kraljestva, pozitivni, čeprav je za razvoj Sporazuma o prihodnjih odnosih potreben predhoden napredek pri sklenitvi Sporazuma o izstopu Združenega kraljestva iz EU (Eccles, 2018).

2.5 Možne oblike sporazuma o prihodnjih odnosih med Združenim kraljestvom in EU

Posledice izstopa države članice iz EU so vidne na različnih področjih njunega sodelovanja. V ta sklop posledic spadajo gospodarski odnosi, štiri svoboščine in enotni trg EU, področje migracij, sodelovanje v zunanji politiki in obrambi ter sodstvo in regulativa. Zaradi zgoraj naštetih potencialnih posledic je za sporazum o prihodnjih odnosih med Združenim kraljestvom in EU možnih več modelov, ki so odvisni od ambicij Združenega kraljestva in EU.

Pred referendumom je britanska vlada objavila poročilo o alternativnih modelih prihodnjih odnosov z EU. Spodnja tabela številka 2 prikazuje pet možnih oblik sporazuma o prihodnjih trgovinskih odnosih med Združenim kraljestvom in EU po izstopu iz EU.

Tabela številka 2 prikazuje Evropski gospodarski prostor (EGP), Sporazum o omejenem pretoku storitev, Sporazum o prosti trgovini (FTA), Carinsko unijo in Svetovno trgovinsko organizacijo (STO) kot možne alternative za prihodnji trgovinski sporazum med Združenim kraljestvom in EU. Vsak izmed zgoraj omenjenih modelov je v tabeli predstavljen s štirimi ključnimi elementi za lažje razumevanje lastnosti posameznega potencialnega trgovinskega modela. Prvi element se nanaša na štiri svoboščine EU (prost pretok blaga, storitev, kapitala in ljudi), drugi predstavlja finančne prispevke v proračun EU, ki jih morajo plačevati nekatere države članice posameznega trgovinskega modela, tretji element se nanaša na

uporabo pravil EU pri trgovanju med državami, zadnji, četrti element pa se nanaša na možnost trgovanja s tretjimi državami nečlanicami posameznega trgovinskega modela.

Tabela 2: Možne oblike sporazuma o prihodnjih trgovinskih odnosih

Vrsta sporazuma	EGP	Sporazum o omejenem pretoku storitev	Carinska unija	FTA	STO
Prost pretok blaga, storitev, kapitala in ljudi	Da	Delno (ni carinskih ovir za blago, boljši dostop do storitev)	Ne (ni carinskih ovir za blago, skupna zunanja carina, brez prostega pretoka ljudi)	Delno (ni carinskih ovir za blago, nekaj dostopa do storitev)	Ne (nediskriminatoren dostop do blaga v primerjavi z drugimi članicami STO)
Plačevanje v proračun EU	Da	Da	Ne	Ne	Ne
Uporaba pravil EU	Da (država članica ima majhen vpliv brez glasovalnih pravic)	Delno	Ne	Ne	Ne
Trgovina s tretjimi državami	Prosto, brez ovir	Prosto, brez ovir	Omejeno	Prosto, brez ovir	Prosto, brez ovir
Primer države	Norveška	Švica	Turčija	Singapur	Rusija

Vir: House of Lords (2016).

2.5.1 Evropski gospodarski prostor

EGP združuje vse države članice EU in tri države EFTE⁵ (Norveško, Islandijo in Lihtenštajn). Ustanovljen je bil s Sporazumom o EGP, ki je začel veljati leta 1994. Sporazum o EGP državam članicam EFTE omogoča skoraj polnopravno sodelovanje na enotnem trgu. Sporazum vključuje štiri svoboščine: prosti pretok blaga, kapitala, storitev in ljudi.

⁵ Evropsko združenje za prosto trgovino (EFTA) je medvladna organizacija, ki spodbuja prosto trgovino in gospodarsko povezovanje v korist njenih štirih držav članic: Norveške, Islandije, Lihtenštajna in Švice. Konvencija EFTA ureja prostotrgovinske odnose med njenimi člani. Čeprav ima EFTA pravico sklepati sporazume o prosti trgovini s tretjimi državami, se lahko člani pogajajo o svojih trgovinskih poslih (EFTA, 2018a).

Zagotavlja enake pravice in obveznosti enotnega trga za državljane in gospodarske subjekte v EGP kot za tiste v državah članicah EU. Čeprav so tri države EGP, ki niso članice EU, del enotnega trga storitev, vključno s finančnimi storitvami, niso del carinske unije EU. Države EGP, ki niso članice EU, imajo avtonomijo pri pogajanjih o sporazumih o prosti trgovini s tretjimi državami bodisi samostojno bodisi v okviru EFTE (House of Lords, 2016).

Če bi Združeno kraljestvo ostalo v enotnem trgu z ohranitvijo članstva v EGS, bodisi s sporazumom o carinski uniji ali brez nje, bi bila zagotovljena stalna regulativna usklajenost z EU in brezcarinsko trgovino. To bi zagotovilo, da se lahko katero koli blago in številne storitve, dane na trg v državi, prodajajo v kateri koli državi EU. Če bi sporazum vključeval carino in kmetijstvo, bi bil na trgovinski strani enakovreden nadaljnjemu članstvu v EU brez pripadajočega soodločanja o oblikovanju pravil. Prednosti tega modela so v tem, da bi Združeno kraljestvo še naprej lahko prodajalo finančne storitve v EU. Velika podjetja, proizvajalci hrane, gradbena podjetja in drugi delodajalci delovne sile EU bi prav tako pridobili, ker bi morala Velika Britanija sprejeti prost pretok delovne sile kot del dogovora, da ostane v EGP. Tak pristop bi delodajalcem omogočil, da se sodelovanje nadaljuje podobno kot danes, ne da bi pri tem ogrozili regulativna pravila (Giles & Barker, 2017).

Poraženci tega modela bi bili ljudje, ki so hoteli, da bi Združeno kraljestvo prevzelo nadzor nad svojimi zadevami iz Bruslja. Sodišče Evropskih skupnosti bi imelo veliko vlogo pri razlagi pravil, ki se uporabljajo v Združenem kraljestvu. Velika Britanija bi morala sprejeti predpise EU brez velikega vpliva na njih. Ljudje v poklicih, ki se soočajo z evropskim delom, bi se soočili z relativno nedokončanim postopkom priseljevanjem v EU. Če bi bila Britanija zunaj carinske unije, bi domači izvozniki imeli dodatne in obremenjujoče carinske omejitve (Giles & Barker, 2017).

Sporazum o prihodnjih trgovinskih odnosih, ki bi temeljil na članstvu EGP, bi bil najbolj optimalna rešitev za Združeno kraljestvo, saj bi s tem Britanci ohranili članstvo znotraj enotnega trga za storitve in deloma za blago. Vključitev v EGP je mogoča le za države nečlanice EU. EGS bi Združenem kraljestvu omejila dostop do prostega pretoka oseb kot državi nečlanici, zato britanska vlada ni najbolj naklonjena tej vrsti sporazuma o prihodnjem trgovinskem odnosu. Ta rezultat bi ohranil večino britanskih gospodarskih vezi z EU, zlasti če bi bil povezan s sporazumom o carinski uniji. Toda Združeno kraljestvo ne bi pridobilo veliko nadzora nad svojimi zadevami, ki ga trenutno še nima. V gospodarskem smislu je težko videti prednosti te ureditve v primerjavi s članstvom v sami EU, vendar pa ta model predstavlja najmanj negativnih posledic Brexita (Giles & Barker, 2017).

2.5.2 Sporazum o omejenem pretoku storitev

Če Združeno kraljestvo z EU sklene sporazum o prosti trgovini za ohranitev brezcarinske blagovne menjave, se lahko svobodno dogovarja s tretjimi državami glede njihovega medsebojnega trgovanja, vendar ne bi imelo zagotovljenega dostopa do trga EU za storitveni sektor. Carinski pregledi bi še vedno ovirali trgovino z EU, podjetja pa bi morala podvojiti

svoje proizvodne linije, tako da bi nekateri izdelki izpolnjevali zahteve Združenega kraljestva, poleg tistih, ki že izpolnjujejo pravila EU, če so se te razlikovale z Veliko Britanijo. Ker je Velika Britanija v letu 2016 dosegla primanjkljaj v trgovini z blagom z EU v vrednosti 95 milijard funtov, bi bili glavni zmagovalci tega modela proizvajalci EU, ki bi lahko prodajali v Veliko Britanijo brez carin, kot so Fiat, BMW in Siemens. Proizvajalci iz Združenega kraljestva, zlasti v avtomobilskem sektorju, bi prav tako imeli koristi v primerjavi s trgovanjem po pravilih STO. Industrije, kot so farmacevtski izdelki in vesoljska plovila, pa bi imele koristi od brezcarinske obravnave, namesto da bi se zanašale na pravila STO (Giles & Barker, 2017).

Negativne posledice tega modela bi bile vidne v storitvenem sektorju, ki bi bil izključen iz omejenega brezcarinskega dogovora o blagu. Združeno kraljestvo je imelo trgovinski presežek v storitvenih dejavnostih, ki obsegajo skoraj 80 odstotkov britanskega gospodarstva. Finančne storitve bi izgubile pravico možnosti prodajanja bančnih, zavarovalniških in drugih finančnih storitev po vsej EU. Drugi storitveni sektorji, vključno z igralnštvom, arhitekturo in strokovnimi službami, kot je svetovalna služba za upravljanje, bi bili še vedno prizadeli. Podjetja s kompleksnimi oskrbovalnimi verigami bi se morala še vedno ukvarjati z necarinskimi ovirami in zamudami na preobremenjenih carinskih mestih. Prav tako bi to povzročilo negativne posledice za kmetijstvo, ki tudi ni standardni del takih trgovinskih sporazumov. Znanstveniki trdijo, da bi bil ta model lahko uveden šele po letu 2019. Veliko Britanijo bi to pri njenih odnosih z EU naredilo podobno Švici (Giles & Barker, 2017).

2.5.3 Carinska unija EU

Carinsko unijo EU sestavljajo države članice EU ter vključuje otok Man in Kanalske otoke. V skladu s členi 28, 30, 34, 35 in 36 Pogodbe o delovanju Evropske unije posameznim državam članicam ni dovoljeno uvajati dajatev, ki imajo enak učinek kakor carine za blago. Prav tako jim ni dovoljeno uvajati količinskih omejitev ali kvot. Carinska unija EU nima carine na notranjih mejah EU in ima skupno zunanjo carino, ki se uveljavi na vsako blago, uvoženo iz tretjih držav. Enotno izvajanje skupne zunanje carine s strani carinskih organov na zunanjih mejah EU zagotavlja Zakonik o carinski uniji. Uvoženo blago v EU mora upoštevati zakonodajo enotnega trga. V podporo temu je EU sprejela zakonodajo za uskladitev predpisov in uveljavitev načela vzajemnega priznavanja. Za pospešitev tega procesa za tretje države je EU sklenila več sporazumov o vzajemnem priznavanju, ki priznavajo postopke skladnosti, ki dokazujejo, da blago izpolnjuje zahtevane standarde EU. Blago, uvoženo v EU, mora upoštevati pravila o poreklu, ki določajo, kje so bili proizvodi in njihovi sestavni deli proizvedeni, s tem pa se zagotovi pravilno zaračunavanje carin. Če je blago sestavljeno iz materialov, ki imajo poreklo iz več držav, veljajo posebna pravila za določitev države, ki bo ocenjena kot država izvora. To temelji na izvorihih materialov, dodani vrednosti v procesu proizvodnje in kraju končne faze proizvodnje. Take formalnosti niso potrebne za blago, proizvedeno znotraj carinske unije EU (House of Lords, 2016).

Če bi se Združeno kraljestvo dogovorilo o novi carinski uniji z EU, bi si prizadevali za čim bolj nemoteno trgovanje na meji med Veliko Britanijo in EU. Britancem bi ta model omogočal, da bi se lahko sami pogajali o svojih storitvenih in kmetijskih poslih, hkrati pa bi lahko sami določili številne domače ureditve. Zunanje carine za blago in trgovanje z blagom bi še vedno ostale pod okriljem regulative EU. Iz prakse Turčije, ki ima podobne dogovore z EU, lahko vidimo, da carinska unija ne vodi do popolnega trgovskega sodelovanja, v katerem ni trenj. Po drugi strani ta model močno ublaži številne necarinske ovire pri medsebojnem sodelovanju. Ta ureditev bi pozitivno vplivala na Veliko Britanijo in evropski proizvodni sektor, saj ta model ne zagovarja potrebe po fizičnih pregledih blaga, da ta ni del porekla izven carinske unije. Poleg tega bi britanska podjetja imela koristi od trgovinskih poslov EU, o katerih se trenutno pogajajo. Po drugi strani bi ta model prinesel negativne vplive na občutljivo blago, ki ni nujno v skladu s predpisi EU, kar bi pomenilo, da bi se še vedno soočalo z okrepljenimi carinskimi pregledi in morebitnimi zamudami v primerjavi z današnjimi pogoji blagovne menjave. Prav tako v ta model ni mogoče vključiti kmetijstva, hkrati pa niti storitveni sektor ne bi imel koristi od take carinske unije. Britanska vlada se je zavzela, da ne ostane v carinski uniji, hkrati pa je dejala, da morajo sedanje ureditve carinske meje veljati v obdobju implementacije nove oblike sporazuma o prihodnjih odnosih med Združenim kraljestvom in EU po letu 2019. Carinski sporazum bi ohranil številne vidike britanskih trgovinskih odnosov in zaščitil delovna mesta. Toda če Združeno kraljestvo ostane v takem dogovoru, to pomeni, da ne bi moglo skleniti carinskih sporazumov o zmanjšanju trgovanja z blagom z državami, kot sta ZDA in Kitajska, kar je eden od glavnih razlogov za Brexit. Če bi se EU strinjala, da bo Združeno kraljestvo ohranjalo carinske dogovore, bi se EU verjetno poskušala izogniti neloyalnim cenam s pridobivanjem zagotovil, da bi britanski davki in predpisi ostali podobni njenim (Giles & Barker, 2017).

2.5.4 Sporazum o prosti trgovini

Sporazum o prosti trgovini je sporazum med dvema ali več državami, ki želijo liberalizirati blagovno in storitveno menjavo. Namesto zagotavljanja popolnoma proste trgovine, sporazum o prosti trgovini zagotavlja prednostni dostop do trga glede na položaj, v katerem tak sporazum ne obstaja. Glavne prednosti sporazuma o prosti trgovini so nižje carine od tistih, ki jih predpisuje Svetovna trgovinska organizacija. Sporazum o prosti trgovini zmanjšuje ali odpravi carine ter odstrani kvote za uvoženo in izvoženo blago, hkrati pa lahko vključuje tudi določbe o naložbah. Zaradi padanja carinskih stopenj in posledično naraščanja pomembnosti storitev so necarinske ovire vedno bolj pomembne za svetovno gospodarstvo. Postopek pogajanj o sporazumu o prosti trgovini med Združenim kraljestvom in EU bi temeljil na podlagi 50. člena Pogodbe o EU oziroma Lizbonske pogodbe. To bi zagotovilo stabilnost in varnost evropskim podjetjem, investitorjem in potrošnikom z zagotavljanjem jasnih, stalnih in predvidljivih pravil za vse prihodnje odnose med Veliko Britanijo in EU (House of Lords, 2016).

Britanija bi lahko podpisala trgovinski sporazum z EU, ki bi pokrival večino trgovinskih vidikov z EU. Toda celovitejši trgovinski dogovor pomeni, da bi morala Velika Britanija sprejeti večje omejitve glede svoje suverenosti. V primerjavi s trgovinskim sporazumom, vezanim samo na blago, bi storitveni sektor imel koristi od globljega sporazuma o prosti trgovini. Redko so finančne storitve vključene v tako sodelovanje, vendar britanski pogajalci trdijo, da bo ta sektor lažje vključiti kot običajno, saj je trenutno v celoti skladen s predpisi EU. Zagotavljanje predpisov je enakovredno tako v EU kot tudi v Veliki Britaniji. To pomeni, da bi sprejetje regulativnega nadzora EU nad finančnimi storitvami v Londonu zagotavljalo nemoteno prodajo finančnih storitev iz Londona v EU in obratno. Drugi deli storitvenega sektorja bi koristili gibanje delovne sile, tudi če bi bili ti bolj omejevalni od trenutno veljavnih pravil o prostem pretoku oseb. Poraženci tega modela bi bili proizvajalci, ki bi se morali še vedno soočiti z dodatno birokracijo v carinskih postopkih. Pravila, ki zagotavljajo enake konkurenčne pogoje z drugimi evropskimi podjetji, bi razočarala britanske skupine v upanju, da bodo imele koristi od javnih naročil in subvencij v Združenem kraljestvu. Podjetja, ki se pritožujejo nad bremenom predpisov EU o vsem, od kapitalskih zahtev do okoljskih standardov, ne vidijo resničnih spremembe v primeru implementacije tega modela. EU vztraja, da ni mogoče doseči trgovinskega dogovora, medtem ko je Združeno kraljestvo članica EU. V praksi bi ta postopek lahko trajal nekaj let. V primeru zgoraj omenjenega trgovinskega dogovora, tako kot danes, Velika Britanija ne bi imela popolne svobode pri določanju subvencij. Za razliko od danes Združeno kraljestvo ne bi imelo neposrednega glasu pri postopkih sprejemanja zakonodaje in predpisov EU. To pomeni, da bi Združeno kraljestvo plačevalo visoke transferje v Bruselj, EU pa bi verjetno ohranila svoj vpliv na britansko pravo. Pri določevanju državnih meja in trgovine z EU ne bi prihajalo do trenj oziroma bi bila ta veliko manjša kot v radikalnejših scenarijih Brexita. Poleg tega bi lahko Združeno kraljestvo neodvisno sodelovalo v drugih trgovinskih poslih zunaj EU (Giles & Barker, 2017).

2.5.5 Svetovna trgovinska organizacija

STO je bila ustanovljena leta 1995 kot globalni okvir za trgovinske odnose med državami. Njen cilj je liberalizirati trgovino z zniževanjem carin ter z zmanjševanjem ali odpravljanjem drugih trgovinskih ovir ter ustvarjanjem stabilnega in predvidljivega trgovinskega sistema. Trenutno ima STO 164 članov, ki predstavljajo 95 odstotkov svetovne trgovine. STO za oblikovanje predvidljivega sistema trgovanja uporablja načela nediskriminacije. Eno izmed teh načel je klavzula države z največjimi ugodnostmi (MFN), kar pomeni, da države običajno ne morejo diskriminirati med svojimi trgovinskimi partnerji. To vključuje obveznost uporabe istih carin in enak dostop do trga vsem članicam STO. Če se država odloči zmanjšati trgovinsko oviro ali odpreti svoj trg za eno članico STO, mora vsem trgovinskim partnerjem STO ponuditi enako ugodne pogoje. Klavzula MFN velja za trgovino z blagom in storitvami. Vendar pa so možne izjeme, če bi države vzpostavile sporazum o prosti trgovini FTA ali carinsko unijo ali če se bodo odločile, da bodo državam v razvoju dale posebne trgovinske pogoje. Pri trgovanju s storitvami lahko države v dodatno omejenih okoliščinah

diskriminirajo. Klavzula MFN se uporablja z načelom nacionalnega obravnavanja, kar pomeni, da je treba, ko je bilo blago ali storitev uvoženo na trg, to obravnavati kot lokalni proizvod. Združeno kraljestvo je trenutno članica STO, saj je hkrati tudi članica EU, vendar bi po izstopu iz EU njeno članstvo v STO prenehalo veljati. Po izstopu bi bili Britanci lahko znova v postopku za vstop v STO tako kot vse druge države nečlanice STO. Težko je govoriti, kako bodo ostale članice sprejemale in spodbujale prihodnja pogajanja med Združenim kraljestvom in EU (House of Lords, 2016).

V primeru STO bi Združeno kraljestvo pustilo, da se o prihodnjih trgovinskih odnosih pogaja ločeno, z začasno trgovinsko ureditvijo, ki temelji na pravilih STO. To je še vedno zelo restriktivna oblika Brexita, saj ta oblika ne temelji na soglasju, ki bi nadomestilo članstvo v EU, ampak bi obe strani delovali v konfliktnem položaju, v katerem se ne bi medsebojno razumeli. Z velikim povečanjem trgovinskih ovir z EU bi morala Velika Britanija postati bolj samozadostna. Zmagovalci tega sporazuma bi bili domači dobavitelji, ki proizvajajo v Združenem kraljestvu in se ne bi soočali s tako konkurenco kot zdaj. Dolgoročno bi lahko podjetja, usmerjena v trgovanje z državami, s katerimi EU ne bi imela nobenega prednostnega dogovora, pridobila, če bi lahko Združeno kraljestvo z njimi hitreje sklenilo pogodbe o prosti trgovini. Podjetja iz Združenega kraljestva bi imela več možnosti glede pridobivanja državne pomoči in pogodb od britanske vlade, ki so trenutno prepovedane s pravili enotnega trga. Poraženci tega sporazuma bi bila podjetja, ki sodelujejo v trgovini med EU in Veliko Britanijo na obeh straneh trgovinske verige, saj jih bodo prizadele carinske in necarinske ovire, pa tudi zmožnost držav, da jih diskriminirajo. Carina bi bila do 10 odstotkov v avtomobilskem sektorju, približno 22 odstotkov za kmetijske proizvode in do 59 odstotkov za določene izdelke, kot je goveje meso. Carinske zamude bi bile še vedno pomembne na trdni meji in za njo, saj bi podjetja morala izpolniti pravila o deklaracijah glede porekla. Tak sporazum bi lahko začel veljati marca leta 2019. Zgoraj opisan sporazum bi se lahko izkazal za enega najbolj protekcionističnih korakov v zgodovini Združenega kraljestva. Povečanje trgovinskih ovir z največjim trgovinskim partnerjem Združenega kraljestva bi državo bolj izoliralo, vendar brez zagotovila, da bi alternativni trgovinski posli lahko zamenjali blagovno in storitveno menjavo z EU. Svoboda določanja pravil Združenega kraljestva bi Britanijo spodbudila, da postane davčno zatočišče, kot so Bermudi. Medtem bi Velika Britanija izgubila vse svoje trenutne preferencialne trgovinske pogoje z državami nečlanicami EU, ki jih ima zdaj, če je članica EU (Giles & Barker, 2017).

3 REFERENDUM O ČLANSTVU V EVROPSKI UNIJI

3.1 Formalni in vsebinski razlogi za razpis referenduma

Takratni premier Združenega kraljestva David Cameron je prvič zavrnil pozive k referendumu o članstvu Britancev v EU leta 2012 in hkrati napovedal, da bo v manj kot enem letu za tem, če bo njegova konservativna stranka ponovno izvoljena na parlamentarnih

volitvah leta 2015, prišlo do referendumu o izstopu Združenega kraljestva iz EU (Iyengar, 2016).

Cameron je leta 2013 dejal, da se želi ponovno pogajati o odnosih Združenega kraljestva z EU in nato ljudem omogočiti preprosto izbiro med bivanjem pod temi novimi pogoji ali izstopom iz EU. Te novice so pozdravili britanski evroskeptiki, ki so že dolgo vodili kampanjo za glasovanje na referendumu. Cameron je poudaril tri glavne izzive, s katerimi se je v tistem času srečevalo Združeno kraljestvo. Kot prvi izziv je videl probleme v evrskem območju, ki vodijo do temeljnih sprememb v EU. EU se spreminja z namenom vzpostavitve dolgoročno stabilne monetarne in ekonomske unije na podlagi ugotovljenih pomanjkljivosti v krizi, kar ima posledice za Veliko Britanijo, ne glede na to, ali so Britanci v enotni valuti ali ne. Britanci so se zavedali, da države nečlanice evrskega območja potrebujejo nekatere zaščitne ukrepe, da bi še naprej zagotavljali stabilno delovanje enotnega trga znotraj evrskega območja. Drugič, prepričan je bil, da obstaja kriza evropske konkurenčnosti, saj EU na področju inovativnosti, raziskav in konkurenčnosti zaostaja za drugimi razvitimi in dinamičnimi deli sveta. Nekatere države znotraj EU na tem področju sicer delujejo precej dobro. To pomeni, da se bo evropski delež svetovne proizvodnje v naslednjih dveh desetletjih predvidoma zmanjšal za skoraj tretjino, kar predstavlja izziv konkurenčnosti. Kompleksna pravila prav tako omejujejo britanski trg dela. In tretjič, menil je, da obstaja vrzel zaupanja med EU in njenimi državljani, ki se je v zadnjih letih dramatično povečala. To pomeni pomanjkanje demokratične odgovornosti in soglasja med državami članicami, ki jo še zlasti občuti Velika Britanija. Britance je motilo, ker odločitve, ki jih sprejemajo daleč od Združenega kraljestva, pomenijo, da je njihov življenjski standard omejen s prisilnim varčevanjem ali da se njihovi davki uporabljajo za reševanje vlad na drugi strani celine in ne v njihovi državi.

Takratna britanska vlada se ni zavzemala za izstop iz EU, so si pa želeli, da bi bila EU uspešna, prav tako tudi njen odnos do Združenega kraljestva (The Telegraph, 2013). Takratni britanski premier je v svojem govoru za britansko javnost spregovoril s pozitivno vizijo o prihodnosti Evropske unije in hkrati podal kritično razmišljanje o prihodnjem odnosu Združenega kraljestva z EU. Kmalu po tem, ko je bil leta 2015 Cameron ponovno izvoljen za drugi mandat, je bil v britanskem parlamentu uveljavljen Zakon o referendumu EU. Februarja 2016 je Cameron v govoru v britanskem parlamentu napovedal, da bo referendum o izstopu Združenega kraljestva iz EU potekal 23. junija 2016 (Iyengar, 2016).

3.2 Pogajanja o »posebnem statusu« Velike Britanije v okviru EU

Britanski predsednik vlade David Cameron je januarja leta 2013 javnosti izjavil, da bo poiskal novo rešitev za odnose med Veliko Britanijo in EU, ter obljubil, da bo iz Bruslja dobil številne koncesije, ki bi prepričali Britance, da ostanejo v novi oživljeni združeni Evropi. Jedro pogajanj med Združenim kraljestvom in EU je bilo vprašanje pristojnosti britanskih institucij, ki so jih Britanci izgubili z vstopom v EU in s prenosom suverenosti

nacionalnih institucij na nadnacionalne evropske institucije. Več kot tri leta pozneje, 20. februarja 2016, je Cameron to obravnavo zaključil s 27 drugimi evropskimi voditelji in dosegel rezultate, ki so opisani v naslednjih odstavkih (Foster, 2016). V okviru vprašanja suverenosti so si Britanci prizadevali, da EU dovoli Veliki Britaniji, da se sama neodvisno odloči o svojih ambicijah v EU, brez da bi se vključevala v nadaljnjo politično integracijo na formalnopravno zavezujoč in nepovraten način. Poleg tega so si prizadevali pridobiti večja pooblastila nacionalnih parlamentov pri preprečevanju implementacije evropske zakonodaje. V končnem dogovoru z EU je Združeno kraljestvo doseglo, da glede na posebne razmere, ki jih ima v okviru pogodb, ni zavezano k nadaljnjemu političnemu vključevanju v EU. Vsebina tega dogovora bi bila vključena v pogodbe ob njihovi naslednji reviziji v skladu z ustreznimi določbami pogodb in ustreznimi ustavnimi zahtevami držav članic, da se tako pojasni, da sklicevanja na vse tesnejše zveze za Združeno kraljestvo ne veljajo (BBC News, 2016).

Na področju migrantske politike in socialnih prejemkov so Britanci vztrajali, da morajo priseljenci iz EU, ki želijo zahtevati davčne olajšave in otroške dodatke, živeti v Združenem kraljestvu in najmanj štiri leta prispevati v njihovo državo. Zavzemali so se tudi za to, da bi prekinili možnost iskalcev zaposlitve iz EU, da zahtevajo socialne koristi pri iskanju zaposlitve in da morajo iskalci zaposlitve, če v šestih mesecih ne najdejo službe, oditi nazaj v državo, iz katere so prišli. Velika Britanija se je uspela dogovoriti z EU v zvezi s koristmi za zaposlitev o tem, da bi Evropski svet pooblastil Veliko Britanijo, da lahko omeji dostop novozaposlenih delavcev iz EU do dajatev, za katere se ne plačujejo prispevki, za skupno obdobje do štirih let od začetka zaposlitve. Na področju otroških dodatkov so se dogovorili, da se državljanom držav članic EU omogoči izplačilo otroških dodatkov. Dodali so možnost, da se te dajatve indeksira skladno z razmerami države članice, v kateri ima otrok stalno prebivališče. Zahteve Britancev na področju migrantske politike in socialnih prejemkov niso bile popolnoma uresničene, saj bi se lahko le nekatere začele uporabljati šele v letu 2020 (Rankin, 2016).

Združeno kraljestvo je dalo predlog EU, da se spremenita prvotno gospodarsko upravljanje in varovanje interesov držav zunaj evrskega območja. Njihov cilj je bil, da EU prizna, da evro ni edina valuta EU, in da se zagotovi, da države zunaj evrskega območja niso materialno prikrajšane. Prav tako so želeli zaščitne ukrepe za tiste članice EU, ki niso članice evrskega območja, da jim ni mogoče naložiti ukrepov za nadaljnjo finančno unijo, poleg tega pa da Združeno kraljestvo ne bi prispevalo k reševanju kriz evrskega območja. Končni dogovor s strani EU je bil, da se monetarna unija za celotno EU ne spremeni (BBC News, 2016).

Velika Britanija si je prizadevala znižati regulacijo na trgu in razširiti enotni trg. Od EU so zahtevali, da mora povečati prizadevanja za povečanje konkurenčnosti v skladu z deklaracijo Evropskega sveta o konkurenčnosti. EU je odgovorila, da se zniža regulacija trga na tistih segmentih, kjer je to mogoče (BBC News, 2016).

David Cameron se je poskušal dogovoriti z EU glede različnih političnih vprašanj, opisanih zgoraj. Na podlagi obljub državljanom Združenega kraljestva je napovedal referendum o članstvu Velike Britanije v EU pred koncem leta 2017. Prepričan je bil, da lahko na podlagi rezultata pogajanj z EU doseže pozitivno mnenje Britancev glede članstva v EU. Pri nekaterih političnih vprašanjih je bil Cameron uspešen in zadovoljil britansko javnost, v večini primerov, v katerih je šlo za temeljne predpostavke EU, pa ne. Zato je 23. junija leta 2016 v Združenem kraljestvu potekalo glasovanje o Brexitu (Foster, 2016).

3.3 Rezultati referenduma o Brexitu in vzroki zanje

Na referendumu o Brexitu, ki je potekal 23. junija 2016, je bila volilna udeležba 72,2-odstotna. Največjo podporo izstopu iz EU so izglasovali na severovzhodu Anglije, kjer je izstop podprlo 52 odstotkov volilnih upravičencev. Severozahod Združenega kraljestva je bil pred volitvami še prav posebej nepredvidljiv. Medtem je bilo v mestih z visoko stopnjo izobraženega migracijskega prebivalstva mogoče pričakovati, da bo večina volilnih upravičencev glasovala v prid članstvu v EU, se je na koncu izkazalo, da je 52 odstotka regije podprlo izstop iz EU. Približno 60 odstotkov Londončanov je podprlo britansko članstvo v EU. Glavno mesto je vplivalo na svojo regionalno okolico, ki je prav tako podprla članstvo v EU. Območji Yorka in Humberja sta po volitvah prikazali enega najvišjih evroskeptičnih rezultatov v državi, pri čemer je 57,7 odstotka ljudi podprlo Brexit. Področje Hull je eno največjih britanskih izvoznikov v Evropo, na volitvah leta 2015 je neodvisna stranka Združenega kraljestva zasedala le dva poslanska mesta v parlamentu od petnajstih. Zato so se veselili tako visoke podpore na referendumu o izstopu Združenega kraljestva iz EU. Rezultati referenduma na vzhodu Anglije niso bili presenetljivi, saj so analitiki pred volitvami napovedovali, da bo ta del države eden najbolj evroskeptičnih delov Združenega kraljestva. Ankete pred volitvami so pokazale, da so skoraj trije od petih prebivalcev podpirali Brexit. Vzhodni del Anglije vsebuje najbolj ogroženo območje Združenega kraljestva, v katerem je 33 odstotkov mladega prebivalstva brezposelnega, domačini pa vztrajajo pri zagovarjanju, da je nekontrolirano evropsko priseljevanje povzročilo upad tamkajšnjega nekdanj priljubljenega obmorskega letovišča. Tudi zaradi tega dejstva se je na volitvah izkazalo, da je 56,5 odstotka volivcev glasovalo v prid Brexitu. Pred referendumom je potekalo veliko razprav o glasovanju Škotske, rezultati pa so pokazali, da so bile špekulacije pred referendumom o Brexitu upravičene. Z 62 odstotki Škotov, ki so glasovali za obstoj v EU, so poslanci britanskega parlamenta nervozno spremljali dogajanje na Škotskem, kjer bi lahko prišlo do ponovnega referenduma o neodvisnosti. Po opravljenih anketah pred referendumom je severna Irska delovala bolj evropska kot katera druga regija v Združenem kraljestvu. S svojimi rezultati je zasedla tretjo najmočnejše območje, ki je s 55,7 odstotka glasov glasovalo za obstanek v EU. Obstajajo že pozivi k neodvisnosti kot odziv naroda, ki je bil proti svoji volji izvzet iz EU. Vendar pa je dejstvo, da je bila na tem območju volilna udeležba najmanjša, kar kaže, kako kampanja za obstanek v EU potencialnih volivcev ni pretirano navdušila. Enega od velikih šokov je, ko so volilne komisije objavile rezultate glasovanja, prinesel Wales, saj so prebivalci tega območja podprli

izstop iz EU. Pred referendumom se je pričakovalo, da bodo prebivalci Walesa po večini glasovali proti izstopu, na koncu pa se je izkazalo, da je EU podprlo le pet volilnih okrožij (Ashley Kirk, 2017).

Najbolj presenetljivi rezultati referenduma o Brexitu so vidni po izobrazbeni strukturi. Največji odstotek volivcev predstavlja volivce, ki imajo srednješolsko ali nižjo stopnjo izobrazbe in so glasovali s 70 odstotki v prid Brexita. Za njimi sledijo volivci, ki imajo univerzitetno izobrazbo in so z 68 odstotki glasovali proti izstopu iz EU. Drugi volilni upravičenci, ki dosegajo stopnjo A britanske izobrazbe, so bili enakomerno razdeljeni s 50 odstotki med tiste, ki so glasovali v prid Brexitu, in med ostale, ki so s 50 odstotki glasovali proti izstopu iz EU. Druge zanimive podatke referenduma o Brexitu predstavljajo rezultati volitev po starostnih skupinah. Volilni upravičenci, mlajši od 25 let, so z 71 odstotki glasovali za obstoj Združenega kraljestva v EU. Med volilnimi upravičenci, starejšimi od 65 let, je slika skoraj popolnoma nasprotna, saj je 64 odstotkov ljudi glasovalo za Brexit, medtem ko je le 36 odstotkov preostalih ljudi v tej starostni skupini glasovalo proti izstopu iz EU. Med drugimi starostnimi skupinami so volivci v starosti med 24 in 49 let s 54 odstotki glasovali proti Brexitu, preostali v tej starostni strukturi pa na referendumu niso sodelovali. Glasovanje na referendumu na podlagi britanske politične opredelitve je bilo sledeče. Podporniki konservativne stranke so na referendumu glasovali za izstop z 61 odstotki, preostali pa so z 39 odstotki glasovali proti Brexitu. Podporniki laburistične stranke so s 65 odstotki glasovali za obstoj v EU, prav tako so podporniki liberalne demokratske stranke z 68 odstotki glasovali za obstoj Britancev v EU (Moore, 2016). Rezultati referenduma o Brexitu prikazujejo podatek, da so ženske s 53 odstotki glasovale proti Brexitu, moški volilni upravičenci pa so na referendumu z 51 odstotki glasovali za izstop Združenega kraljestva iz EU (The Guardian, 2018).

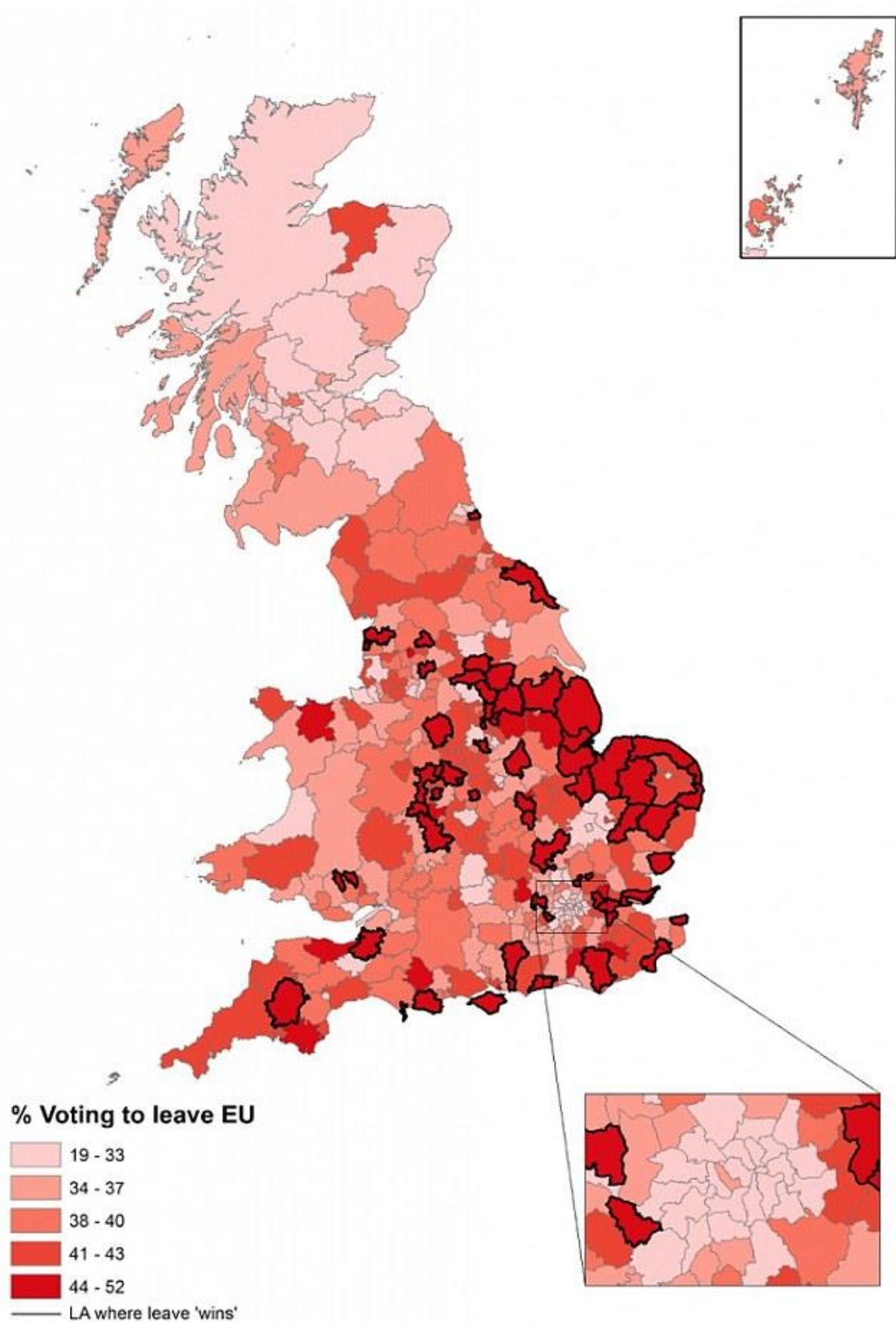
Dejavniki, opisani v naslednjih odstavkih, kažejo, kaj je verjetno vplivalo na vedenje državljanov na referendumu o Brexitu. Sem spadajo privrženost političnim strankam, vrednotenje nacionalnega gospodarstva, analiza stroškov in koristi evropske integracije, premisleki o identiteti, zadovoljstvo s političnimi režimi v Združenem kraljestvu in EU, stopnje izobrazbe in dohodka. Za oceno, kaj lahko določi glasovalno vedenje na referendumu o Brexitu, se avtorica Vasilopoulou (2016) zanaša na multivariantno statistično analizo. Ta po njenem mnenju omogoča specifikacijo modela, ki lahko preizkusi razlagalno vrednost vseh omenjenih pojasnil. To analizo je naredila skupaj s presojo učinka preferenc o svobodi gibanja znotraj EU kot pomemben faktor za izbiro glasovanja na referendumu.

Prva ugotovitev, ki jo je pričakovala, je, da sta dohodek in izobraževanje negativno povezana s podporo za zapustitev EU. Z drugimi besedami, če ima nekdo višji dohodek, bo manj verjetno, da podpira Brexit, in če ima nekdo višjo stopnjo izobrazbe, je manj verjetno, da izrazi podporo k izstopu iz EU. Vrednotenja nacionalnega gospodarstva in zadovoljstvo z demokracijo na nacionalni ravni v Združenem kraljestvu ali na ravni EU nimajo učinka na podporo Brexita. Medtem ko desničarski položaji na levi strani desnice povezujejo s podporo za Brexit, pripadnost političnim strankam ni zelo močan napovednik o izidu referenduma.

Najmočnejši učinki v modelu se nanašajo na ocene državljanov o tem, ali je Združeno kraljestvo imelo koristi od članstva v EU. Tisti, ki menijo, da članstvo v EU vključuje stroške, bodo bolj verjetno podprli izstop iz EU. Evropska identiteta nima nobenega učinka na izbiro glasu. Rezultati kažejo tudi močan učinek odnosa do prostega gibanja znotraj EU. Tisti, ki se strinjajo, da ne bi smeli razširiti socialne oskrbe za državljane EU, in tisti, ki podpirajo omejitve pravic do dela po vsej EU, so zelo verjetno glasovali za Brexit. Ugotovitve kažejo, da strankarska pripadnost in domača vprašanja, kot so nacionalna gospodarska vprašanja in zadovoljstvo z demokracijo v Združenem kraljestvu, čeprav so pomembna, morda ne vplivajo močno na izid referendumov (Vasilopoulou, 2016). Regije srednjega vzhoda so bile uradno najbolj evroskeptični del Združenega kraljestva. Območje je bilo v preteklosti zaskrbljeno zaradi napetosti v zvezi z migracijami, vendar ne z migranti držav članic EU. Henry Bolton, ki je bil takratni vodja Neodvisne stranke Združenega kraljestva, na volitvah ni dobil splošne podpore, zato se je pričakovalo, da bo večina volivcev glasovala za izstop iz EU. Dejstvo pa je, da nihče ni pričakoval tako močnega glasovanja v prid Brexitu. Rezultati so pokazali, da je skoraj 60 odstotkov volivcev glasovalo v prid Brexitu. Ne glede na to, ali so se nekateri bali posledic izstopa in hkrati ljubili svojo celino, je London močno glasoval proti Brexitu, torej da ostane v EU. To se je pred volitvami pričakovalo. Večkulturno in mednarodno mesto je bilo pred referendumom najbolj anonimen del Anglije. Prav tako je London finančno zavetje bank in podjetij, zato je po večini celotno londonsko gospodarstvo izkazalo podporo in stabilnost glasovanju proti izstopu iz EU. Rezultati referendumov na vzhodu Anglije niso bili presenetljivi, saj so analitiki pred volitvami napovedovali, da bo ta del države eden najbolj evroskeptičnih delov Združenega kraljestva. Ankete pred volitvami so pokazale, da so skoraj trije od petih prebivalcev podpirali Brexit. Za to regijo so značilni podporniki dveh takratnih konservativnih politikov, in sicer Douglasa Carswella, ki je predstavljal politiko Gileasa Watlinga in je imel v tistem obdobju eno poslansko mesto v parlamentu. Škotska je bila v času referendumov izvzeta iz EU, kljub temu pa so ankete pred referendumom nakazovale, da naj bi glasovala za obstanek v EU. Nicola Sturgeon pa je bila prva ministrica za Škotsko in je pred referendumom dejala, da bo prišlo do ponovnega referendumov, če bi bila Škotska izvzeta iz EU proti svoji volji. Pred volitvami slika glede glasovanja Walesa ni bila povsem jasna, saj je na nedavnih lokalnih volitvah pred referendumom Neodvisna stranka Združenega kraljestva osvojila prvih sedem sedežev v državnem zboru Walesa. Poleg tega so bila prikrajšana območja v zahodnem Walesu upravičena do visoke ravni pomoči s strani EU in Walesa prek strukturnih skladov; od leta 2014 do leta 2020 prejmejo skoraj 2,5 milijarde funtov nepovratnih sredstev, kar je močno vplivalo na glasovanje prebivalstva Walesa (Ashley Kirk, 2017).

Na spodnji sliki 1 lahko vidimo, kakšni so bili končni rezultati v Združenem kraljestvu, ki je z 52 odstotkov izglasovalo izstop iz EU. Poleg zgoraj omenjenih območij je treba omeniti še dve volilni območji. Prvo je Shetlandski otoki, kjer je večina volivcev glasovala proti Brexitu, drugo območje pa je Gibraltar, kjer je večina volivcev podprla izstop Združenega kraljestva iz EU

Slika 1: Rezultati referenduma o Brexitu

Vir: Dailymail (2016).

4 PREGLED LITERATURE O UČINKIH REFERENDUMA O BREXITU NA GOSPODARSTVO ZDRUŽENEGA KRALJESTVA

Opredelitve pojmov »kratki rok«, »srednji rok« in »dolgi rok« se sicer razlikujejo, a v splošnem v financah velja, da se za kratki rok smatrajo obdobja do enega leta, za dolgi rok pa obdobja nad 3, 5, 7 ali celo 10 let. Vse kar je vmes, je srednji rok (Investopedia, 2018).

V obstoječi literaturi obstaja skoraj popolno soglasje, da bo Brexit negativno vplival na gospodarstvo Združenega kraljestva kratkoročno prek negotovosti in srednje- do dolgoročno prek mednarodne trgovine, neposrednih tujih naložb in drugih makroekonomskih kazalcev. Številni obstoječi mednarodni trgovinski sporazumi, na podlagi katerih lahko modeliramo učinke Brexita, upoštevajo več scenarijev, ki pokrivajo različno vrsto potencialnih učinkov Brexita na gospodarstvo Združenega kraljestva.

Gospodarske transakcije med Združenim kraljestvom in EU so intenzivne in notranji trg je za britansko gospodarstvo najpomembnejši. Zato bi bilo lahko gospodarstvo Združenega kraljestva prizadeto zaradi prihodnjih novih trgovinskih ovir, ki bi nastale na podlagi nove institucionalne ureditve med Združenim kraljestvom in EU po Brexitu. Čeprav se lahko zdi manj verjetno, da se bodo carinske stopnje v trgovini z blagom močno povišale, bi lahko carinski postopki, pravila o poreklu in omejitve vzajemnega priznavanja negativno vplivali na britansko trgovino z EU. Poleg tega bi Združeno kraljestvo lahko delno izgubilo dostop do notranjega trga, kar bi zlasti vplivalo na svobodo opravljanja trgovinskih storitev ter pravico do pozicioniranja novih produktov in storitev v EU. Ti vidiki so za Britance zelo pomembni, saj je EU še vedno največji trgovinski partner Združenega kraljestva ter tudi zato, ker ima Združeno kraljestvo posebno moč kot izvoznik finančnih in poslovnih storitev (Busch, 2016).

4.1 Ocene kratkoročnih učinkov

Ocene kratkoročnih učinkov Brexita na gospodarstvo se razlikujejo glede na to, kakšen naj bi bil prihodnji odnos Združenega kraljestva z EU. Na splošno analize kratkoročnih učinkov Brexita prikazujejo največje ocenjene izgube BDP, ki izhajajo iz pričakovanj, da bo Združeno kraljestvo zapustilo enotni trg in se vrnilo k trgovinskim pravilom STO. Analitiki pričakujejo, da bo negotovost z izvolitvijo Brexita znižala BDP za približno 1 odstotek po enem letu, od 2 do 4 odstotke po 2 letih, od 3 do 4 odstotke po treh letih in od 4 do 6 odstotkov po 5 letih od Brexita. Po ocenah britanskega ministrstva za finance naj bi se BDP znižal od 3,5 odstotka do 6 odstotkov. Če predpostavljamo, da bi se podjetja in gospodinjstva začela prilagajati novim odnosom Združenega kraljestva z EU, bi to po ocenah analitikov vodilo do zmanjšanja poslovnih naložb v britansko gospodarstvo. To bi pomenilo 10- do 14-odstotni padec deviznega tečaja. Nižja vrednost britanskega funta bi povzročila povišanje inflacije in posledično nižjo realno vrednost plače v Združenem kraljestvu. Posledica nižjih

realnih plač Britancev bi povzročila padec potrošnje v državi. Vrednost izvoza bi bila višja in uvoza nižja, vendar bi bil skupni učinek negativen (Graham Gudgin, 2016).

Nižja trgovina zaradi manjšega povezovanja Združenega kraljestva z državami EU bo verjetno pomenila veliko večji strošek gospodarstvu Združenega kraljestva, kot bi stalo plačevanje nižjih prispevkov v proračun EU. Če ne upoštevamo tujih naložb, migracij in dinamičnih posledic zmanjšanja trgovine, ekonomisti ocenjujejo, da bodo kratkoročni učinki Brexita na trgovino in proračunski prispevek Združenega kraljestva v EU enakovredni od 1,3- do 2,6-odstotnemu padcu dohodka. To pomeni padec dohodka posameznega britanskega gospodinjstva za od 850 do 1.700 funtov na leto (Dhingra, 2016).

Pogledi na učinke Brexita na britansko gospodarstvo se med seboj močno razlikujejo in odražajo ideološke razlike: tistih, ki so naklonjeni izstopu iz EU, in tistih, ki preferirajo obstanek v EU. Rezultati na podlagi metodologije študij dogodkov potrjujejo trditev, da bo Brexit imel različne sektorske učinke, čeprav se je večina sektorjev negativno odzvala na rezultate referendumu. Kot je bilo pričakovati, so rezultati referendumu Brexi kratkoročno najmočnejše vplivali na bančni sektor, hkrati pa sta bila sektor potovanj britanskega prebivalstva in sektor prostega časa prav tako pod velikim kratkoročnim negativnim vplivom. Rezultati študij potrjujejo tudi napoved angleške centralne banke Bank of England, da bo prišlo do sprememb pri kratkoročnem sistematičnem bančnem tveganju (Ramiah, 2017). Ekonomisti predvidevajo, da bodo po izstopu iz EU lokalne oblasti na jugu Anglije in tiste v urbanih območjih Združenega kraljestva občutile močnejše negativne učinke Brexita kot drugi deli Združenega kraljestva. Ta vzorec je razložen z dejstvom, da so ta področja specializirana po sektorjih, za katere so ekonomisti ocenili, da jih bo Brexit prizadel najhujše. Analize kažejo, da bodo negativni učinki Brexita močnejši na območjih z višjimi povprečnimi plačami. Študija učinkov diferencialnih negativnih lokalnih šokov ne glede na to, kdaj bo dokončno prišlo do scenarija Brexit v popolni obliki, predvideva, da bo v prihodnosti prišlo do negativnih kratkoročnih vplivov Brexita na plače, cene in dinamiko trga dela. Zlasti naj bi na to vplivali prihodnja migrantska politika in pomanjkanje usposobljenosti britanskega trga delovne sile, pa tudi avtomatizacija in sprejemanje novih tehnologij ter na splošno prilagoditev britanskih delodajalcev in zaposlenih na nov način delovanja Združenega kraljestva. Te lokalne ocene niso popolnoma verodostojne, vendar pa dajejo začetne jasne indikacije, da bodo kratkoročni gospodarski vpliv Brexita v različnih delih Združenega kraljestva verjetno občutili različno (Dhingra, 2017).

Ekonomisti ocenjujejo dva glavna razloga za negativen kratkoročni učinek referendumu o Brexitu na državno blaginjo Združenega kraljestva. Prvi je ta, da negotovost, povezana z izidom referendumu, odvrča nove in obstoječe investitorje od nadaljnjega investiranja v gospodarstvo Združenega kraljestva, drugi pa je povezan s prehodnimi stroški na nov režim, ki bodo negativno vplivali na trgovino Velike Britanije. Drugi kratkoročni učinki referendumu o Brexitu bi lahko bili posledica nestanovitnosti valut in reakcij na finančnih trgih. Angleška centralna banka Bank of England je opozorila, da bi lahko rezultati referendumu o Brexitu kratkoročno povzročili finančno nestabilnost, ki bi lahko imela

škodljive makroekonomske učinke zaradi nižje finančne regulacije Združenega kraljestva (Mushövel, 2016).

4.2 Ocene dolgoročnih učinkov

Pri analizi dolgoročnih učinkov Brexita na gospodarstvo Združenega kraljestva je pomembno upoštevati, kakšen trgovinski sporazum bosta Združeno kraljestvo in EU sklenili v bližnji prihodnosti. Številni napovedovalci so ločeno ocenili, da se Združeno kraljestvo pridružuje EGP, da se pogaja o novem sporazumu o prosti trgovini z EU ali se ne strinja popolnoma s pravili STO. Britansko ministrstvo za finance je naredilo oceno dolgoročnih učinkov Brexita na gospodarstvo Združenega kraljestva s predpostavko, da Združeno kraljestvo in EU v prihodnje gospodarsko sodelujeta v okviru pravil STO, hkrati pa se Združeno kraljestvo ne pridruži EGP in ne sklene novega sporazuma o prosti trgovini. Ocenjena izguba britanske trgovine z EU v tem scenariju je zelo velika pri 43 odstotkih in temelji na koeficientih ekonometričnega modela, za katerega ministrstvo meni, da je v skladu z drugimi akademskimi študijami. Ekonomisti sklepajo, da izpada trgovine za 43 odstotkov Velika Britanija ne more nadomestiti s trgovino z državami nečlanicami EU. Analitiki ocenjujejo, da se brezposelnost v Združenem kraljestvu dolgoročno ne bo bistveno spremenila (Graham Gudgin, 2016).

Če ne upoštevamo tujih naložb, migracij in dinamičnih posledic zmanjšanja trgovine, ekonomisti ocenjujejo, da bodo dolgoročni učinki Brexita na produktivnost Združenega kraljestva povečali dohodek od 6,3 odstotka do 9,5 odstotka. To predstavlja povišanje dohodka posameznega britanskega gospodinjstva od 4.200 do 6.400 funtov na leto (Dhingra, 2016).

Veliko ekonomistov je poskušalo modelirati makroekonomske posledice Brexita, ki pa v večini primerov prikazujejo rezultate, da bo Brexit dolgoročno vplival na znižanje vrednosti BDP za gospodarstvo Združenega kraljestva, v primerjavi s sedanjimi napovedmi o stanju, v katerem je Združeno kraljestvo še vedno v EU in sodeluje na njenem enotnem trgu. Pomembno je poudariti, da to pomeni nižji BDP za Združeno kraljestvo in ne dejanski padec državne blaginje. Če bi Združeno kraljestvo ohranilo svojo stopnjo rasti trendov do leta 2030, bi bilo gospodarstvo približno 30 odstotkov večje in predvidene izgube, do katere bi prišlo v primeru izstopa Velike Britanije iz EU, ne bi občutili. Izguba v ocenjeni vrednosti 6 odstotkov BDP bi torej pomenila 24-odstotno rast namesto 30-odstotne, vendar pa bi to pomenilo, da bi bilo gospodarstvo Združenega kraljestva nedoločen čas po obsegu manjše. Razpon ocen dolgoročnih učinkov Brexita je razmeroma širok. Nekateri ekonomisti napovedujejo dolgoročno izgubo BDP v vrednosti skoraj 10 odstotnih točk, drugi pa dolgoročno rast BDP do vključno vrednosti 4 odstotnih točk. Glavni razlog za tako velike razlike so predpostavke o prihodnjem gospodarskem odnosu Združenega kraljestva z EU, v katerem bo imela Velika Britanija na enotnem trgu EU v novemu režimu določene omejitve. Scenariji, ki najmanj škodujejo interesu Združenega kraljestva, so tisti, ki vključujejo

najmanj omejitve pri dostopu Združenega kraljestva do enotnega trga EU. Tisti scenariji, ki vključujejo nove ovire za trgovino ter neposredne tuje investicije med Združenim kraljestvom in EU, pa prikazujejo najbolj negativne dolgoročne učinke Brexita na britansko gospodarstvo (Mushövel, 2016).

Raziskovalci Centra za ekonomsko uspešnost analizirajo dolgoročne učinke Brexita in zaključujejo, da bodo dolgoročni učinki še huje prizadeli britansko gospodarstvo kot kratkoročni. Njihova ocena je, da bo BDP na prebivalca letno nižji od 6,3 do 9,5 odstotka, kot bi bil, če bi ostali v EU. Na sredini tega razpona, to pomeni 8-odstotno realno znižanje plač, naj bi po oceni ekonomistov trajalo približno štiri leta zaradi gospodarskega samopoškodovanja. Prav tako to verjetno pomeni 8-odstotno znižanje dejanske vrednosti pokojnin in javnih storitev zaradi manjšega števila učiteljev, policijskih uslužbencev in medicinskih sester. Analitiki ocenjujejo, da se to ne bo zgodilo čez noč, vendar pa bo Velika Britanija postopoma postajala revnejša država, kot bi bila, če bi ostala v EU. Če bo svetovno gospodarstvo še naprej v konjunkturi, bo Združeno kraljestvo še vedno absolutno na višji ravni, le gospodarstvo se bo po obsegu zmanjšalo. Po drugi strani pa, če bo svetovni gospodarski cikel močno padel, bo Združeno kraljestvo bistveno na slabšem, kot je danes. Padec prihodka, ki ga bo povzročil Brexit, bo prišel predvsem iz nižje trgovine z najbližjimi evropskimi partnerji, vendar pa obstaja možnost, da bodo precej prispevale tuje naložbe v višini približno 25 odstotkov (Reenen, 2016).

Nizka raven oskrbe britanskih gospodinjstev bo še naprej spodbujala rast cen stanovanj in povečevala povpraševanje kupcev na trgu nepremičnin po vsej Veliki Britaniji. Ljudje, ki iščejo boljše donose in naložbe, bodo iskali nove lokacije, saj se bo poslovanje v središču Londona počasi upočasnilo. To pomeni, da bo prišlo do večjega zanimanja za področja in mesta zunaj notranjega Londona, kot so Oxford, Cambridge, Manchester in Bristol. To lahko povzroči padec vrednosti funta, ki je trenutno zelo ugoden za morebitne tuje kupce nepremičnin v Združenem kraljestvu iz Kitajske in Bližnjega vzhoda. Tudi če domači kupci in kupci iz EU ostanejo neodločeni glede tega, ali se bodo vključili na nepremičninski trg, mnogi drugi tuji kupci dolgoročno gledajo na centralni London in druga mesta v Združenem kraljestvu kot na stabilne naložbe v nepremičnine. Dolgoročno bi lahko britanski sektor prehrane in pijače postal močno gonilo gospodarstva Združenega kraljestva za zmanjšanje dolgoročnih negativnih učinkov Brexita na celotno britansko gospodarstvo. Ekonomisti ocenjujejo naslednje: če bi Velika Britanija naredila nov večji tehnološki razvoj gospodarstva, bi to lahko njihovemu gospodarstvu omogočilo, da bi preživel prihodnje dolgoročne negativne učinke Brexita in s tem ponovno začelo rasti (Finance Monthly, 2017).

5 PODATKI IN METODOLOGIJA

Magistrsko delo vsebuje teoretični in empirični del. V teoretičnem delu je opravljen pregled sekundarnih podatkov, tako da vključuje pregledane znanstvene članke in drugo relevantno literaturo. Z raziskavo sekundarnih podatkov je zagotovljeno jasno razumevanje problema

in ozadja, kar je podprto z empirično študijo. Kvantitativna analiza je izvedena na podlagi primarnih podatkov kot kvantitativno raziskovanje, podkrepljeno z grafičnimi prikazi gibanja trendov. V kratkoročno analizo so vključeni kronološki podatki o gibanju denarnih, deviznih in kapitalskih trgov, v srednje- in dolgoročno analizo pa so vključeni kronološki podatki o gibanju vrednosti britanske trgovinske bilance, gospodarske rasti, inflacije in brezposelnosti. Uporabljeni podatki predstavljajo obdobje od leta 2016, ko je prišlo do referendumu v Združenem kraljestvu, do konca leta 2017. Pri analizi dolgoročnih učinkov je analiza podkrepljena tudi s študijami dolgoročnih ocen učinkov Brexita na gospodarstvo Združenega kraljestva. Ker kvantitativna analiza ne vključuje osnovnih statističnih testov in prav tako tudi ne ekonometrične analize, so ugotovljeni rezultati omejeni. Zaradi tega težko govorimo o vzročno-posledičnih povezavah, kvečjemu lahko rezultati analize namigujejo na vzročno-posledične povezave z referendumom o Brexitu, za njihovo potrditev pa bi bila potrebna strožja metodologija.

Za zbiranje kratkoročnih primarnih podatkov denarnih trgov je bila uporabljena statistična baza podatkov IBORate, statistična baza Bank of England je vir primarnih podatkov za kratkoročno analizo deviznih trgov, spletno mesto Investing.com pa vir primarnih podatkov za kratkoročno analizo kapitalskih trgov. Za zbiranje dolgoročnih primarnih podatkov trgovinske bilance, inflacije in brezposelnosti je bila uporabljena evropska statistična baza Eurostat, statistična baza Office for National statistics pa je vir primarnih podatkov za dolgoročno analizo gospodarske rasti.

6 UČINKI REFERENDUMA O BREXITU NA GOSPODARSTVO ZDRUŽENEGA KRALJESTVA

Poglavje številka 6 govori o učinkih referendumu o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva neposredno na kratek, srednji in dolgi rok. Poglavje je razdeljeno na dve podpoglavji. V prvem podpoglavju številka 6.1 so opredeljeni kratkoročni neposredni učinki referendumu o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva prek grafične analize denarnih trgov, deviznih trgov in kapitalskih trgov, v naslednjem podpoglavju številka 6.2 pa so analizirani srednjeročni in dolgoročni učinki referendumu o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva. To poglavje analizira dolgoročne vplive referendumu o Brexitu na makroekonomske kazalce, kot so trgovinska bilanca, gospodarska rast, inflacija in brezposelnost. Zgoraj omenjeni makroekonomski kazalci so podprti s študijami dolgoročnih ocen učinkov Brexita na gospodarstvo Združenega kraljestva.

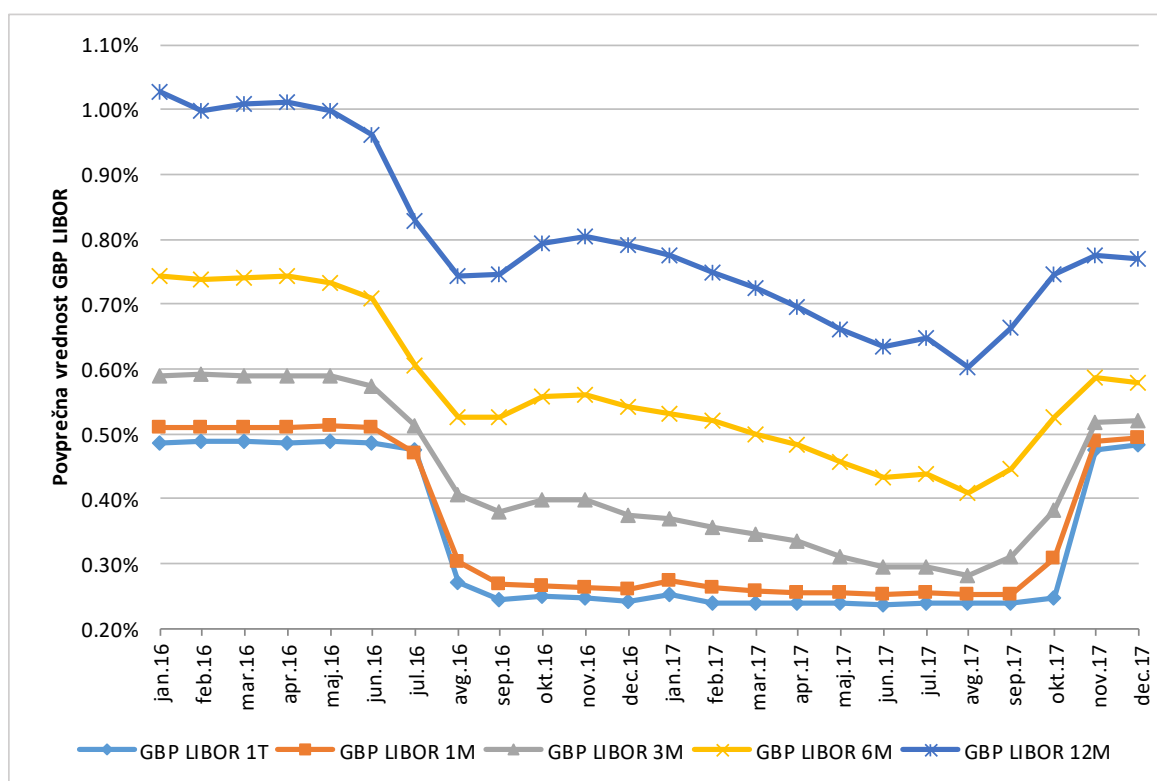
6.1 Kratkoročni neposredni učinki referendumu

Kratkoročni neposredni učinki referendumu o izstopu Združenega kraljestva iz EU so analizirani in grafično prikazani od začetka leta 2016 do konca leta 2017.

6.1.1 Denarni trgi

LIBOR je kratkoročna referenčna obrestna mera, ki jo vodilne svetovne banke zaračunavajo druga drugi in predstavljajo denarni trg⁶. Gre za t. i. Intercontinental Exchange London Interbank Offer Rate in se uporablja kot osnova za izračunavanje obrestnih mer za različna posojila po vsem svetu. LIBOR temelji na petih valutah, ki so USD, EUR, GBP, JPY in CHF. LIBOR se izračunava za sedem različnih zapadlosti. Zapadlosti se razmejujejo na LIBOR čez noč, en teden, en, dva, tri, šest in dvanajst mesecev (Investopedia, 2018).

Graf 1: Povprečni GBP LIBOR 1T, 1M, 3M, 6M, 12M v 2016 in 2017

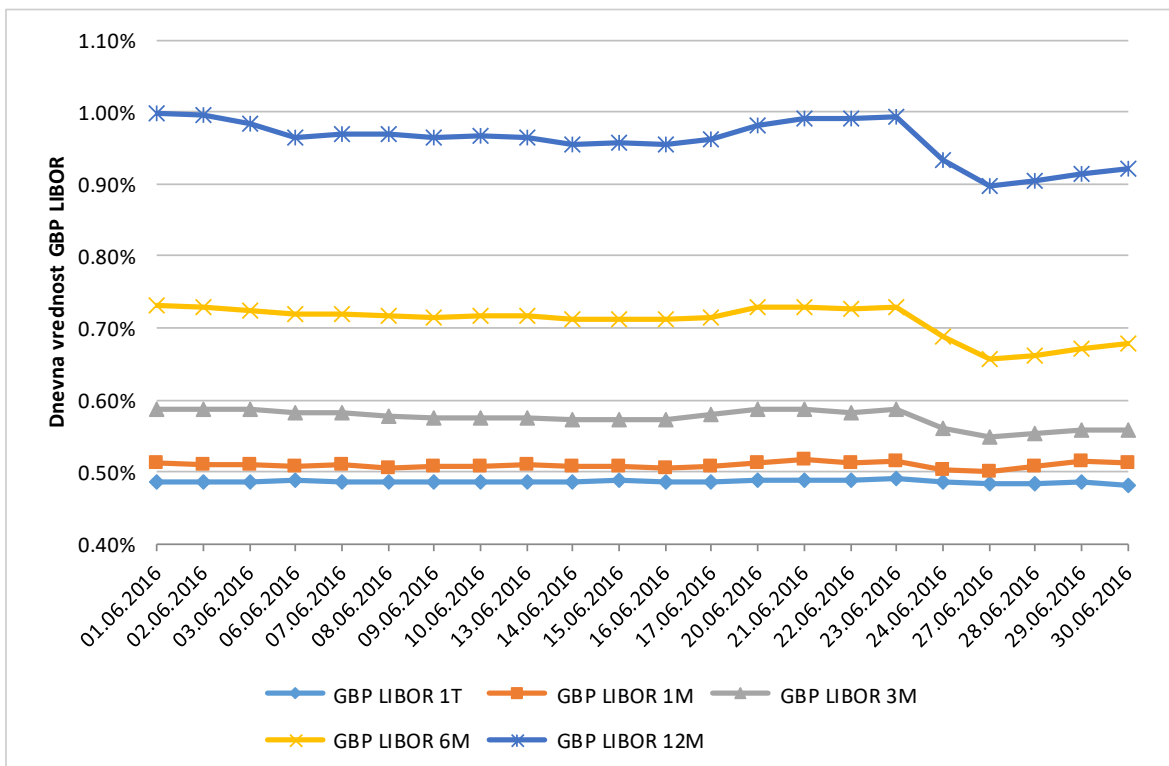
Vir: IBORate (2018).

Na zgornjem grafu številka 1 so prikazane povprečne vrednosti referenčne obrestne mere GBP LIBOR za ročnost enega tedna, enega, treh, šest in dvanajst mesecev v letih 2016 in 2017. V celotnem časovnem obdobju v povprečju opazimo padanje referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR. V juniju, juliju in avgustu 2016, to je v času referendumov, opazimo padec vseh prikazanih ročnosti referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR. V tem obdobju so zgoraj prikazane referenčne obrestne mere v povprečju padle za 0,20 odstotne točke. Od avgusta 2017 do konca leta 2017 ponovno opazimo dvig referenčnih obrestnih mer. V tem obdobju so se zgoraj prikazane referenčne obrestne mere v povprečju dvignile za 0,21 odstotne točke

⁶ Pojem denarni trg je v Finančnem slovarju opredeljen kot tržno mesto, na katerem si udeleženci posojajo in izposojajo denar za določena kratkoročna časovna razdobja. Denarni trg je del finančnega trga, ki ga tvorijo določene institucije, finančni instrumenti in vsi kratkoročni posli, pri katerih gre za prenos finančnih sredstev na kratek rok, torej od 7 dni do 13 mesecev (Finančni slovar, 2018a).

in dosegle podobno raven kot pred referendumom v letu 2016. Eden izmed razlogov za zgoraj opisano gibanje povprečnih referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR je, da je na začetku avgusta 2016 centralna banka Bank of England znižala svojo uradno obrestno mero z 0,50 odstotka na 0,25 odstotka, kar je povzročilo padec. Na začetku novembra 2016 pa se je zgodilo ravno obratno. Angleška centralna banka je dvignila svojo uradno obrestno mero z 0,25 odstotka nazaj na prvotnih 0,50 odstotka, kar je povzročilo dvig povprečnih vrednosti referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR (IBORate, 2018).

Graf 2: GBP LIBOR 1T, 1M, 3M, 6M, 12M junija 2016

Vir: IBORate (2018).

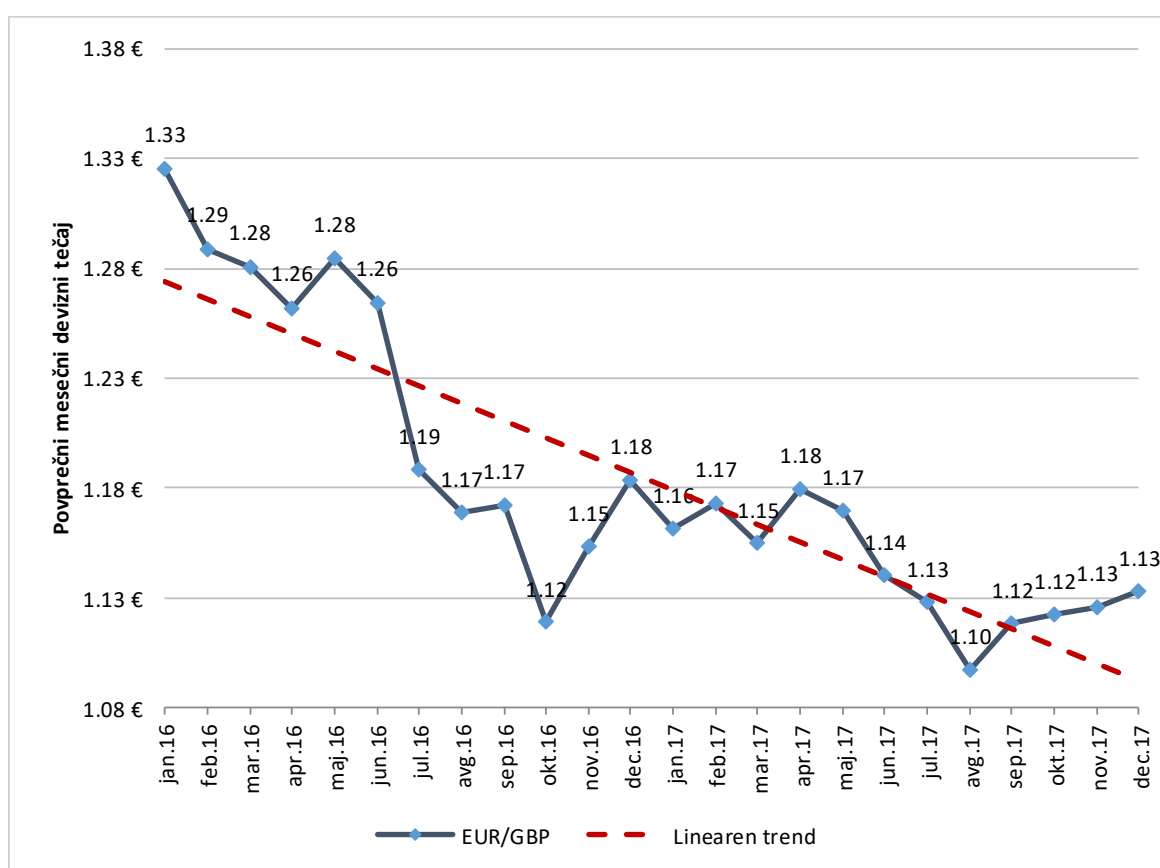
Na zgornjem grafu številka 2 vidimo gibanje dnevni referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR za ročnost enega tedna, enega, treh, šest in dvanajst mesecev v juniju 2016, ko je bil izglasovan izstop Združenega kraljestva iz EU. Vrednosti referenčnih obrestnih mer so v celotnem obdobju razmeroma konstantne, z izjemo konec meseca, ko je prišlo do izglasovanja Brexita. Na dan 23. junija 2016 lahko vidimo začetek padanja obrestnih mer, ki je izrazitejši zlasti za daljše ročnosti LIBOR-ja. V tem časovnem intervalu so referenčne obrestne mere vseh ročnosti GBP LIBOR padle v povprečju za 0,03 odstotne točke (IBORate, 2018).

Analiza gibanja referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR prikazuje negativne posledice referendumu o Brexitu v juniju 2016, medtem ko referendum bistvenih posledic na vrednosti referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR v letih 2016 in 2017 ni imel.

6.1.2 Devizni trgi

Pomemben podatek o britanskih deviznih trgih⁷ je, da je Združeno kraljestvo v letih 2016 in 2017 največ trgovanja opravilo prek domače valute GBP, EUR, USD in JPY (London Stock Exchange, 2018). Zato so v kratkoročno analizo učinkov na devizne trge vključene zgoraj omenjene štiri valute, ki na svetovnih borzah kotirajo v valutnem paru z GBP. Analiza vplivov je razdeljena na posamezni valutni par v zgoraj navedenem vrstnem redu. Posamezne analize so narejene na letni ravni, torej skupaj za leti 2016 in 2017, mesečni ravni v juniju 2016 in na dnevni ravni, se pravi na dan referenduma o Brexitu, ki se je zgodil 23. junija 2016.

Graf 3: Povprečni mesečni devizni tečaj EUR/GBP v 2016 in 2017

Vir: Bank of England (2018).

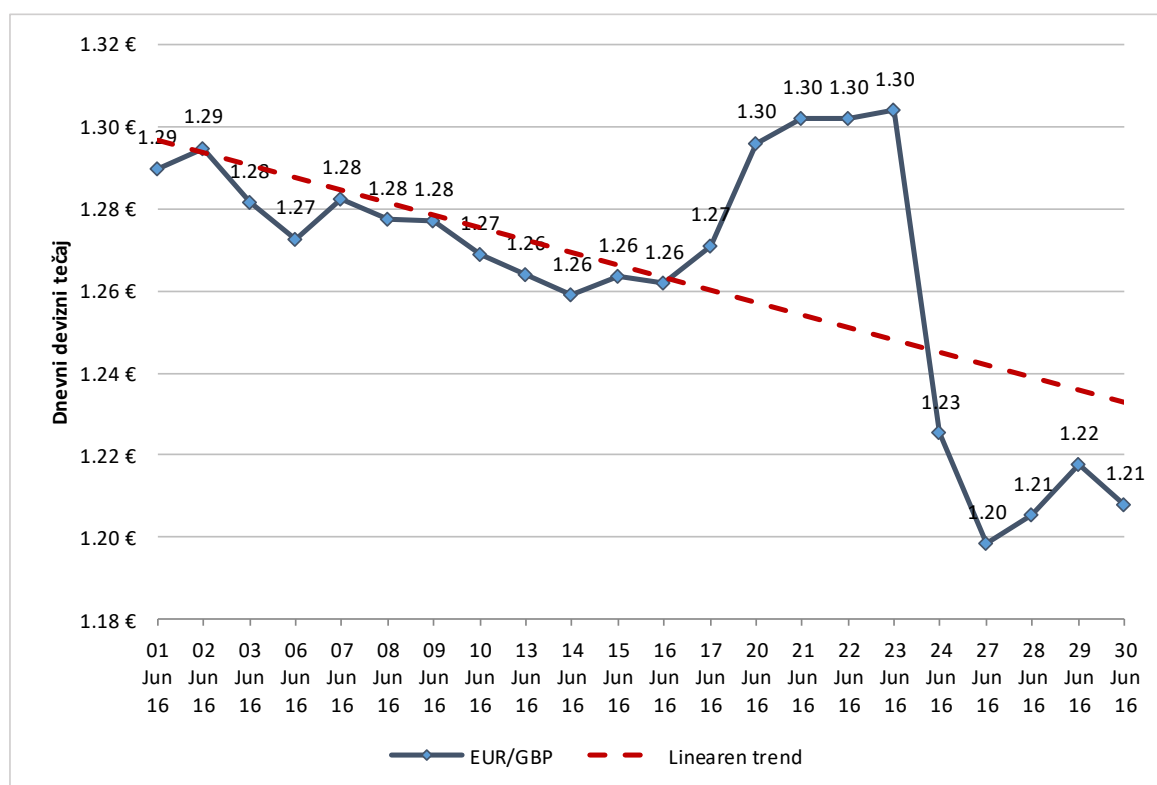
Na zgornjem grafu številka 3 vidimo gibanje povprečne mesečne vrednosti direktne kotacije⁸ GBP, izražene v EUR, v letih 2016 in 2017. V celotnem časovnem horizontu opazimo padanje vrednosti EUR/GBP, manjša odstopanja so v maju, septembru, novembru in

⁷ Devizni trg je mednarodni finančni trg, na katerem poteka trgovanje med različnimi valutami. Z drugimi besedami, devizni trg je devizna borza, na kateri udeleženci na trgu menjajo eno valuto za drugo. Na tem trgu lahko delujejo tako vlagatelji špekulanti kot tudi podjetniki, bančniki in drugi udeleženci ter kupujejo in prodajajo različne valute, odvisno od njihovih lastnih potreb (Finančni slovar, 2018b).

⁸ Direktna kotacija deviznega tečaja predstavlja vrednost 1 enote tujega denarja, izraženega s številom enot domačega denarja (EUR) (Finančni slovar, 2018b).

decembru leta 2016, ko GBP rahlo appreciira. V januarju 2016 je bil v povprečju 1 GBP vreden 1,33 EUR, na koncu leta 2016 v decembru pa 1,18 EUR. Iz tega je razvidno, da je v celotnem letu 2016 vrednost GBP v povprečju deprecirala za 0,14 EUR oziroma za -11,98 odstotka. Gibanje vrednosti valutnega para EUR/GBP je v letu 2017 enakomernejše kot leto prej. V januarju 2017 je bil v povprečju 1 GBP vreden 1,33 EUR, na koncu leta 2017 v decembru pa 1,13 EUR. To gibanje prikazuje, da je v celotnem obravnavanem obdobju vrednost GBP v povprečju deprecirala za 0,19 EUR oziroma za -14,53 odstotka (Bank of England, 2018). Negativen linearen trend, ki je na zgornjem grafu številka 1 obarvan z rdečo barvo pojasnjuje zgoraj omenjena gibanja.

Graf 4: Dnevni devizni tečaj EUR/GBP junija 2016

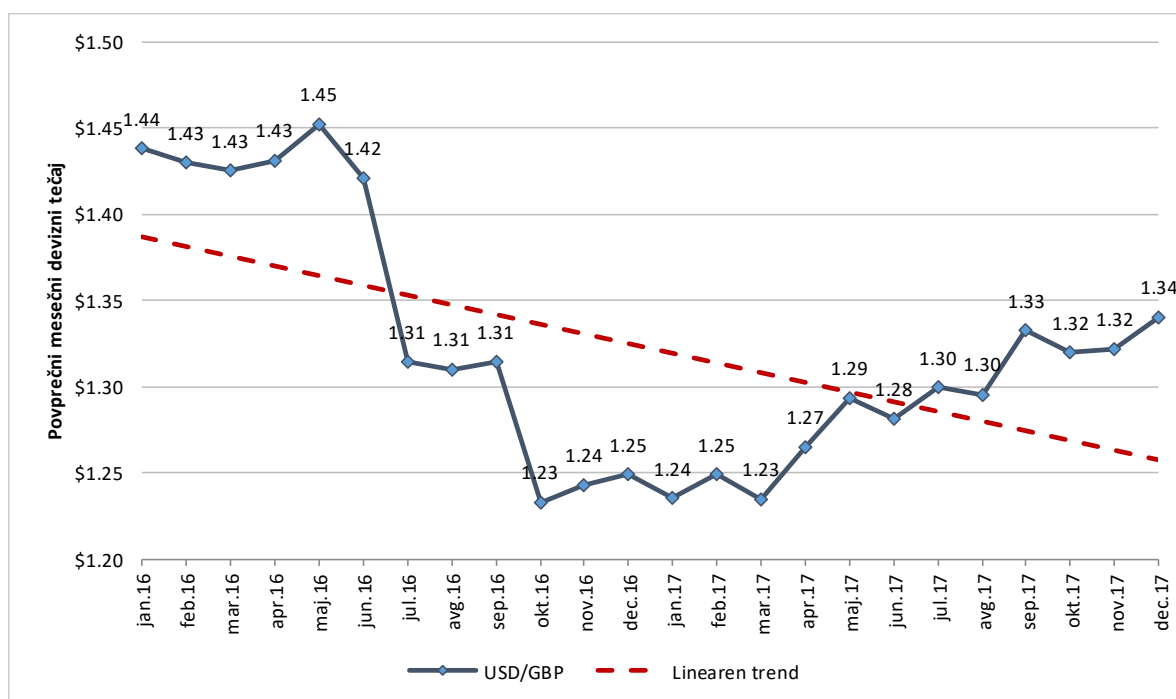
Vir: Bank of England (2018).

Referendum o Brexitu se je zgodil 23. junija 2016. V juniju 2016 je bila povprečna vrednost direktne kotacije GBP, izražene v EUR 1,26. Skozi celotni mesec se je vrednost EUR/GBP gibala razmeroma neenakomerno, vendar padajoče, to prikazuje tudi negativen linearen trend, ki je na zgornjem grafu številka 4 obarvan z rdečo barvo. Na prvi delovni dan obravnavanega meseca je bil 1 GBP vreden 1,29 EUR, na zadnji delovni dan pa 1,21 EUR, torej lahko opazimo mesečno spremembo cene za 0,08 EUR oziroma za -6,76 odstotka. V prvi polovici meseca je bila povprečna vrednost EUR/GBP 1,28, v drugi polovici, ko je prišlo do referendumu, pa 1,25. Iz tega naslova je razvidna deprecijacija GBP v drugi polovici junija 2016 za 0,02 EUR oziroma za -1,73 odstotka. Zanimivo gibanje lahko opazimo nekaj dni pred referendumom o Brexitu, ki se je zgodil 23. junija 2016, in po njem. Nekaj dni pred

volitvami se je vrednost GBP dvignila in dosegla svojo najvišjo raven v juniju ravno na dan referendumu, ko je bil tečaj EUR/GBP 1,30. Nato pa, ko je bil izglasovan izstop Združenega kraljestva iz EU, je sledil padec, ko je vrednost valutnega para EUR/GBP 27. junija 2016 dosegla svoj minimum pri 1,20. V tem obdobju je vrednost GBP deprecirala za 0,08 EUR oziroma za -6,23 odstotka. V naslednjih dneh je sledila korekcija na trgu in je valutni par EUR/GBP ob koncu meseca kotiral pri 1,21 EUR za 1 GBP (Bank of England, 2018).

Analiza valutnega para EUR/GBP prikazuje negativne posledice referendumu o Brexitu, od tu potencialna negativna pričakovanja špekulantov, odziv inflacije in gospodarstva v Združenem kraljestvu pred izglasovanjem in po rezultatih referendumu o Brexitu.

Graf 5: Povprečni mesečni devizni tečaj USD/GBP v 2016 in 2017

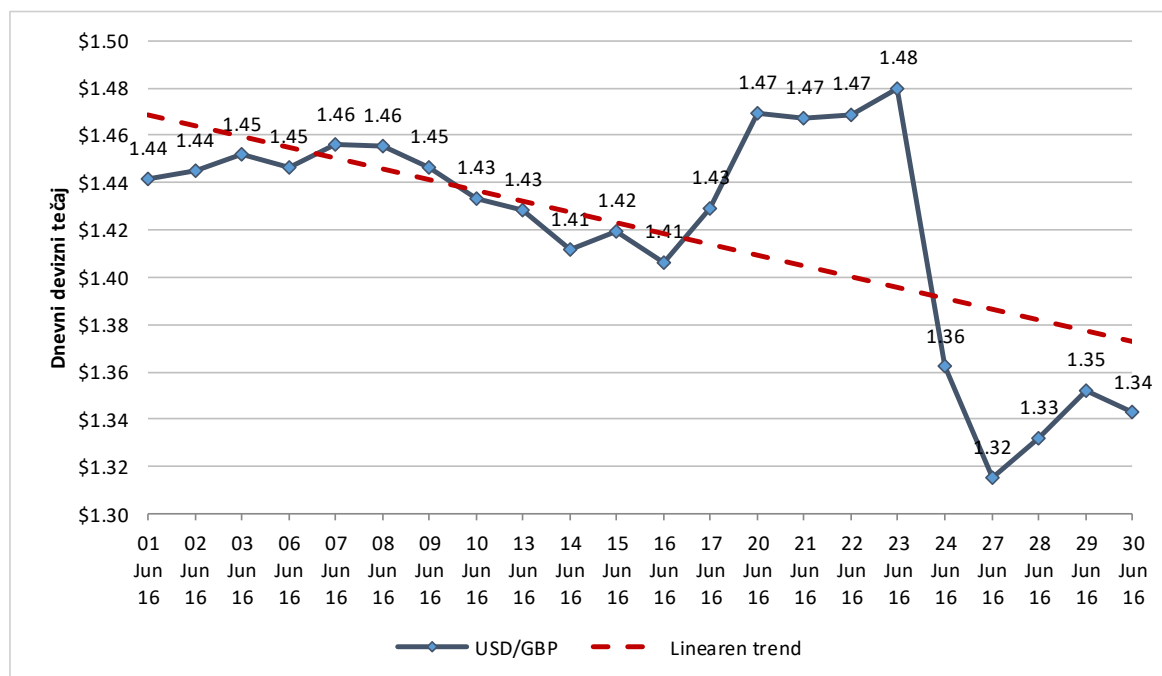

Vir: Bank of England (2018).

Na zgornjem grafu številka 5 vidimo gibanje povprečne mesečne vrednosti direktne kotacije GBP, izražene v USD v letih 2016 in 2017. V celotnem časovnem horizontu opazimo padanje vrednosti USD/GBP, razen v maju, septembru, novembru, decembru leta 2016 in od aprila 2017, ko je valutni par USD/GBP appreciiral. V januarju 2016 je bil v povprečju 1 GBP vreden 1,44 USD, na koncu leta 2016, v decembru, pa v povprečju 1,25 USD. Iz tega je razvidno, da je v celotnem letu 2016 vrednost GBP v povprečju deprecirala za 0,19 USD oziroma za -15,14 odstotka. Gibanje vrednosti GBP je v letu 2017 naraščalo. V januarju 2016 je bil v povprečju 1 GBP vreden 1,44 USD, na koncu leta 2017 v decembru pa je dosegel vrednost pri 1,34 USD. Iz tega je razvidno, da je v celotnem obravnavanem obdobju vrednost GBP v povprečju deprecirala za 0,10 USD oziroma za -6,80 odstotka (Bank of

England, 2018). Zgoraj opisane vrednosti so pojasnjene tudi z negativnim linearnim trendom, ki je na zgornjem grafu obarvan z rdečo barvo.

Graf 6: Dnevni devizni tečaj USD/GBP junija 2016

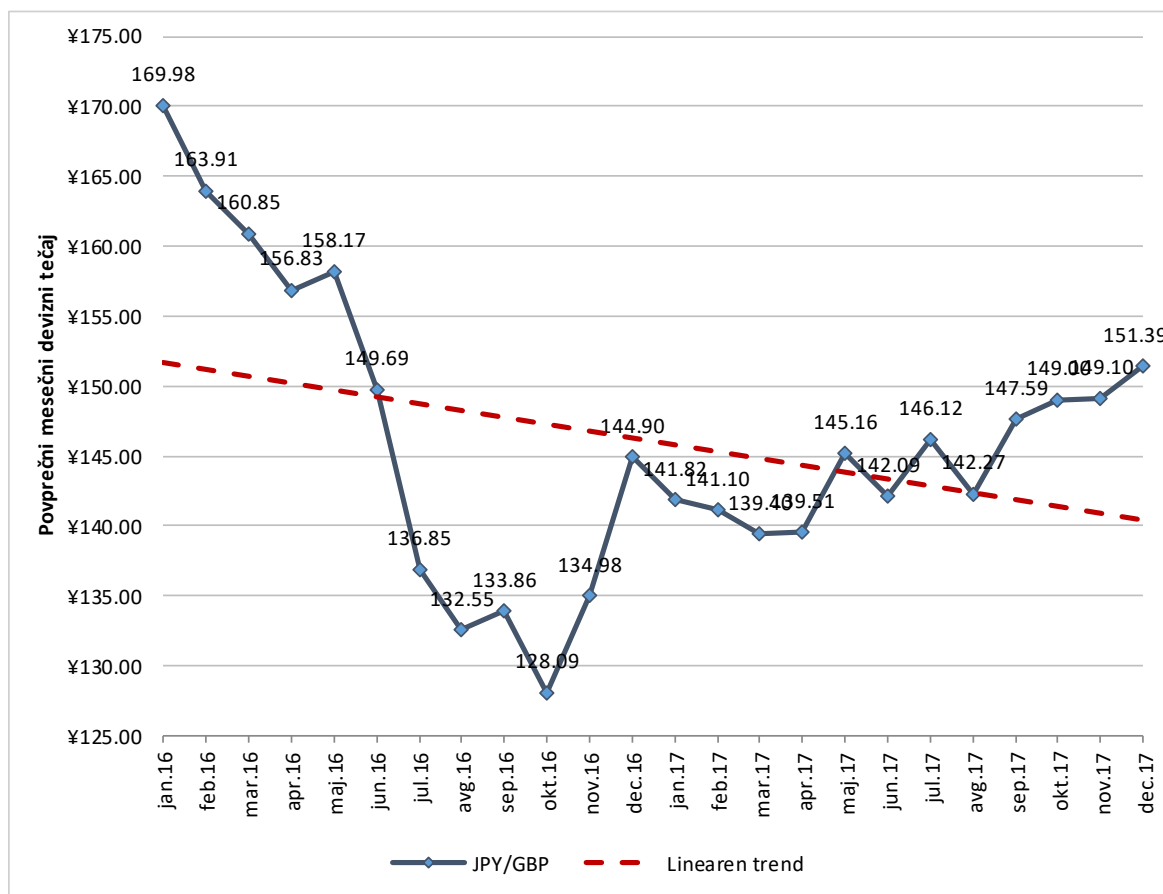
Vir: Bank of England (2018).

Na zgornjem grafu številka 6 je prikazano gibanje dnevnih vrednosti direktne kotacije GBP, izražene v USD v juniju 2016. V tem mesecu je bila povprečna vrednost USD/GBP 1,42. Podobno kot pri analizi gibanja vrednosti EUR/GBP v juniju 2016 se tudi pri tem valutnem paru skozi celotni mesec vrednost USD/GBP giblje razmeroma neenakomerno, vendar padajoče, kar prikazuje tudi negativen linearen trend, obarvan z rdečo barvo. Na prvi delovni dan junija 2016 je bil 1 GBP vreden 1,44 USD, na zadnji delovni dan pa 1,34. Iz teh podatkov opazimo mesečno depreciacijo vrednosti GBP za 0,01 USD oziroma za -7,33 odstotka. V prvi polovici meseca je bila povprečna vrednost USD/GBP 1,44, v drugi polovici, ko je prišlo do volitev, pa 1,40. Razvidna je depreciacija vrednosti GBP v drugi polovici junija 2016 za 0,04 USD oziroma za -2,65 odstotka. Tudi pri tem valutnem paru opazimo podobno gibanje tečaja kot pri EUR/GBP nekaj dni pred referendumom o Brexitu, ki se je zgodil 23. junija 2016, in po njem. Nekaj dni pred volitvami se je vrednost USD/GBP dvignila in tudi tokrat dosegla najvišjo raven v juniju ravno na dan referenduma, ko je bila vrednost USD/GBP 1,48. Nato je sledila korekcija na trgu, podobno kot pri primerjavi EUR/GBP, ko je bil izglasovan izstop Združenega kraljestva iz EU in je sledil padec vrednosti tečaja, pri čemer je vrednost USD/GBP na dan 27. junija 2016 dosegla svoj minimum pri 1,32. V tem obdobju je vrednost GBP depreciirala za 0,16 USD oziroma za -12,52 odstotka. V naslednjih dveh dneh je sledila korekcija na trgu, ko je valutni par USD/GBP pridobil vrednost, vendar je ob koncu meseca na zadnji delovni dan valuta ponovno depreciirala in dosegla vrednost pri 1,34 USD za 1 GBP (Bank of England, 2018).

Depreciacija vrednosti GBP v primerjavi z USD je posledica referendumu o Brexitu, s tem povezanimi negativnimi pričakovanji špekulantov in gospodarstva v Združenem kraljestvu pred izglasovanjem izstopa Združenega kraljestva iz EU in po njem.

Zadnja analiza vplivov na devizne trge opisuje kratkoročne neposredne učinke referendumu o Brexitu na JPY v primerjavi z GBP. Direktna kotacija valutnega para GBP, izražena v JPY prikazuje vrednost 1 GBP v JPY.

Graf 7: Povprečni mesečni devizni tečaj JPY/GBP v 2016 in 2017

Vir: Bank of England (2018).

Na zgornjem grafu številka 7 vidimo gibanje povprečne mesečne vrednosti valutnega para JPY/GBP v letih 2016 in 2017. V celotnem časovnem horizontu opazimo padanje vrednosti JPY/GBP, razen v maju, septembru, novembru, decembru leta 2016 in od aprila 2017, ko je valutni par JPY/GBP v povprečju apreciiral, podobno kot pri analizi gibanja vrednosti deviznega tečaja EUR/GBP in USD/GBP. V prvem mesecu leta 2016 je bil v povprečju 1 GBP vreden 169,98 JPY, v zadnjem mesecu leta 2016 pa v povprečju 144,89 JPY. Iz tega je razvidno, da je v celotnem letu 2016 vrednost GBP v povprečju depreciirala za 25,09 oziroma za -14,76 odstotka. Gibanje vrednosti valutnega para JPY/GBP je v letu 2017 v povprečju naraščalo. V prvem mesecu leta 2017 je bil v povprečju 1 GBP vreden 144,89 JPY, v zadnjem mesecu leta 2017 pa v povprečju 151,39 JPY. Iz tega je razvidno, da

je v celotnem obravnavanem obdobju vrednost GBP v povprečju deprecirala za 18,59 JPY oziroma za -10,94 odstotka (Bank of England, 2018).

Zgornje negativno gibanje je razvidno tudi z negativnim linearnim trendom, ki je na grafu označen z rdečo barvo. Depreciacija vrednosti GBP v primerjavi z JPY je posledica negativnih pričakovanj referendumu o Brexitu, s tem povezanimi negativnimi reakcijami špekulantov in posledicami gospodarstva v Združenem kraljestvu pred izglasovanjem izstopa Združenega kraljestva iz EU in po objavljenih rezultatih referendumu.

6.1.3 Kapitalski trgi

V tem poglavju so analizirani kratkoročni neposredni učinki referendumu o Brexitu na kapitalske trge prek analize delniških trgov in trgov državnih obveznic v Združenem kraljestvu.

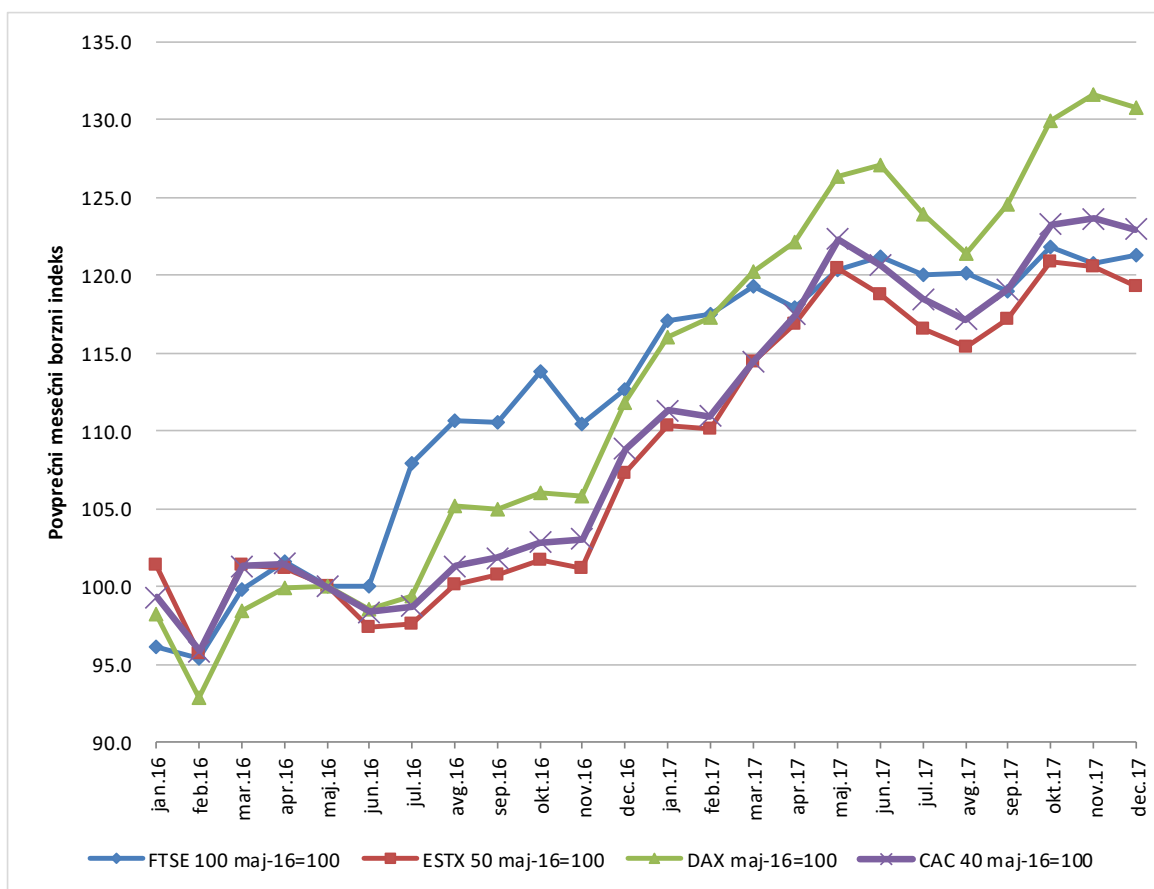
6.1.3.1 Delniški trgi

Kratkoročni neposredni učinki referendumu o Brexitu na delniške trge so analizirani prek borznih indeksov. Velika Britanija največ trguje z Evropo in Združenimi državami Amerike (Rafal Kierzenkowski, 2016). V analizo so torej vključeni borzni indeksi, ki prikazujejo razmere v gospodarstvu Združenega kraljestva, Evrope in Združenih držav Amerike. To poglavje je razdeljeno na analizo indeksov FTSE 100, ESTX 50, DAX in CAC 40, ki opisujejo razmere v gospodarstvu Velike Britanije in Evrope, sledi analiza indeksov S&P 500, NASDAQ in MSCI, ki opisujejo razmere v ZDA. Posamezne analize so narejene na letni ravni, za leti 2016 in 2017, mesečni ravni, torej za junij 2016, in na dnevni ravni, se pravi na dan referendumu, ki je potekal 23. junija 2016. V nadaljevanju sledijo grafični prikazi povprečne mesečne vrednosti zgoraj omenjenih borznih indeksov v letih 2016 in 2017. Izračunane so na podlagi povprečne najnižje in najvišje mesečne vrednosti posameznega indeksa v vseh delovnih dneh let 2016 in 2017, nato pa so preračunane na vrednost posameznega indeksa z bazno vrednostjo 100 v maju 2016.

$$Indeks(t) = \frac{Povprečni\ indeks\ (t)}{Povprečni\ indeks\ (maj\ 2016)} \quad (1)$$

Kot je razvidno iz enačbe (1), je mogoče posamezni borzni indeks izračunati kot kvocient med posamezno povprečno vrednostjo določenega indeksa in povprečno vrednostjo indeksa v maju 2016.

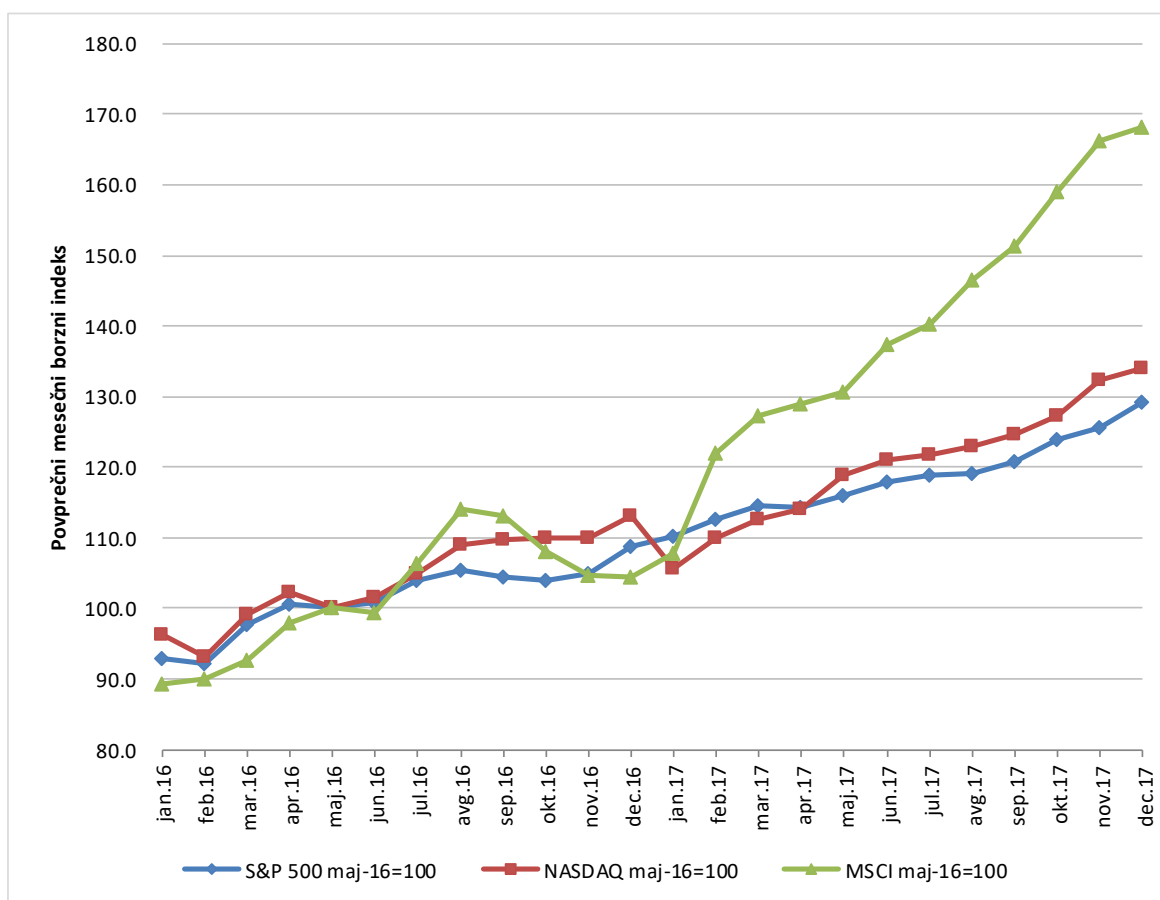
Graf 8: Povprečni mesečni borzni indeksi FTSE 100, ESTX 50, DAX in CAC 40 v 2016 in 2017

Vir: Investing.com (2018a).

Na zgornjem grafu številka 8 so prikazane povprečne mesečne vrednosti britanskega in evropskih borznih indeksov FTSE 100, ESTX 50, DAX in CAC 40 z bazno vrednostjo 100 v maju 2016. V celotnem analiziranem obdobju vrednost indeksa v povprečju narašča. Opazimo rahla odstopanja v februarju in juniju 2016, ko povprečna vrednost indeksov rahlo pade. Povprečna mesečna vrednost indeksov na začetku leta 2016 v januarju je bila 98,76, na koncu leta 2017 v decembru pa 123,55. To pomeni, da se je vrednost indeksa povišala za 23,55 odstotne točke od začetne vrednosti 100 v maju 2016 (Investing.com, 2018a). Čeprav je 23. junija prišlo do izglasovanja Brexita, to ni izrazito vplivalo na vrednost zgoraj prikazanih borznih indeksov Združenega kraljestva in Evrope v letih 2016 in 2017.

Graf 9: Povprečni mesečni borzni indeksi S&P 500, NASDAQ in MSCI v 2016 in 2017

Vir: Investing.com (2018b).

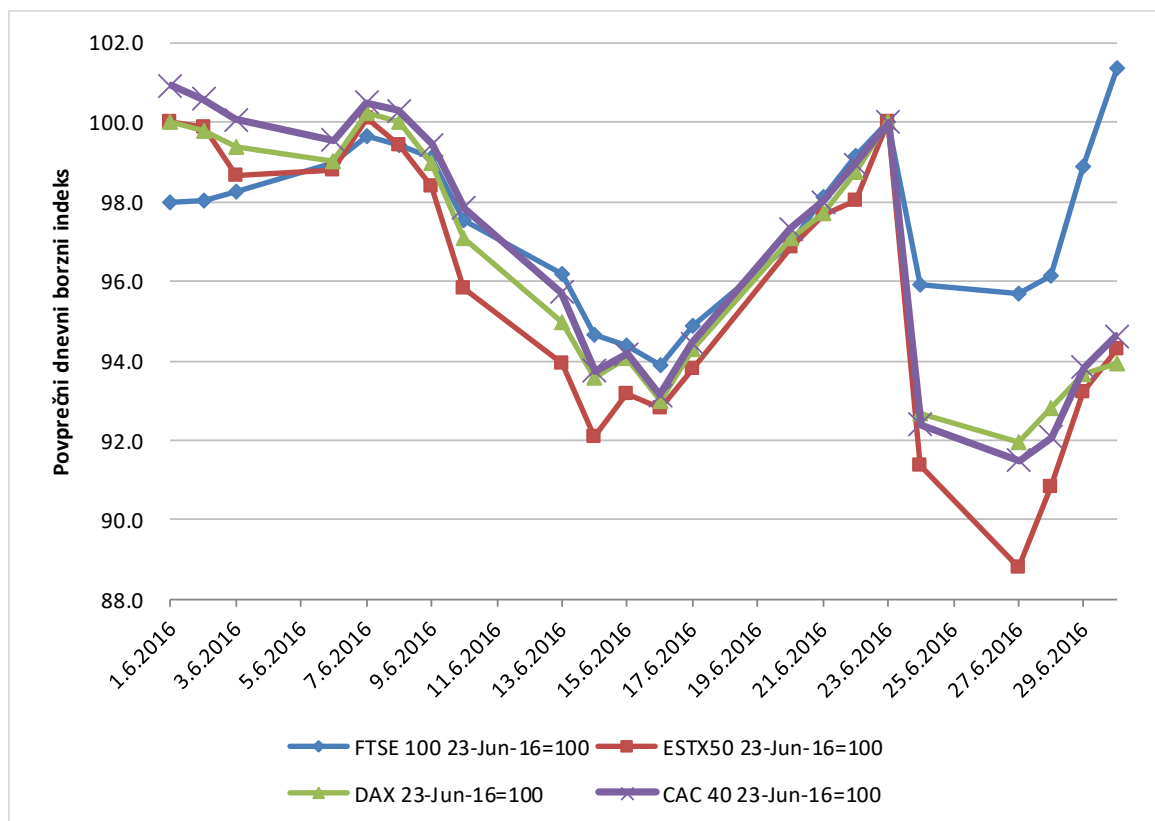
Na zgornjem grafu številka 9 so prikazane povprečne mesečne vrednosti ameriških borznih indeksov S&P 500, NASDAQ in MSCI z bazno vrednostjo 100 v maju 2016. V celotnem analiziranem obdobju vrednost indeksa v povprečju narašča. Opazimo rahla odstopanja v februarju 2016, ko povprečna vrednost indeksov rahlo pade. Povprečna mesečna vrednost indeksov na začetku leta 2016 v januarju je bila 92,82, na koncu leta 2017, v decembru, pa 143,78. To pomeni, da se je vrednost indeksa povešala za 43,78 odstotne točke od začetne vrednosti 100 v maju 2016 (Investing.com,2018b). Čeprav je 23. junija prišlo do izglasovanja Brexita, to ni izrazito vplivalo na vrednost zgoraj prikazanih borznih indeksov ZDA v letih 2016 in 2017.

Sledi analiza borznih indeksov za junij 2016 na dnevni ravni in na dan referenduma, ki je potekal 23. junija 2016. V nadaljevanju sledijo grafični prikazi povprečne dnevne vrednosti zgoraj omenjenih borznih indeksov. Izračunane so na podlagi povprečne najnižje in najvišje dnevne vrednosti posameznega indeksa v vseh delovnih dneh junija 2016, ki so nato preračunane na vrednost posameznega indeksa z bazno vrednostjo 100 na 23. junija 2016.

$$Indeks(t) = \frac{Povprečni indeks (t)}{Povprečni indeks (23.junij 2016)} \quad (2)$$

Kot je razvidno iz enačbe (2), je mogoče posamezni borzni indeks izračunati kot kvocient med posamezno povprečno vrednostjo določenega indeksa in povprečno vrednostjo indeksa na 23. junija 2016.

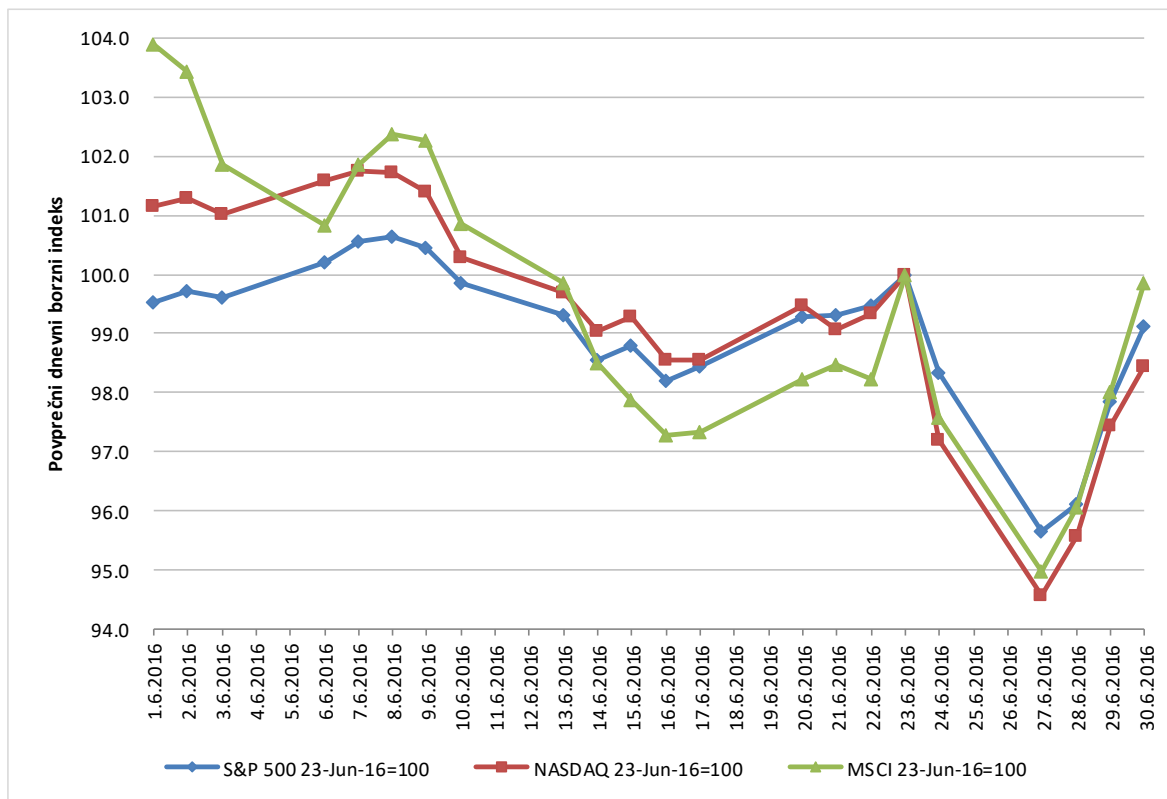
Graf 10: Povprečni dnevni borzni indeksi FTSE 100, ESTX 50, DAX in CAC 40 junija 2016

Vir: Investing.com (2018a).

Na zgornjem grafu številka 10 so prikazane povprečne dnevne vrednosti britanskega in evropskih borznih indeksov FTSE 100, ESTX 50, DAX in CAC 40 z bazno vrednostjo 100 na 23. junija 2016. V celotnem analiziranem obdobju pred volitvami je vrednost posameznih indeksov v povprečju padala, nato pa se začela dvigovati in se dvigovala vse do dneva referendumu. Opazimo padec povprečnih dnevni vrednosti indeksov po 23. juniju 2016 in nato hiter odboj navzgor že po štirih dneh od znanega rezultata referendumu. Povprečna dneva vrednost indeksov na prvi delovni dan v juniju 2016 je bila 99,73, na zadnji delovni dan v mesecu pa 96,60. To pomeni, da je vrednost indeksa padla za 3,94 odstotne točke glede na vrednostjo 100 na dan referendumu (Investing.com, 2018a). Čeprav je 23. junija prišlo do izglasovanja Brexita, to razen začetnega šoka ni izrazito vplivalo na vrednost zgoraj prikazanih borznih indeksov Združenega kraljestva in Evrope v juniju 2016.

Graf 11: Povprečni dnevni borzni indeksi S&P 500, NASDAQ in MSCI junija 2016

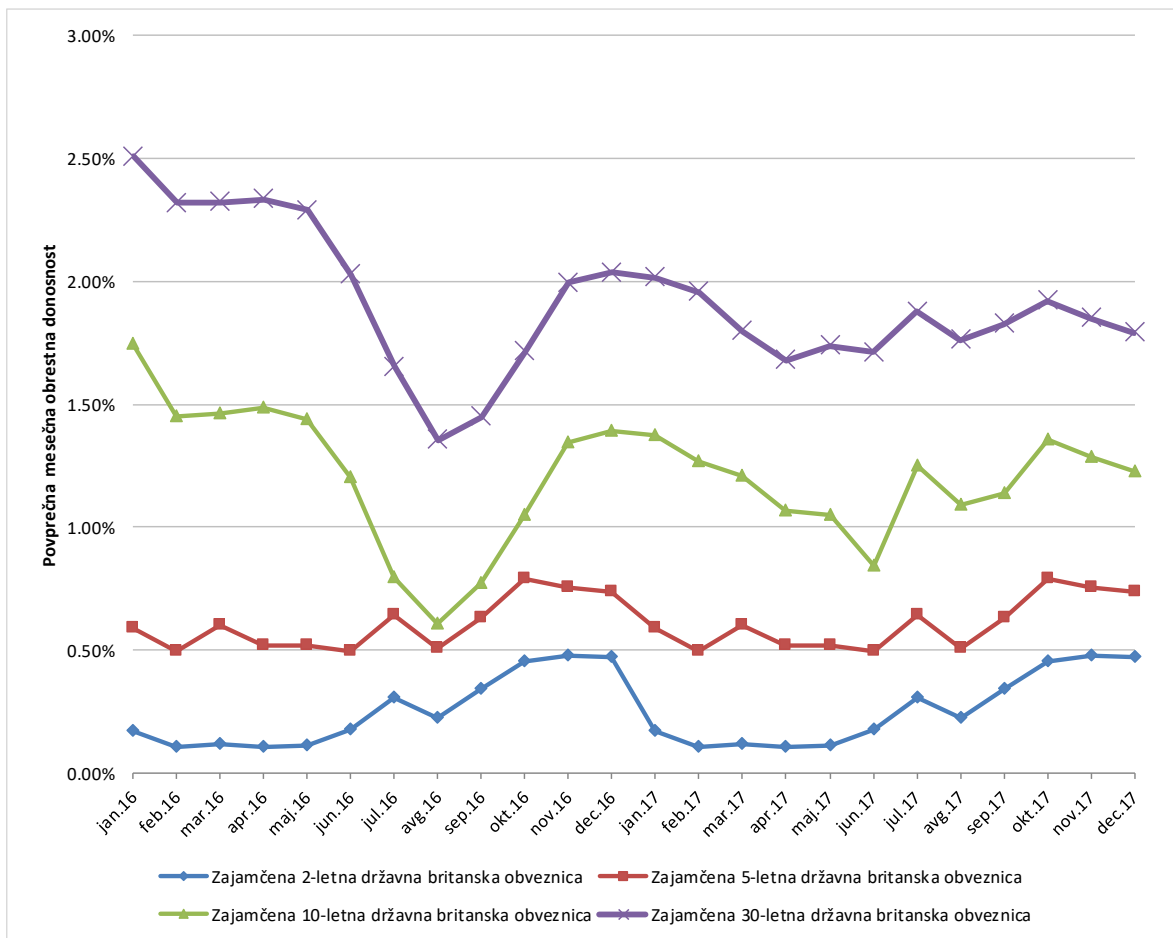
Vir: Investing.com (2018b).

Na zgornjem grafu številka 11 so prikazane povprečne dnevne vrednosti ameriških borznih indeksov S&P 500, NASDAQ in MSCI z bazno vrednostjo 100 na 23. junija 2016. V celotnem analiziranem obdobju pred volitvami je vrednost posameznih indeksov v povprečju padala, nato pa se začela dvigovati in se dvigovala vse do dneva referendum. Opazimo padec povprečnih dnevni vrednosti indeksov po 23. juniju 2016 in nato hiter odboj navzgor že po štirih dneh od znanih rezultatov referendum. Povprečna dneva vrednost indeksov na prvi delovni dan v juniju 2016 je bila 101,52, na zadnji delovni dan v mesecu pa 99,14. To pomeni, da je vrednost indeksa padla za 0,86 odstotne točke od začetne vrednosti 100 na dan referendum (Investing.com, 2018b). Čeprav je 23. junija prišlo do izglasovanja Brexita, to ni izrazito vplivalo na vrednost zgoraj prikazanih borznih indeksov ZDA v juniju 2016.

6.1.3.2 Trg državnih obveznic

V tem podglavju so analizirani kratkoročni neposredni učinki referendum o Brexitu na trge državnih obveznic Združenega kraljestva prek analize gibanja vrednosti 2-, 5-, 10- in 30-letne britanske državne obveznice. Analize so narejene na letni ravni za leti 2016 in 2017, na mesečni ravni, torej za junij 2016, in na dnevni ravni, se pravi na dan referendum, ki je potekal 23. junija 2016.

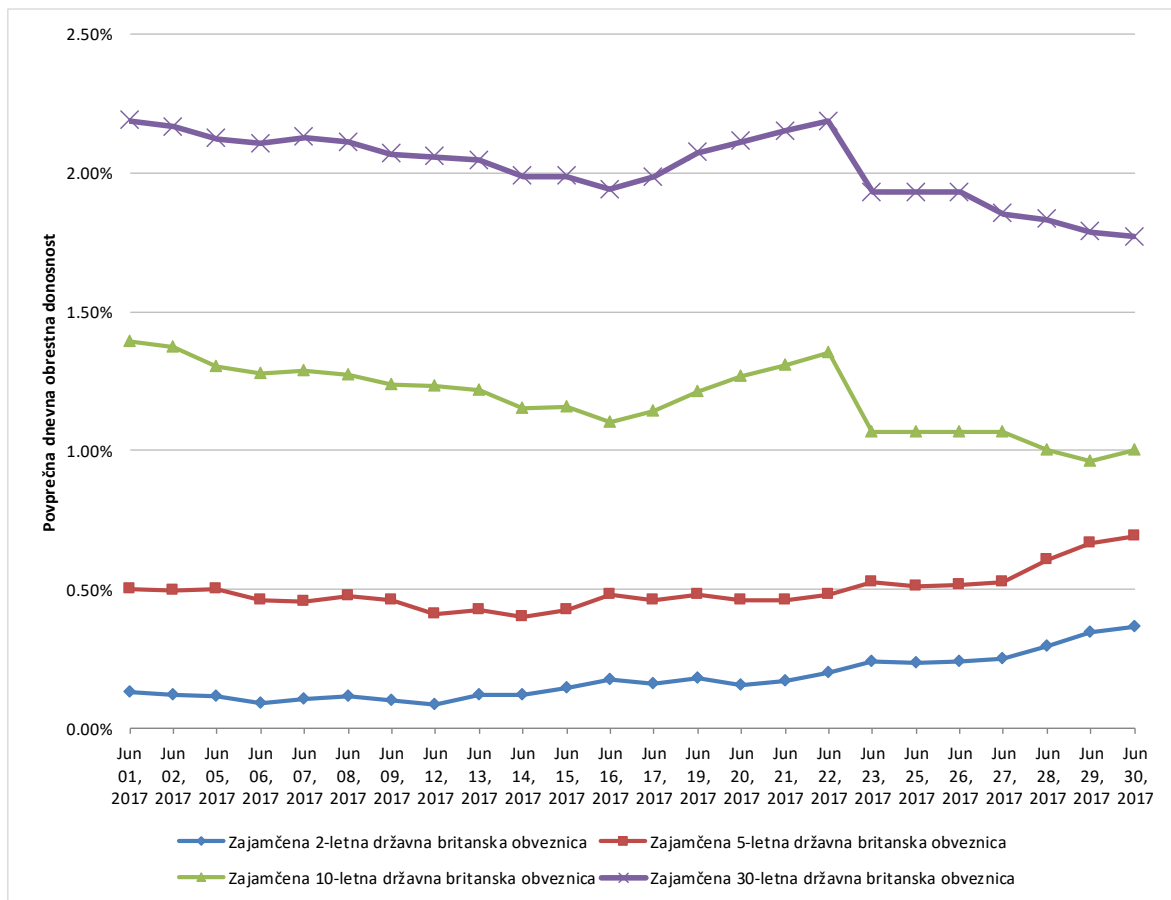
Graf 12: 2-, 5-, 10- in 30-letna državna britanska obveznica v 2016 in 2017

Vir: Investing.com (2018c).

Na zgornjem grafu številka 12 vidimo gibanje povprečne mesečne obrestne donosnosti 2-, 5-, 10- in 30-letne britanske državne obveznice v letih 2016 in 2017. V celotnem časovnem horizontu opazimo sorazmerno enakomerno gibanje obrestne donosnosti. Manjše odstopanje vidimo v prvi polovici leta 2016 v maju, juniju, juliju in avgustu, ko povprečna mesečna obrestna donosnost dolgoročnih britanskih državnih obveznic pada. V letu 2017 vidimo razmeroma enakomerno gibanje povprečne mesečne obrestne donosnosti skozi celotno obdobje (Investing.com, 2018c). Analiza obrestne donosnosti 2-, 5-, 10- in 30-letne britanske državne obveznice je pokazala, da referendum o Brexitu in njegovi rezultati niso imeli negativnih kratkoročnih neposrednih učinkov na trg državnih obveznic v letih 2016 in 2017.

Graf 13: 2-, 5-, 10- in 30-letna državna britanska obveznica junija 2016

Vir: Investing.com (2018c).

Na zgornjem grafu številka 13 vidimo gibanje povprečne dnevne obrestne donosnosti 2-, 5-, 10- in 30-letne britanske državne obveznice v juniju 2016. V celotnem časovnem horizontu opazimo sorazmerno enakomerno gibanje obrestne donosnosti. V povprečju so povprečne dnevne obrestne donosnosti kratkoročnih državnih britanskih obveznic skozi celotno obdobje naraščale. Vrednosti povprečne dnevne obrestne donosnosti dolgoročnih državnih britanskih obveznic so skozi celotno obdobje v povprečju padale. Najvišje odstopanje je opazno dan pred referendumom o Brexitu in na dan referenduma 23. junija 2016 (Investing.com, 2018c). Analiza obrestne donosnosti 2-, 5-, 10- in 30-letne britanske državne obveznice je pokazala, da so imeli referendum o Brexitu in njegovi rezultati negativne kratkoročne neposredne učinke le na dolgoročne 10- in 30-letne državne britanske obveznice. Razlog za tako gibanje je lahko višja inflacija v obravnavanem obdobju zaradi padca GBP, kar kratkoročno dvigne obrestne mere.

6.2 Srednje- in dolgoročni učinki referenduma

Srednje- in dolgoročni učinki referenduma o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva so analizirani in grafično prikazani od začetka leta 2016 do konca leta 2017.

6.2.1 Trgovinska bilanca

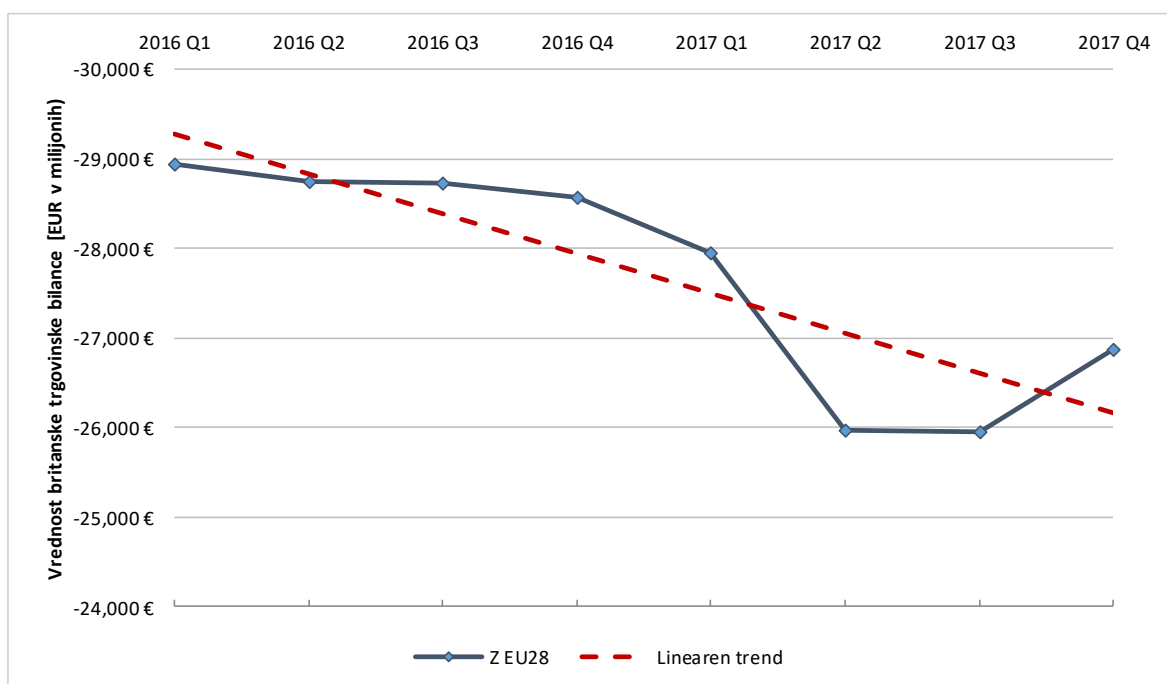
Poglavje o analizi trgovinske bilance se deli na dva podpoglavja. Prvo poglavje predstavlja analizo trgovinske bilance Združenega kraljestva z EU v letih 2016 in 2017, drugo pa analizo trgovinske bilance Združenega kraljestva zunaj EU v istem časovnem intervalu. Poleg z analizo vrednosti trgovinske bilance z EU in zunaj nje sta analizi podkrepljeni z oceno prihodnjih učinkov rezultatov referendumu o Brexitu na ta makroekonomski kazalec.

6.2.1.1 Trgovinska bilanca z Evropsko unijo

Evropska unija je največji trgovinski partner Združenega kraljestva. Leta 2017 je vrednost britanskega izvoza v EU predstavljala 44,50 odstotkov celotnega britanskega izvoza, vrednost uvoza iz EU pa 53,10 odstotek celotnega britanskega uvoza (Ward, 2018). V letu 2017 britanski izvoz predstavlja 30,53 odstotkov celotnega britanskega BDP, uvoz pa 31,93 odstotkov BDP (The Global Economy, 2018).

Na spodnjem grafu številka 14 vidimo gibanje vrednosti trgovinske bilance Združenega kraljestva z EU v letih 2016 in 2017. Podatki so prikazani na kvartalni ravni, enota pa je milijon evrov. Pomemben podatek pri analizi podatkov je ta, da so lahko vrednosti trgovinske bilance Združenega kraljestva negativne, kar v ekonomskem svetu pomeni, da ima država trgovinski primanjkljaj, torej je izvoz po vrednosti nižji od vrednosti uvoza v državo. V celotnem časovnem horizontu opazimo trend zmanjševanja primanjkljaja trgovinske bilance Združenega kraljestva. Opazimo kvartalna nihanja v vrednosti trgovinske bilance, kar je smiselno, saj na gibanje vpliva sezonska komponenta poslovnega cikla posamezne države. V prvem kvartalu leta 2016 je bila vrednost britanske trgovinske bilance z EU -28.947 milijonov EUR in na koncu obravnavanega obdobja v četrtem kvartalu leta 2017 -26.874 milijonov EUR. To pomeni, da se je primanjkljaj trgovinske bilance Združenega kraljestva z EU v obravnavanem obdobju zmanjšal za 2.072 milijonov EUR oziroma za 7,16 odstotne točke (Eurostat, 2018b).

Graf 14: Trgovinska bilanca Združenega kraljestva z EU v 2016 in 2017

Vir: Eurostat (2018b).

Če pogledamo v prihajajoča obdobja, analitiki težko ocenjujejo trgovsko ravnovesje v Združenem kraljestvu v obdobju 12 mesecev in več, saj se Združeno kraljestvo še vedno ni dogovorilo o prihodnjih trgovinskih sporazumih z EU, kar lahko močno vpliva na trgovanje Britancev z EU (Trading Economics, 2018a). Natančnejše napovedi vrednosti trgovinske bilance Združenega kraljestva v prihodnosti so navedene v poglavju številka 6.2.1.2.

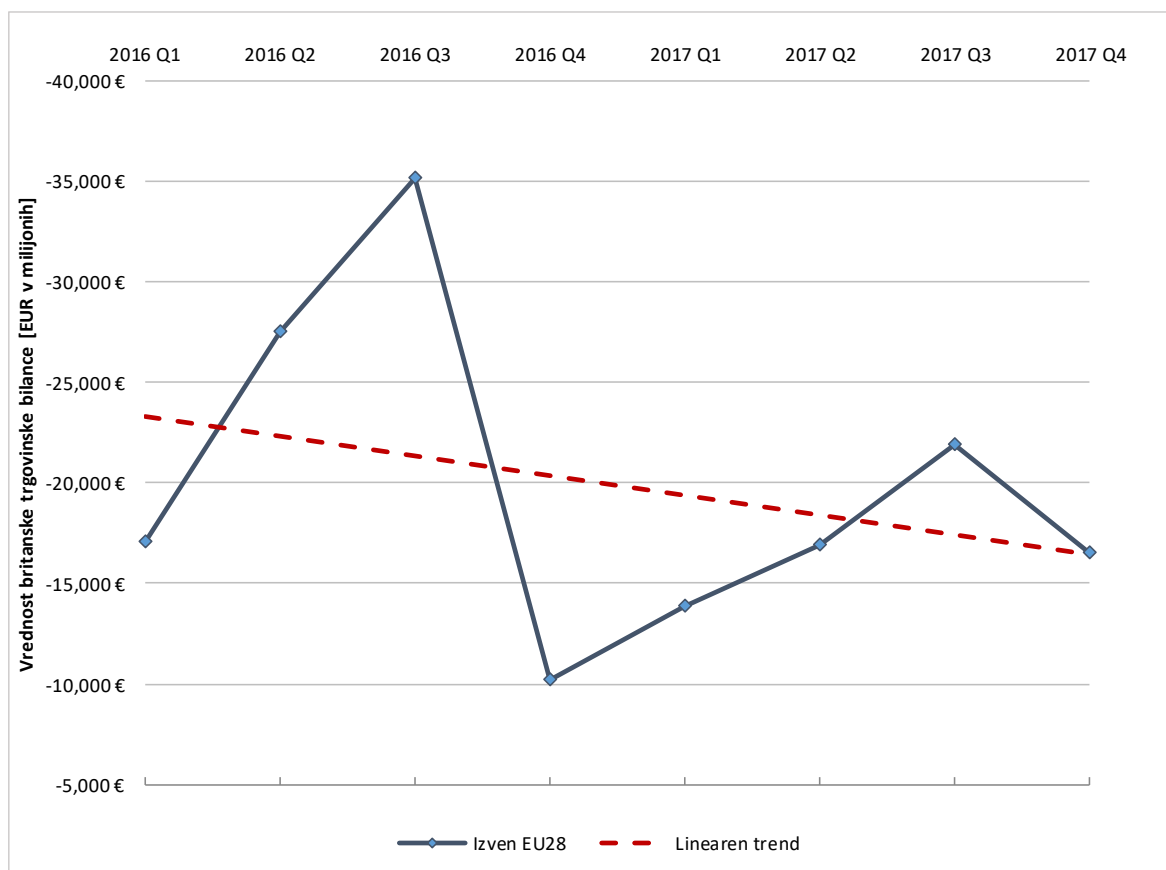
6.2.1.2 Trgovinska bilanca zunaj Evropske unije

Leta 2017 je vrednost britanskega izvoza iz držav nečlanic EU predstavljala 55,5 odstotkov celotnega britanskega izvoza, vrednost uvoza v države nečlanice EU pa 46,9 odstotka celotnega britanskega uvoza (Ward, 2018).

Na spodnjem grafu številka 15 vidimo gibanje vrednosti trgovinske bilance Združenega kraljestva z državami zunaj EU v letih 2016 in 2017. Podatki so prikazani na kvartalni ravni, enota pa je milijon evrov. Pomemben podatek pri analizi podatkov je, da so lahko vrednosti trgovinske bilance Združenega kraljestva negativne, kar v ekonomskem svetu pomeni, da ima država trgovinski primanjkljaj, torej je izvoz po vrednosti nižji od vrednosti uvoza v državo. V celotnem časovnem horizontu opazimo rahel trend zmanjševanja primanjkljaja trgovinske bilance Združenega kraljestva s preostalim svetom. Opazimo nihanja v vrednosti trgovinske bilance, kar je smiselno, saj na gibanje vpliva sezonska komponenta poslovnega cikla posamezne države. V prvem kvartalu leta 2016 je bila vrednost britanske trgovinske bilance zunaj EU -17.027 milijonov EUR, na koncu obravnavanega obdobja v četrtem

kvartalu leta 2017 pa -16.542 milijonov EUR. To pomeni, da se je primanjkljaj trgovinske bilance Združenega kraljestva zunaj EU v obravnavanem obdobju zmanjšal za 485 milijonov EUR oziroma za 2,85 odstotne točke (Eurostat, 2018b).

Graf 15: Trgovinska bilanca Združenega kraljestva zunaj EU v 2016 in 2017

Vir: Eurostat (2018b).

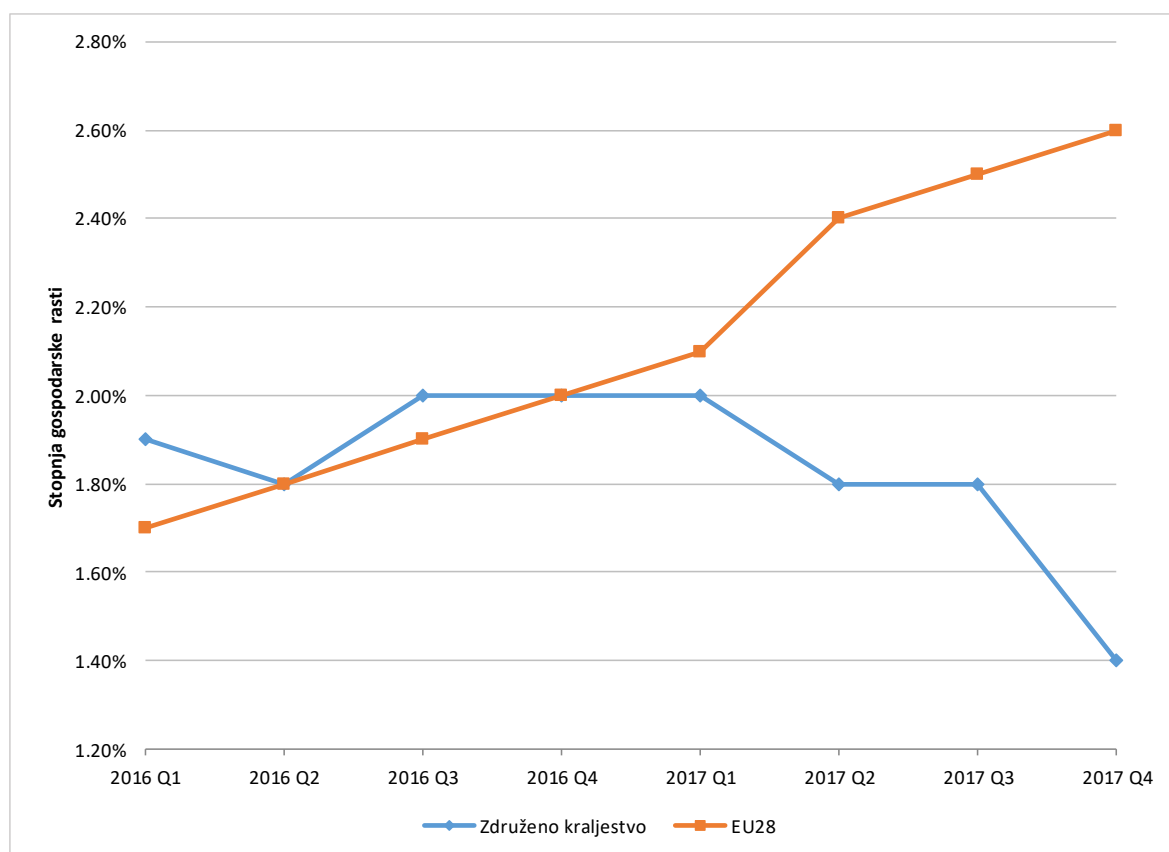
Če pogledamo v prihodnost, analitiki ocenjujejo trgovsko ravnovesje v Združenem kraljestvu v obdobju 12 mesecev pri vrednosti -1.900 milijonov EUR. Kar pomeni, da se bo vrednost trgovinske bilance v Združenem kraljestvu še zniževala, kar je lahko posledica referendumu o Brexitu in deprecijacije britanskega funta. V skladu z analitičnimi ekonometričnimi modeli je dolgoročno mogoče pričakovati, da bo blagovna menjava Združenega kraljestva v letu 2020 znašala okoli -400 milijonov GBP (Trading Economics, 2018a).

Iz zgornje analize podatkov vidimo, da referendum o Brexitu in njegovi rezultati niso imeli negativne srednje- in dolgoročne učinke na trgovinsko bilanco Združenega kraljestva zunaj EU.

6.2.2 Gospodarska rast

Na spodnjem grafu številka 16 vidimo gibanje stopnje gospodarske rasti v letih 2016 in 2017. Podatki so prikazani na kvartalni ravni z odstotno spremembo v istem časovnem obdobju predhodnega leta. V celotnem časovnem horizontu opazimo padanje stopnje gospodarske rasti v Združenem kraljestvu, medtem ko stopnja gospodarske rasti v območju EU28 narašča. Opazimo odstopanje stopnje gospodarske rasti Združenega kraljestva v drugem kvartalu leta 2016 in v zadnjem kvartalu leta 2017, ko stopnja gospodarske rasti pade in na koncu leta 2017 doseže svoj minimum v obravnavanem časovnem horizontu. Stopnja gospodarske rasti je bila v prvem kvartalu leta 2016 1,90 odstotka, v zadnjem kvartalu leta 2017 pa 1,40 odstotka. To prikazuje padec stopnje gospodarske rasti za 0,50 odstotne točke (Office for National Statistics, 2018).

Graf 16: Stopnja gospodarske rasti v Združenem kraljestvu in EU28 v 2016 in 2017

Vir: Office for National statistics (2018).

Poleg zgoraj omenjenih gibanj stopnje gospodarske rasti lahko na zgornjem grafu opazimo vse večji razkorak v stopnjah gospodarske rasti med Združenim kraljestvom in EU od četrtega kvartala leta 2016, torej po objavljenih rezultatih referendumu Brexit, ki je potekal 23. junija 2016. Analitiki pričakujejo, da se bo gospodarska rast v Združenem kraljestvu v letu 2018 še naprej upočasnjevala, saj se za gospodarstvo Velike Britanije povečuje negotovost in s tem potencialni dolgoročni gospodarski stroški, povezani z rezultati

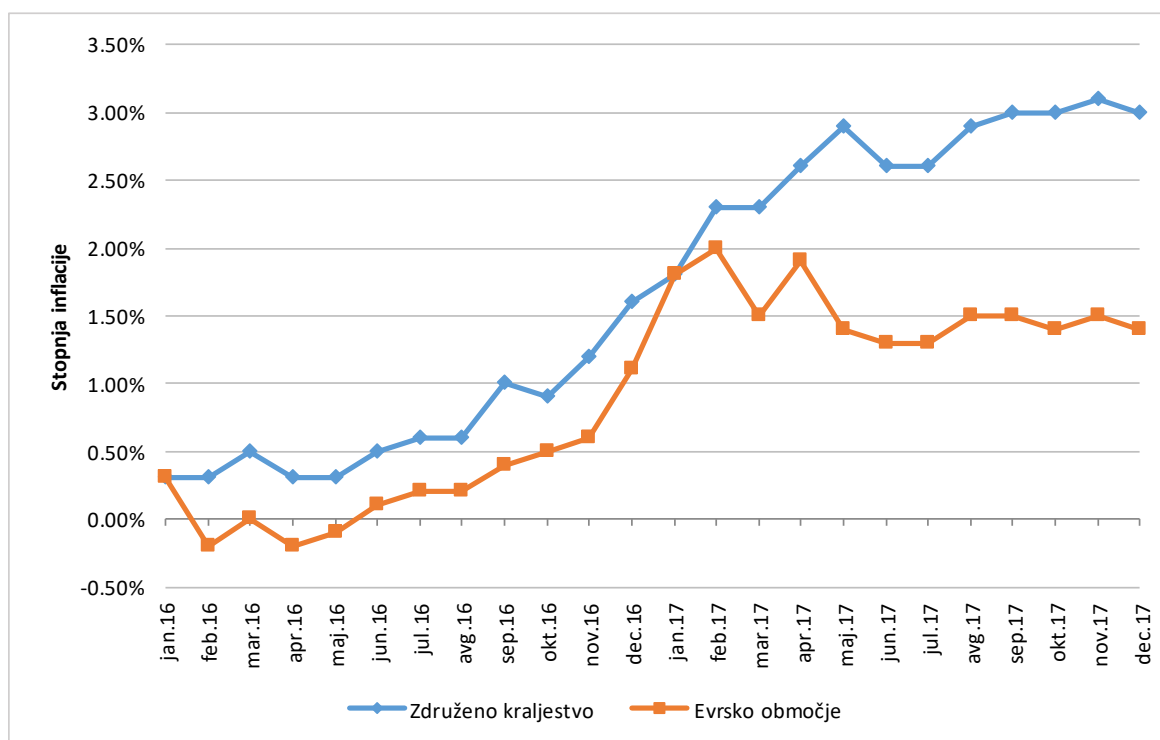
referenduma o Brexitu. Konec leta 2020 naj bi bila gospodarska rast v Združenem kraljestvu zgolj 0,50 odstotka (Trading Economics, 2018b).

Iz zgornje analize podatkov in pričakovanj analitikov vidimo, da so referendum o Brexitu in njegovi rezultati imeli negativne srednje- in dolgoročne učinke na stopnjo gospodarske rasti v Združenem kraljestvu.

6.2.3 Inflacija

Na spodnjem grafu številka 17 vidimo gibanje stopnje inflacije v letih 2016 in 2017 v Združenem kraljestvu in evrskem območju. Podatki so prikazani kot sprememba stopnje inflacije glede na preteklo leto v istem časovnem obdobju ter vključujejo harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin za posamezni mesec v letih 2016 in 2017. V celotnem časovnem horizontu opazimo rast indeksa inflacije v Britaniji in tudi evrskem območju. V celotnem obravnavanem obdobju opazimo višje stopnje inflacije v Združenem kraljestvu v primerjavi z evrskim območjem. Vrednost inflacije Združenega kraljestva v januarju leta 2016 je bila 0,30 odstotka in v decembru 2017 3,00 odstotke. To pomeni dvig inflacije za 2,70 odstotne točke (Eurostat, 2018a). Medtem se je stopnja inflacije v evrskem območju v enakem časovnem intervalu povišala le za 1,10 odstotne točke.

Graf 17: Stopnja inflacije v Združenem kraljestvu in evrskem območju v 2016 in 2017

Vir: Eurostat (2018a).

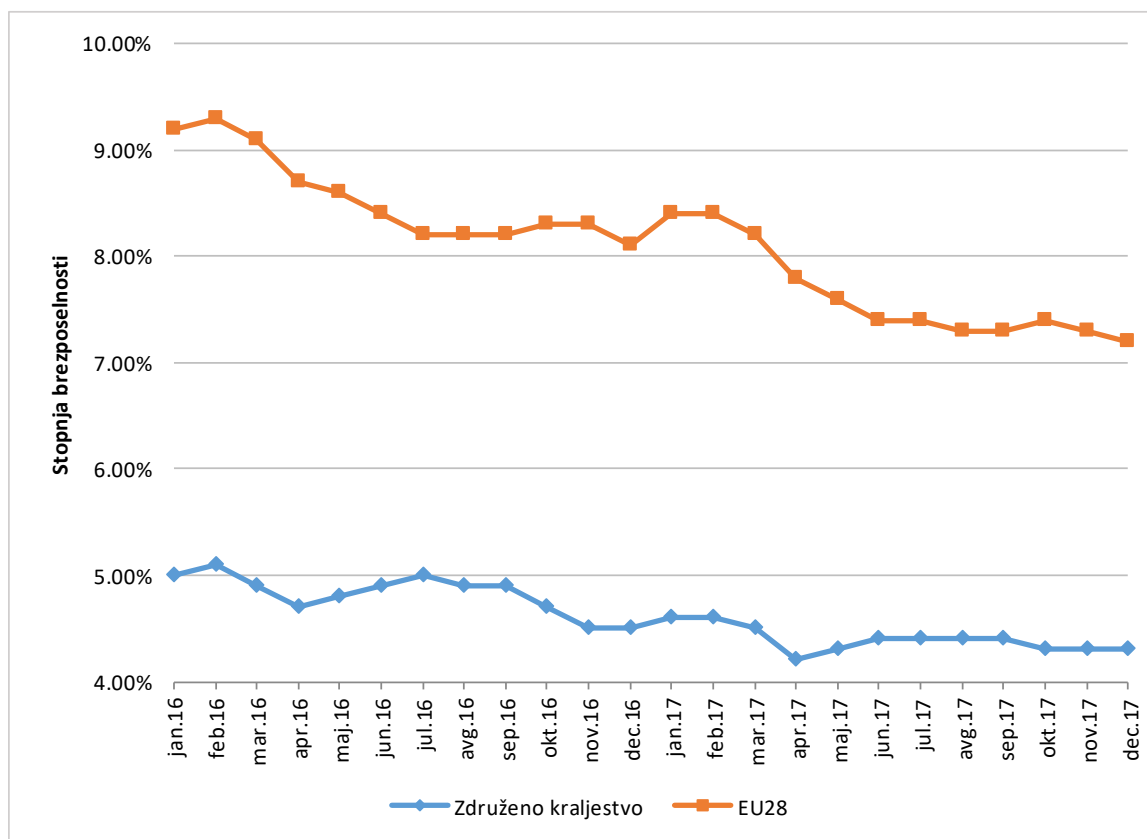
Glavni učinek referendumu o Brexitu se ponovno kot pri gospodarski rasti vidi v vse večjem razkoraku med stopnjo inflacije v Združenem kraljestvu in EU. Ta razkorak se po rezultatih referendumu o Brexitu poveča, kar je vidno v višji stopnji inflacije v Združenem kraljestvu v primerjavi s stopnjo inflacije v EU od začetka leta 2017. To gibanje je smiselno, saj je britanski funt v omenjenem obdobju depreciral, kar je prek višjih uvoznih cen povišalo stopnjo inflacije v Združenem kraljestvu. Analitiki ocenjujejo, da bo verjetno stopnja inflacije v Združenem kraljestvu 3,00 odstotka v 12 mesecih, torej konec leta 2018. V skladu z njihovimi ekonometričnimi modeli bo dolgoročno inflacija v Združenem kraljestvu v letu 2020 predvidoma znašala okoli 2,00 odstotka. Predvideva se, da bo inflacija v naslednjih letih upadla proti cilju angleške centralne banke, ki je 2,00 odstotka, s čimer se bo zmanjšal pritisk na finančna sredstva gospodinjstev, inflacija cen stanovanj pa naj bi bila v povprečju nekaj več kot 3,00 odstotke (Trading Economics, 2018c).

Iz zgornje analize podatkov in pričakovanj analitikov vidimo, da so imeli referendum o Brexitu in njegovi rezultati določene srednjeročno negativne učinke na gibanje inflacije v Združenem kraljestvu.

6.2.4 Brezposelnost

Na spodnjem grafu številka 18 vidimo gibanje stopnje brezposelnosti v Združenem kraljestvu in EU28 v letih 2016 in 2017. Podatki so prikazani kot odstotek števila brezposelnih od celotnega števila aktivnih prebivalcev v Združenem kraljestvu oziroma v EU28 v posameznem mesecu. V celotnem časovnem horizontu opazimo padanje stopnje brezposelnega prebivalstva v Združenem kraljestvu, manjša odstopanja so v mesecih pred referendumom, torej v maju, juniju in juliju leta 2016. V maju je bila stopnja brezposelnega prebivalstva 4,80 odstotka celotnega aktivnega prebivalstva Združenega kraljestva, nato pa se je v času referendumu o Brexitu povišala na 4,90 odstotka in dosegla svoj maksimum pri 5,00 odstotka v juliju leta 2016. V naslednjih mesecih obravnavanega obdobja je stopnja brezposelnosti začela padati in na koncu obravnavanega obdobja dosegla stopnjo 4,30 odstotka aktivnega britanskega prebivalstva. To prikazuje znižanje stopnje brezposelnosti za 0,70 odstotne točke od januarja 2016 do oktobra 2017. Podoben trend opazimo tudi pri analizi gibanja stopnje brezposelnosti v območju EU28. Opazimo padanje stopnje brezposelnosti v obravnavanem časovnem obdobju. Januarja 2016 je bila stopnja brezposelnosti v območju EU28 9,2 odstotka aktivnega prebivalstva tega območja in konec leta 2017 v decembru 7,20 odstotka. To pomeni, da se je stopnja brezposelnosti v območju sedanjih držav članic EU znižala za 2,00 odstotne točke (Eurostat, 2018a).

Graf 18: Stopnja brezposelnosti v Združenem kraljestvu in EU28 v 2016 in 2017

Vir: Eurostat (2018a).

Stopnja brezposelnosti v Združenem kraljestvu naj bi do konca prvega kvartala leta 2018 znašala 4,40 odstotka v skladu s tržnimi makro modeli trgovanja in pričakovanji analitikov. Če pogledamo naprej, analitiki ocenjujejo, da se je stopnja brezposelnosti v Združenem kraljestvu gibala okoli 4,30 odstotka v zadnjih 12 mesecih. Dolgoročno bo po podatkih analitičnih ekonometričnih modelov stopnja brezposelnosti v Združenem kraljestvu v letu 2020 predvidoma znašala okoli 4,70 odstotka celotnega aktivnega prebivalstva. Kljub temu se pričakuje, da bo stopnja brezposelnosti v bližnji prihodnosti ostala blizu svojega ravnovesja v višini približno 4,50 odstotka, čeprav bo rast plač verjetno ostala nizka, kar bo povzročilo padanje realnih plač (Trading Economics, 2018d).

Iz zgornje analize podatkov in pričakovanj analitikov vidimo, da referendum o Brexitu in njegovi rezultati niso imeli negativne srednje- in dolgoročnih učinkov na gibanje brezposelnosti na trgu dela v Združenem kraljestvu.

7 DISKUSIJA

7.1 Zmagovalci in poraženci referendumu

Iz analize učinkov referendumu o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva je razvidno, da je referendum povzročil kratkoročne neposredne ter tudi nekatere srednje- in dolgoročne učinke na gospodarstvo Združenega kraljestva.

Kratkoročni neposredni učinki referendumu o Brexitu so vidni pri analizi denarnih trgov in s tem povezanim gibanju referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR. Negativne kratkoročne neposredne posledice referendumu so vidne v juniju 2016, medtem ko bistvenih posledic na vrednosti referenčnih obrestnih mer GBP LIBOR v letih 2016 in 2017 referendum ni imel.

Kratkoročna analiza deviznih trgov prav tako dokazuje negativne kratkoročne posledice referendumu v Združenem kraljestvu. Analiza valutnega para EUR/GBP prikazuje negativne posledice referendumu o Brexitu (depreciacijo GBP), iz tega naslova potencialna negativna pričakovanja špekulantov, odziva inflacije in gospodarstva v Združenem kraljestvu pred izglasovanjem izstopa Združenega kraljestva iz EU in po njem. Depreciacija vrednosti GBP v primerjavi z USD prav tako prikazuje negativne kratkoročne posledice referendumu o Brexitu. Negativen linearen trend na grafu številka 7, ki prikazuje povprečni mesečni devizni tečaj JPY/GBP v letih 2016 in 2017, prikazuje depreciacijo vrednosti GBP v primerjavi z JPY, ki je posledica negativnih pričakovanj referendumu o Brexitu in negativnih reakcij na deviznih trgih.

Analiza kapitalskih trgov prav tako prikazuje kratkoročne vplive referendumu na delniške trge in na trg britanskih državnih obveznic. Čeprav je 23. junija 2016 prišlo do odločitve za Brexit, to z izjemo nekajdnevne reakcije ni imelo izrazitega vpliva na vrednost britanskih, evropskih in severnoameriških borznih indeksov v letih 2016 in 2017. Analiza obrestne donosnosti 2-, 5-, 10- in 30-letne britanske državne obveznice je pokazala, da so referendum o Brexitu in njegovi rezultati imeli negativne kratkoročne neposredne učinke le na dolgoročne 10- in 30-letne državne britanske obveznice v juniju 2016. Razlog za tako gibanje je lahko višja inflacija v obravnavanem obdobju zaradi padca GBP, kar pa lahko kratkoročno povzroči dvig obrestnih mer. Analiza podatkov državnih obveznic na letni ravni za leti 2016 in 2017 ne prikazuje negativnih kratkoročnih učinkov referendumu o Brexitu na trg britanskih državnih obveznic.

Analiza srednje- in dolgoročnih učinkov se osredotoča na makroekonomske kazalce. Analiza trgovinske bilance z EU in zunaj nje prikazuje pozitivne učinke referendumu na trgovinsko bilanco Združenega kraljestva na dolgi rok. Gospodarska rast Združenega kraljestva se je po rezultatih referendumu upočasnila, inflacija pa se je povišala. Kljub temu se stopnja brezposelnega aktivnega prebivalstva v Veliki Britaniji znižuje, zato ne moremo govoriti o negativnih srednje- in dolgoročnih učinkih referendumu o Brexitu na stopnjo brezposelnosti med britanskim prebivalstvom.

Na podlagi opravljene raziskave kratkoročnih neposrednih učinkov in srednje- in dolgoročnih učinkov referendumov o Brexitu lahko menimo, da Združeno kraljestvo ni zmagovalec pri političnih nesoglasjih z EU, če se osredotočimo na gospodarske posledice izstopa Britancev iz EU. Po drugi strani pa bo na slabšem tudi EU glede na to, da bo po vsej verjetnosti v svoji skupnosti izgubila eno od največjih in najpomembnejših članic, ki je do zdaj prispevala pomemben vidik pri nadaljnji integraciji.

7.2 Priporočila za nadaljnjo raziskavo

Na podlagi opravljene kratko-, srednje- in dolgoročne analize podatkov vplivov referendumov o Brexitu na gospodarstvo Združenega kraljestva bi lahko analizo še razširili, jo poglobili in nadaljevali.

Ker je referendum potekal 23. junija leta 2016, je težko govoriti o prihodnjih odnosih Združenega kraljestva z EU. Ko se bodo ti odnosi natančneje definirali, bi bilo smotno to upoštevati in narediti makroekonomski ekonometrični model, ki bi vključeval različne neodvisne spremenljivke, ki bi najbolje pojasnjevale posledice izstopa Velike Britanije iz EU. Pomembno je vedeti, da je Združeno kraljestvo eno od najpomembnejših svetovnih gospodarstev, saj je v letu 2017 med državami zasedalo peto mesto po vrednosti svetovnega BDP (Knoema, 2018). To pomeni, da trguje po vsem svetu, največ pa seveda z EU in njenimi državami članicami. Kako bo nov trgovinski režim med Združenim kraljestvom in EU vplival na EU in njene države članice, danes še ni jasno, saj takega trgovinskega sporazuma Združeno kraljestvo in EU med seboj še nista sklenili. Zato bi lahko z makroekonomskim ekonometričnim modelom natančneje in metodološko predstavili rezultate in učinke izstopa Združenega kraljestva iz EU. V analizo bi bilo dobro vključiti analizo makroekonomskih učinkov izstopa na Združeno kraljestvo in EU. Poleg bi lahko analizirali tudi prihodnje medsebojne politične odnose med tema dvema državnima tvorbama.

SKLEP

Pri pregledu kratkoročnih učinkov magistrsko delo posveti največ pozornosti denarnim, deviznim in kapitalskim trgovinam, saj so se ti najhitreje in najbolj občutno odzvali v času referendumov o Brexitu (Rafal Kierzenkowski, 2016). Srednje- in dolgoročno je pozornost usmerjena na trgovinsko bilanco, gospodarsko rast, inflacijo in brezposelnost, ki prikazujejo vplive na mednarodno poslovanje, rast in blaginjo britanskega gospodarstva. Na splošno se je izkazalo, da imajo kratkoročni učinki referendumov negativne posledice na gospodarstvo Združenega kraljestva (Rafal Kierzenkowski, 2016). Prav tako je referendum o Brexitu povzročil višje stroške za blaginjo britanskega gospodarstva (Steinberg, 2017). Magistrska naloga se osredotoča predvsem na učinke, ki nas pripeljejo do naslednjega vprašanja:

Kako rezultati referendumov o Brexitu vplivajo na gospodarstvo Združenega kraljestva?

Spodaj sem postavil raziskovalna vprašanja, ki temeljijo na obsežnem pregledu literature in zgornjem vprašanju.

Raziskovalno vprašanje 1: Kako referendum o Brexitu kratkoročno vpliva na finančne trge v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 1.1: Ali rezultate referenduma o Brexitu spremlja negativna reakcija denarnih trgov v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 1.2: Ali rezultate referenduma o Brexitu spremlja negativna reakcija kapitalskih trgov v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 2: Kako referendum o Brexitu srednjeročno in dolgoročno vpliva na gospodarstvo Združenega kraljestva?

Raziskovalno vprašanje 2.1: Ali rezultate referenduma o Brexitu spremlja povečanje primanjkljaja trgovinske bilance Združenega kraljestva?

Raziskovalno vprašanje 2.2: Ali rezultate referenduma o Brexitu spremlja nižja gospodarska rast Združenega kraljestva?

Raziskovalno vprašanje 2.3: Ali rezultate referenduma o Brexitu spremlja porast inflacije v Združenem kraljestvu?

Raziskovalno vprašanje 2.4: Ali rezultate referenduma o Brexitu spremlja zmanjšanje zaposlenosti v Združenem kraljestvu?

Na podlagi kratkoročnih analiz denarnih trgov, deviznih trgov in kapitalskih trgov v podpoglavjih številka 6.1.1, 6.1.2 in 6.1.3 tega magistrskega dela lahko potrdim zgoraj navedeni raziskovalni vprašanji številka 1.1, 1.2, ki govorita, da rezultate referenduma o Brexitu spremlja negativna reakcija denarnih trgov, deviznih trgov in kapitalskih trgov v Združenem kraljestvu. Ker analize potrjujejo zgoraj omenjeni raziskovalni vprašanji, ne moremo zavrniti raziskovalnega vprašanja 1. Torej lahko potrdim, da rezultati referenduma o Brexitu kratkoročno negativno vplivajo na finančne trge v Združenem kraljestvu.

Srednje- in dolgoročne analize trgovinske bilance, gospodarske rasti, inflacije in brezposelnosti v Združenem kraljestvu, analizirane v podpoglavjih tega magistrskega dela številka 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3 in 6.2.4, potrjujejo zgoraj omenjeni raziskovalni vprašanji številka 2.2, in 2.3. Torej lahko potrdim, da rezultate referenduma o Brexitu spremljata nižja gospodarska rast in porast inflacije v Združenem kraljestvu. Na podlagi opravljene analize srednje- in dolgoročnih učinkov referenduma o Brexitu na trgovinsko bilanco in

brezposelnost britanskega prebivalstva ne morem potrditi raziskovalni vprašanji številka 2.1 in 2.4, ki pravita, da rezultati referendumu o Brexitu spremljata povečanje primanjkljaja trgovinske bilance in zmanjšanje zaposlenosti v Združenem kraljestvu. Na podlagi teh podatkov ne morem potrditi raziskovalnega vprašanja številka 2. Torej, rezultati referendumu o Brexitu srednje- in dolgoročno ne vplivajo negativno na ta dva gospodarska indikatorja Združenega kraljestva.

LITERATURA IN VIRI

1. Ashley Kirk, M. C. (2017). *EU referendum results and maps: Full breakdown and find out how your area voted*. London: The Telegraph.
2. Bank of England. (2018). *Bank of England Database*. Pridobljeno 3. marca 2018 iz: <https://www.bankofengland.co.uk/boeapps/database/fromshowcolumns.asp?Travel=NIxIRxRSxSUx&FromSeries=1&ToSeries=50&DAT=RNG&FD=1&FM=Jan&FY=2016&TD=31&TM=Dec&TY=2016&FNY=&CSVF=TT&html.x=79&html.y=34&C=C8J&Filter=N>
3. BBC News. (1973). *1973: Britain joins the EEC. On this day*. London: BBC News.
4. BBC News. (2013). *2013: David Cameron promises in/out referendum on EU*. London: BBC News.
5. BBC News. (2016). *2016: EU reform deal: What Cameron wanted and what he got*. London: BBC News.
6. Bloomberg. (2017). *DAX:IND*. Pridobljeno 8. februarja 2018 iz: <https://www.bloomberg.com/quote/DAX:IND>
7. Boden, M. (2004). *Evropa: naša preteklost in sedanjost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
8. Bruno De Witte, J.-C. P. (2015). *United Kingdom's Renegotiation of Its Constitutional Relationship with the EU: Agenda, Priorities and Risks*. Bruselj: European Parliament.
9. Busch, B. (2016). *Brexit-the economic impact: A meta-analysis*. Köln: Institut der deutschen Wirtschaft Köln.
10. Dhingra, G. O. (2016). *The consequences of Brexit for UK trade and living standards*. London: The London School of Economics and Political Science.
11. Dhingra, S. M. (2017). *Local economic effects of Brexit*. London: The London School of Economics and Political Science.
12. Grabitz, M. H. (2015). *Das Recht der Europäischen Union: EUV/AEUV*. Tübingen: Loseblattausgabe.
13. EFTA. (2018a). *About EFTA*. Pridobljeno 17. maja 2018 iz: <http://www.efta.int/about-efta/european-free-trade-association>
14. EFTA. (2018b). *EFTA through the years*. Pridobljeno 17. maja 2018 iz: <http://www.efta.int/About-EFTA/EFTA-through-years-747>
15. Euronext. (2018). *CAC 40*. Pridobljeno 2. februarja 2018 iz: <https://www.euronext.com/en/products/indices/FR0003500008-XPAR/market-information>
16. Europa. (2018). *Osnovne informacije o Evropski uniji*. Pridobljeno 9. marca 2018 iz: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sl
17. Europa.eu. (2018a). *Evro*. Pridobljeno 9. marca 2018 iz: https://europa.eu/european-union/about-eu/money/euro_sl
18. Europa.eu. (2018b). *Države članice EU na kratko*. Pridobljeno 10. oktobra 2018 iz: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom_sl

19. European Commission. (2018). *Commission and its priorities*. Pridobljeno 28. februarja 2018 iz: https://ec.europa.eu/commission/publications/draft-withdrawal-agreement-withdrawal-united-kingdom-great-britain-and-northern-ireland-european-union-and-european-atomic-energy-community_en
20. European Council. (2018). *European Council (Art. 50) guidelines on the framework for the future EU-UK relationship*. Pridobljeno 23. Marca 2018 iz: <http://www.consilium.europa.eu/media/33489/23-euco-art50-guidelines-sl.pdf>
21. European Parliament. (2016). *Article 50 TEU: Withdrawal of a Member State from the EU*. Bruselj: European Parliament.
22. Eurostat. (2018a) *Database*. Pridobljeno 14. marca 2018 iz: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
23. Eurostat. (2018b). *Member States (EU28) trade by BEC product group since 1999*. Pridobljeno 2. februarja 2018 iz: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>
24. Finance Monthly. (2017). *Your Thoughts: The Long-Term Impact Of Brexit*. London: Finance Monthly.
25. Finančni slovar. (2018a). *Denarni trgi*. Pridobljeno 2. marca 2018 iz: <http://www.financnislovar.com/definicije/denarni-trg.html>
26. Finančni slovar. (2018b). *Forex (Valutni trg)*. Pridobljeno 1. marca iz: <http://www.financnislovar.com/definicije/forex-valutni-trg.html>
27. Foster, P. (2016). *EU deal: What David Cameron asked for... and what he actually got*. London: The Telegraph.
28. Gifford, C. (2008). *The Making of Eurosceptic Britain: Identity and Economy in a Post-Imperial State*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
29. Giles & Barker, C. (2017). *Hard or soft Brexit? The six scenarios for Britain*. New York: Financial Times.
30. Graham Gudgin, K. C. (2016). *The macro-economic impact of Brexit: using the CBR macro-economic model of the UK economy*. London: UKMOD.
31. Hadley, K. (2012). *Back when Britain was banging on Europe's door*. London: The Guardian.
32. House of Lords. (2016). *Leaving the European Union: Future UK-EU Relationship*. London: House of Lords.
33. IBORate. (2018). *GBP LIBOR*. Pridobljeno 5. marca 2018 iz: <http://iborate.com/gbp-libor/>
34. Inman, P. (2012). *Black Wednesday 20 years on: how the day unfolded*. London: The Guardian.
35. Investing.com. (2018a). *FTSE 100 Historical Data*. Pridobljeno 9. marca 2018 iz: <https://www.investing.com/indices/uk-100-historical-data>
36. Investing.com. (2018b). *S&P 500 Historical Data*. Pridobljeno 9. marca iz: <https://www.investing.com/indices/us-spx-500-historical-data>
37. Investing.com. (2018c). *United Kingdom 2-Year Bond Yield*. Pridobljeno 8. februarja 2018 iz: <https://uk.investing.com/rates-bonds/uk-2-year-bond-yield-historical-data>

38. Investopedia. (2018). *LIBOR*. Pridobljeno 6. februarja 2018 iz: <https://www.investopedia.com/terms/l/libor.asp>
39. Knoema. (2018). *World GDP Ranking 2017*. Pridobljeno 9. septembra 2018 iz: <https://knoema.com/nwnfkne/world-gdp-ranking-2017-gdp-by-country-data-and-charts>
40. Łazowski, A. (2012). *Withdrawal from the European Union and Alternatives to Membership*. London: University of Westminster.
41. London Stock Exchange. (2018). *Historical Factsheets*. Pridobljeno 4. februarja 2018 iz: <http://www.londonstockexchange.com/statistics/historic/main-market/main-market.htm>
42. Markets Insider. (2018). *Historical Prices*. Pridobljeno 6. februarja 2018 iz: http://markets.businessinsider.com/index/historical-prices/FTSE_100/1.1.2016_31.12.2016
43. Moore, P. (2016). *How Britain Voted*. London: YouGov.
44. Mushövel, I. B. (2016). *The economic impact of Brexit: jobs, growth and the public finances*. London: London School of Economics.
45. Nello, S. S. (2009). *The European Union: economics, policies and history*. London: McGraw-Hill.
46. Nicolaidis, P. (2013). *Withdrawal from the European Union: A Typology of Effects*. Maastricht: Maastricht University.
47. Office for National Statistics. (2018). *GDP*. Pridobljeno 13. marca 2018 iz: <https://www.ons.gov.uk/economy/grossdomesticproductgdp/timeseries/ihyr/pn2>
48. Official Journal of the European Communities. (2018). *EUR-Lex*. Pridobljeno 10. julija 2018 iz: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11972B/TXT&from=EN>
49. Oliver, T. (2013). *Europe without Britain: Assessing the Impact on the European Union of a British Withdrawal*. Berlin: SWP Research Paper.
50. Phedon, N. (2013). *Withdrawal from the European Union: A Typology of Effects*. Maastricht: Maastricht Journal of European and Comparative Law.
51. Rafal Kierzenkowski, N. P. (2016). *The Economic Consequence of Brexit: A Taxing Decision*. Paris: OECD Economic Policy Paper.
52. Ramiah, V. P. (2017). *The sectoral effects of Brexit on the British economy: early evidence from the reaction of the stock market*. Abingdon: Applied Economics.
53. Rankin, J. (2016). *David Cameron's EU deal: what he wanted and what he got*. London: The Guardian.
54. Reenen, J. V. (2016). *The long-term economic effects of Brexit*. London: Centre for Economic Performance.
55. Rieder, C. M. (2013). *The Withdrawal Clause of the Lisbon Treaty in the Light of EU Citizenship (Between Disintegration and Integration)*. Fordham: Fordham International Law Journal.
56. Schwarze, J. (2016). *Internationale Dimensionen des europäischen Verwaltungsrechts*. Baden: Europarecht EuR.
57. Scrulton, K. A. (2016). *How has the Brexit vote affected the UK economy? June verdict*. London: The Guardian.

58. Shrapnel, N. (2016). *A timeline of Britain's EU membership: 1 August 1961: Britain applies to join EEC*. London: The Guardian.
59. Sorokina, M. (2014). *Great Britain and the European integration*. Brno: Faculty of Social Studies, Masaryk University.
60. Taggart in Szczerbiak, P. I. (2004). *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe*. Oxford: European Journal of Political Research.
61. Terhechte, V. J. (2008). *Der Vertrag von Lissabon: Grundlegende Verfassungsurkunde der europaischen Rechtsgemeinschaft oder technischer Änderungsvertrag?* Baden: Europarecht.
62. The Global Economy. (2018). *The United Kingdom Economic Indicators*. Pridobljeno 17. decembra 2018 iz: <https://www.theglobaleconomy.com/United-Kingdom/Imports/>.
63. The Guardian. (2018). *How Britain's views have changed - full Brexit poll results*. London: The Guardian.
64. The Institute for Government. (2018). *The 197 European Communities Act*. Pridobljeno 7. julija 2018 iz: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/printpdf/4415>
65. The Telegraph. (2013). *David Cameron's EU speech in full*. London: The Telegraph.
66. Tickell, C. (2016). *How Britain negotiated its entry to the EEC - then failed to play its part*. London: The Guardian.
67. Trading Economics. (2018a). *Balance of Trade - Forecast*. Pridobljeno 14. marca 2018 iz: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/balance-of-trade/forecast>
68. Trading Economics. (2018b). *Economic Forecasts - 2018-2020 Outlook*. Pridobljeno 13. marca 2018 iz: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/forecast>
69. Trading Economics. (2018c). *Inflation Rate CPI - Forecast*. Pridobljeno 14. marca 2018 iz: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/inflation-cpi/forecast>
70. Trading Economics. (2018d). *Unemployment rate - Forecast*. Pridobljeno 14. marca 2018 iz: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/unemployment-rate/forecast>
71. Vasilopoulou, S. (2016). *UK Euroscepticism and the Brexit Referendum*. London: The Political Quarterly.
72. Vernasca, G. (2016). *The UK's EU rebate - explained*. London: The Conversation.
73. Walsh, J. (2016). *Britain's 1975 Europe referendum: what was it like last time?* London: The Guardian.
74. Ward, M. (2018). *Statistics on UK-EU trade*. London: House of Commons.
75. Watt, N. (2009). *Margaret Thatcher's European rebate demand was defeat - Mitterrand aide*. London: The Guardian.
76. Yahoo Finance. (2018). *S&P 500 (^GSPC)*. Pridobljeno 8. februarja 2018 iz: <https://finance.yahoo.com/quote/%5EGSPC/history?period1=1451602800&period2=1483138800&interval=1d&filter=history&frequency=1d>